بره‌و

گۆڤارێکی بواری په‌ره‌پێدانی مرۆیی گشتییه

ژماره (11) حوزه‌یرانی 2013

ڕاوێژکاران

شـه‌ماڵ مـوفـتـی   د.که‌ریم ئه‌حمه‌د

د.سادق عه‌زیز خۆشناو   د. ئه‌حمه‌د وه‌رتی

خاوه‌نی ئیمتیاز

نه‌وزاد سه‌لام خۆشناو

٠٧٥٠٤٥٣٢٢٢٤

khoshnaw_n@yahoo.com

سه‌رنووسه‌ر

یاسین ئه‌حمه‌د زه‌نگه‌نه

٠٧٥٠٤٣٣٨٥٨٧ - ٠٧٧٠١٤٨٨٩٦٢

yaseenzangana@yahoo.com

ده‌سته‌ی نوسه‌ران

عه‌لی ئیبراهیم حه‌سه‌ن

ئومێد مسته‌فا

ئیحسان برهان الدین

ئه‌میر ئه‌حمه‌د عه‌بدولقادر

ئیمان ناصح

به‌شی ریکلام

٠٧٥٠٤٣٣٨٥٨٧

تایپێست

هاوڕێ یاسین

دیزاین گۆڤاری بڕیار

ناردنی بابه‌ت و په‌یوه‌ندییه‌کان له‌ڕێگای سه‌رنوسه‌ره‌وه ده‌بێت.

نرخی 2500 دیناره

هه‌ولێر- شه‌قامی ئیسکان به‌رامبه‌ر ڕاین مۆڵ

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

با گفتوگۆکانمان وەك گوڵ وابن!!!

پێشینان راستیان فەرمووە مرۆڤ سندوقی داخراوەو کلیلەکەشی زمانیەتی، چونکە زمان ئامرازی ئاخاوتن و گفتوگۆکردنە، کاتێك گفتوگۆدەکەین ئەوا دیدو بۆ چون و بەهاو رەوشت و تێروانینێك کە لە ناخماندایە دەری دەبڕین.

لەم سەردەمەی کە ژیانی مادی بالا دەستە ئەوا زیاتر پێویستیمان بەگەشەی گیانی و رەوشتی هەیە، ئەمڕۆ لەهەر کاتێکی تر زیاتر پێویستیمان بەگفتوگۆی ناسك و جوان و هێمن و ئارام هەیە لەسەر ئاستی خێزانی و کۆمەڵگادا دوور لەگفتوگۆی مادی کلاسیکی.

لەم دەست پێکەدا دەخوازم جەخت لەسەر گفتوگۆی خێزانی بکەمەوە کە لە نێوان ژن و مێردوو منداڵەکانیاندا دێتە ئاراوە، پێویستە بەئاراستەیەکی باش و تەندرووستدا گوزەر بکات تا بەرهەمدار بێت و خۆشی و ئاسوودەیی ببەخشێتە تاکەکانی خێزان.

بۆ ئەوەی گفتوگۆی خێزانی رەونەقدارو جوان بێت، پێویستە رەچاوی دوو خاڵی سەرەکی بکەین:

یەکەم: دیارە گفتوگۆکردن لەنێوان دوو کەس یان زیاتر، واتە جۆرێك لەجیاوازی لە راو سەرنج و بۆچوندا هەیە، گەر دووکەس پێکەوە بدوێن و هیچ را جیاییەکیان نەبێت ئەوا ئاخاوتنەکانیان بریتیە لەپەیوەندی و سەردانی ئاسایی.

لە گفتوگۆی خێزانیدا دەشێت جیاوازی لە نێوان ئەندامانی خێزاندا هەبێت لەسەر بابەتێك یان پرسێکی دیاری کراو، دەخوازن بگەن بەچارەسەرێکی گونجاوو تێروانینێکی هاوبەش و لەهەمان کاتدا مەبەستیانە پەیوەندی خێزانیان پتەوو بەهێز بکەن و بوونی جیاوازی نەبێتە مایەی لاوازی پەیوەندیەکانیان و لێبووردەیی و سۆزو خۆشەوستی و رێز باڵ بکێشێت بەسەر ئەندامەکانی خێزانەکەدا.

لێرەدا پێویستە لەنێوان ئەندامانی خێزاندا بە تایبەت دایباب دەستەواژەو شێوازی ناسك و جوان و واتابەخش بەکاربێنن و وشەی زبروو بریندارکەرو ناشیرین خۆیانی لێبەددوربگرن، رەچاوی هەست و سۆزی بەرامبەرەکەیان بکەن و بە رووگەشی و رۆخۆشیەوە بدوێین.

دووەم: جوانی و شیرینی و ناسکی زمان رەنگدانەوەی جوانی روحوگیانە.

ئەوانەی وشەو دەستەواژەی زبرو بەکاردێنن ئەوا دەروونێکی خاوێن و پەروەردەکراویان نیە.

گفتوگۆی جوان و وەنەوشەیی پشت بە دەربڕینی ناسك دەبەستێت و بە بڕبڕەی پشتی گفتوگۆی سەرکەتوو دەژمێردرێت. چونکە لە میانەیەوە مرۆڤ دەتوانێت ئالۆزترین کێشە تاوتوێ بکات و دەرگای زۆر بابەتی هەستیار بکاتەوەو بێ ئەوەی ئازاری بەرامبەرەکانی بدات یان خراپ بێت لەگەڵیاندا.

دەربڕینی جوان و پاك ئەدەبێکی ئیسلامیەو چەندین دەقی پیرۆز جەختی لەسەر دەکاتەوە، ئەوەتا سەرورەرمان فەرموویەتی: (لایقولن احدکم: عبدي وامتي، کلکم عبیدالله، وکل نسائکم اماءالله ولکن لیقل: غلامي وجاریتي، وفتاي وفتاتي) رواه مسلم.

شەماڵ موفتی

کواڵیتی ژیانی کار

Q W L/Quality of Work Life

لە بابەتەکانی پێشووی (کواڵیتی ژیـان)دا، تیشکمان خستە سەر کواڵیتی (تاك، گەلان، وڵاتان، شارەکان). لەبابەتی ئەم جارەماندا رونکردنەوەیەك دەخەینە خزمەتتان لە بواری کواڵیتی (ژیانی کار) بە هیوای جێی نرخاندنتان بێت.

بـۆ یەکەمجار، زاراوەی (کواڵیتی ژیانی کار) لە ناوەڕاستی حەفتاکاندا لە هیندستان سەری هەڵدا لەکاتی خرۆشی و نائارامی هێزی کاردا.

هەرچەندە تەنها لە ئاینی ئیسلامدا ئەم چەمکە بەدی دەکرێ - چ لە رووی مافی کرێکار و چ لە رووی خاوەن کار و سەنعەتکارەوە - بەڵام کەسانی تر بوون بە خاوەنی بە هۆی کەمتەرخەمیمانەوە.

(کواڵیتی ژیـانـی کـار) چەمکێکی گرنگە، هەڵبەتە جۆرە ناهەقییەك بووە هۆی سەرهەڵدانی ئەم زاراوەیە.

شۆرشی پـیـشـەسـازی، لـەبـەر پشت بەستنی - لە لایەکەوە - بە (تەکنۆلۆجیا) و سەرنجدان بە بەرهەمهێنانی گەورە و لە لایەکی دیکەوە یاریکردن بە توانای کرێکاران، هۆکاری سەرەکی بـوون بۆ فەرامۆشکردنی خودی کرێکار و کارمەند. بۆیە دیـاردەی خۆدزینەوە لە کار بە بیانوی نەخۆشییەوە یان بێزاربوون یان ئاشوبە نانەوە لە شوێنی کارکردن یان پابەند نەبوون بە رێنماییەکانی ئیدارەی کار... دیاردەی زەق و ئاشکرابوون.

کواڵیتی ژیانی کار چەمکێکی فراوانە، بریتییە لە بایەخدان بە ژینگەی کارو کـەمـکـردنـەوەی رۆتـیـن، تـا رادەیـەك نـزیـك بـێـتـەوە لـە ئاستی خۆشی و ئـارامـی جێی نیشتەبوونی کارمەند. (واتـە گەیشتن بـە پلەی رازیـبـوون)، لەوەشدا راناوەستێت،بەڵکو بایەخ دەدا بە دەرەوەی شوێنی کارکردنیش.

یاخود بریتییە لە (کواڵیتی- جۆر) ی پەیوەندی نێوان کارمەندان و ئەو ژیـنـگـەیـەی کـاری تـێـدا دەکـەن. بە شێوەیەکی تـر: کـاردانـەوەی ئیدارەی ئەو (رێکخراو- دەزگا- کارگە- زانکۆ...) یـە لـەگـەڵ پـێـداویـسـتـی و داخـوازی کارمەندەکانیدا.

ئامانجی چاککردنی کواڵیتی شوێنی کار- جگە لە مافی کەرامەت و رێزلێنان - لە پێناوی گۆرینی هەڵوێست و میزاج

و زیاكردنی بەرهەم و بەرزكردنی ئاستی ژیانی كارمە ندان دایە، دەتوانین بڵێین: پرۆسەی بەمرۆڤكردنی كارە.

پێناسەی (كواڵیتی ژیانی كار)

بریتییە لە هەر هەوڵێك لە پێناوی چاككردنی (بارودۆخ، سەلامەتی، ئاسایش و بەردەوامبوونی كار، موچە، سوود و بەرژەوەندی، فێركردن و گەشەپێدان)ی كارمەندان.

واتە كاركردن تەنها نەبێتە قورساییەك و ئەركێكی رووت، بەڵكو ژینگەی كار بە شێوەیەك بێت رێگە بە توانا و بیرۆكەی كارمەندان بدات دەركەون و جێی نرخاندن بن.

ئەگەر كواڵیتی ژیانی كار لە شێوەی هاوكێشەیەك دەرببڕین، هاوكێشەكە بەم شێوەیە لای خوارەوە دەبێ:

ك ژ ك = كۆی بارودۆخ و رەنجە فیزیكییەكان + هۆكارە دەروونییەكان + هۆكارە ئابوورییەكان.

نارازیبوون لە شێوازی كاركردن بەڵگە بوو بۆ سەرهەڵدانی (نادروستییەك/ كەموكورتیەك) لە ژینگەی كاردا و ئەمە پاڵینا بە كۆمپانیا بەناوبانگەكانی جیهان لە پێناوی نەهێشتنی ئەو دیاردانە و زیاكردنی قازانجیان هەڵسن بە دارشتن و جێبەجێكردنی ستراتیجییەتێك كە سەركەوتنی بەردەوام ببەخشێ بە پرۆسەی بەرهەم هێنانیان و رەچاوی خودی كرێكار و كارمەندان بكات بەم خاڵانەی لای خوارەوە:

١) زاڵبوونی دیموكراسی لە بەرێوەبردندا (جگە لە چەند بوارێك، تیمەكانی كار خاوەن بریار بن)

٢) ئیدارەی بەكۆمەڵ، واتە بەشداربون لە ئاستی "تیم و تاك" دا و رێزگرتن لە بیرۆكەكانیان.

٣) پەیوەندی تەندروست لە نێوان سەرپەرشتیار"بەرێوەبەر" و كارمەندان.

٤) رێزلێگرتنی كارمەند. " كەرامەت و مافەكانی، كارەكەی، مامەڵەكردن لەگەڵیدا وەك مرۆڤ نەوەك بەكرێگرتە، شوێنگەی كار تەندروست بێت چ بۆ مێشك و دەرونیان و چ بۆ لەشیان، دەستە بەركردنی خزمەتگوزاری تەندروستی شیاو.. "

٥) رازیكردن و رازیبونی كارمەند. لە بوارەكانی: (ماوەی كاركردن، بیرۆكە و توانا و رەنج و داواكارییەكانی، مافی كاركردن بۆ ماوەی كورت، مافی وەرگرتنی كرێی زیادە بۆ ماوەی ئیشی زیادە، خەڵاتكرنی، سوپاس و پێزانین، بە ئەندامكردنی، بیمەی كۆمەڵایەتی و مافی خانەنشین و زیاكردنی موچە لەگەڵ زیادكردنی بەرهەم، بەدەمەوە چونی...)

توێژینەوەكان دەری دەخات كە پەیوەندییەكی راستەوخۆ هەیە لە نێوان كواڵیتی شوێنی كار و بەرهەمهێناندا.

هەروەها رۆژگار دەریخست كە بایەخ نەدان بە كواڵیتی شوێنی كار وەك پێویست هۆكاری كەمبونەوەی دیققەت و وردەكاری كرێكارانە و پاشان دابەزینی بڕو كواڵیتی بەرهەمەكانە، جگە لە تێكدانی ئارامییان و ئاسان تورەبوونیان و سكاڵا و دەربڕینی نارەزایی لە پیشەكانیان و هەموو ئەو جۆرە دیاردانە لە دەرئەنجامی كواڵیتی نزمی ژینگەی كارەوە روو دەدا.

چاككردنی جۆری ژیان لە شوێنی كاردا سپێردراوە بە (بەشی دەرامەتە مروییەكان)، كە پێویستە لە هەموو دەزگایەكدا بوونی هەبێت. ئاخۆ پرۆسەی كاركردن - لە كەرتی گشتی و تایبەتدا- لە وڵاتمانا لە چ ئاستێكدایە؟ دەتوانین بڵێن كە ئەم وڵاتانەی لای خوارەوە بە عەمەلی پەیرەوی ئەو ستراتیجییەتە ئەكەن.

(سوید، دێنمارك، سویسرا، فەرەنسا، هۆڵەندا، ئۆستراليا، ئەمەریكا) و هەروەها زۆرینەی كۆمپانیا بەناوبانگەكانی جیهانیش.

ئایا بیركراوەتەوە لەچاككردنی كواڵیتی ژیانی كار و هەنگاوی پێویستی بۆ نراوە؟ یان چاوەرێی راپەرینێكی كرێكارین تا ئەوكات بیر بكەینەوە لە چاكسازی و گۆڕانكاری؟

سەرچاوەكان:

http://www.slideshare.net/neo013/quality-of-work-life-9462685

http://www.scribd.com/doc/48339041/Quality-Work-Life-Ppt

ئەگەر كواڵیتی ژیانی كار لە شێوەی هاوكێشەیەك دەرببڕین، هاوكێشەكە بەم شێوەیە لای خوارەوە دەبێ: ك ژ ك = كۆی بارودۆخ و رەنجە فیزیكییەكان + هۆكارە دەروونییەكان + هۆكارە ئابوورییەكان.

ئایا بیركراوەتەوە لەچاككردنی كواڵیتی ژیانی كار و هەنگاوی پێویستی بۆ نراوە؟ یان چاوەرێی راپەرینێكی كرێكارین تا ئەوكات بیر بكەینەوە لە چاكسازی و گۆڕانكاری؟

شاگردی مەحویو سەر مەشقیی موســـا

بەپیر ئەو ماهەوە چووم و بـەسەر
چـــــووم
پەری بوو، ئەو نەبو، شەو بوو، بەسەر
چـووم
گلەی پێ شم لەسەر سـەر هەم بوە
بـــــار
کە دیی من دولبەرم هات و بەسەر
چـــــووم

مانای گشتی:

ڕێبوارێکی عـەودالّ، پاش عەیامێك گـەڕان و هـەورازو نشێو بڕین، لەنیوە شـەوێکی چاوەڕوانـیـدا دەرکـەوتـنی ڕوناکیەك ڕای دەچڵەکێنێت، کە ئەو بەڕوناکی ڕووی یـاری دەزانـێت بۆیە خێراو لەخۆشیدا بەسەر سەر بەپیریەوە دەچـێـت، بـەڵام کـە نـزیك دەبـێـتـەوە دەبینێت ڕوناکیەکە پەری بوو نەك یار، کە ئەویش لەبێگەردی و بێگوناهیدا وەك یار بوە، بۆیە ئەم لێی تێکچوو بەهەڵە ڕۆیشتبوو بەپیریەوە.

لەوەش ناخۆشتر قاچەکانی (مەحوی) کەزانیان بەسەر سەر بەپیری یارەوە چوە، سەرزەنشتیان کـردووە، کە چۆن ئەو شەرەف و شکۆی ڕۆشتنەی بە (سەر) بەخشیوەو بەقاچەکانی نەبەخشیوە.

ڕاستی ئەو دوو بەیتە هێندە ناسك و ئاڵۆزن، هەردەڵێی ئەو لاسك و گوڵە لێك ئاڵاوانەیە، کە بەدەست لێدانیان دەژاکێن بۆیە ناچارین تەنها لەنزیکیەوە لێیان وردبینەوەو هەندێ لە نهێنیەکانیان تێ بگەین:

بەپیر ئەو ماهەوە چووم و بەسەر
چووم

مـەحـوی لـەم نـیـوە بـەیـتـەدا ڕوی یارەکەی لە خاوێنی لەهەڵەو جوانی لەچاکە کردندا نەچواندوە بە مانگ بـەڵکو دەڵـێـت ئـەو خـودی مـانـگـە، شارەزایانی ڕەوانبێژیش ئـەوە دەزانـن لابـردنـی ئـامـڕازی چـوانـدن وێنەکە نزیکترو چواندنەکە بەهێزتر دەکات.

هەر لەم بەیتەدا عیشقەکەی مەحوی دەردەکەوێت حەقیقیە نەك مەجازی، چونکە (بەسەر چون)و (پەری) هیچیان بەرجەستە نین.

ڕێبوارێك بەڕێگای موسادا

لـەم بـەیـتـەدا ئاماژەیـەکی نهێنی وەستاکارانەی شاعیر دەبینین بۆ بە سەرهاتـی موسا پێغەمبەر (سەلامی خوای لەسەر بێت) کاتێك لەنیوەشەودا لەپەنای کێوی (طور) ڕوناکیەکی بینی وتی بەخێزانەکەی لێرە بن تا دەچم لەو ئاگرە دەهێنم، بەڵام کاتێك ڕۆشت

دەبینێت ئاگر نیەو نوری ئیلاهیە، با سەرنجی ئایەتە قورئانیەکە بدەین کە دەفەرمویێت (اذقال موسي لاهلە اني انست ناراسائتيكم منهابخبر او اتيكم بشهاب قبس لعلكم تصطلون) النمل ٦،
ئەوجا دوبارە با شیعرەکە بخوێنینەوە:

بەپیر ئەو ماهەوە چووم و بەسەر چووم
پەری بوو، ئەو نەبو، شەو بوو، بەسەر چووم

وەك دەزانین موسا دوای پەشیمانی لە پیاو کوشتنەکەی لە میصر ئیدی بەگەڕان لەدوی حەقیقەت عەوداڵ بوو، ساڵانێك هەرچی زەحرە کێشای تا ئەو شەوە بە خۆشەویستەکەی گەیشت بەڵام ئەوەی بینی تەنها نورێك بوو نەك زاتی پەروەردگار.

(مەحوی)ش دەیەوێت مەشقی ئەو ڕێبازە بکات بۆیە بەئومێدی دیدار درەنگانێك ڕوناکیەك دەبینێت بەیاری دەزانێت بەڵام ڕاستیەکەی تەنها پەری بوو کە ئاماژەیە بە ڕوناکی ئەو ناوەی ڕۆشن کردبووەوە، نەك خودی یار، بۆیە ئەمیش هەمان باسی موسای بەسەر هاتوە، چەند ئاماژەیەکی وردو ناسکە!

وردبونەوەیەك لەمانای وشەو ڕەسمی پیتەکان:

کارێکم بەوە نیە خوێنەر لێم دەسەلمێنێت یان نا؟

وەلێ کە سەرنج دەدەم لەمانای دەستەواژەی (ماه) کە ڕوی دۆستەکەی مەحویەو (چوم) کە حاڵی مەحوی خۆیەتی ئەم دوو دەستەواژەیە بەراورد دەکەم لەگەڵ مانای ڕەسمی پیتەکانیان لەسەر زمانی شاعیرانی کلاسیك (کە هەرپیتێکی ئەبجەدی لای ئەوان مانایەکی هەیە) تەواو ئەم پیت و وشانە کاڵای باڵان بۆ یەکتر.

چۆن؟

(ماه) دیارە نیشانەی جوانی و بێگەردیە، لای شاعیرانی کلاسیکیش (م) بۆ دەمێکە بچوکی جوان و پیتی (ا) بۆ بەرزو باڵایەکی ڕێك بەرزو (ە) بۆ ڕومەتێکی خڕو پڕ بەکاردەهێنن، جا سەرنجدە مانای هەرسێ پیتەکە (م، ا، ە) چەندە جوان هاتۆتەوە لەگەڵ مانای دەستەواژەی (ماه).

(چوم) یەکێك لەماناکانی لەم شیعرەدا بەمانای کەنەفتەو پەککەوتنو تیاچونە، سەیرە پیتی (چ)و (و) شاعیرانی کلاسیك بە پشتی چەماوەو لارو خواریان دەچوێنن، (م) بۆ دارعاساو گۆچانی دەستی پیران بەکارهاتون، کە مانای ئەم سێ پیتەش (چ، و، م) لەگەڵ مانای دەستەواژەی چوم تەواو یەکدەگرنەوە.

تۆ بڵێی یەکانگیریی مانای وێنەی پیتەکانی (م، ا، ە) (چ، و، م) لەگەڵ مانای هەردوو دەستەواژەی (ماه) و (چوم) هەروەها ڕێکەوت بێت یان زیادە هونەرمەندی شاعیر ئەو سیحرەی خولقاندوە؟

خۆ شکاندنو ستایش

سەرنجێکی وردتری دەستەواژەی (بەسەرچوم) بدەین دەبینین لەلایەکەوە بەمانای سکاڵای بەسەرچوونو پەککەوتنی شاعیر دێت تیایدا زەمی خۆی دەکات، بەڵام لەلایەکی دیکەوە ستایشی خۆی دەکات چونکە ئەو بەسەر چون و شەکەتیەی لەڕێی (ماه)ەکەی دا بوە وازی لێنەهێناوە.

دیارە دەیری عیشقە، جێ بەسوتن
بێ لەوێ دەگرم
کە من مشتێ چڵۆ چێوم، بەچی بم
کەڵکێ کێ دەگرم

تێبینی:

مـن بەیتی سێهەمی شعرەکەم لەگەڵ بەیتی دووهەم جێ گۆرکێ پێ کردوە چونکە تەواوکاری مانای بەیتی یەکەمە، وای بۆدەچم لەکاتی ڕێکخستنی شعرەکانیدا ئەو جێ گۆڕکێیە بەهەڵە ڕویدابێت.

کاتێك کە منداڵبووم!

و: مەهدی محەمەد

کاتێك کەمنداڵبووم دەمویست هەموو جیهان بگۆڕم

کە گەورە بووم وتم: جیهان گەورەو فراوانە، با وڵاتەکەم بگۆڕم

لە هەرزەکاریدا وتم: وڵات زۆر گەورەیە، وا چاکە گۆڕانکاری لەشارەکەمدا بکەم.

شاریش زۆر گەورەیە کەوایە با کۆڵانەکەی خۆمان بگۆڕم.

کەتەمەنم بەرەو هەڵکشان چووووتم: نا لە خانەوادەکەمەوە دەست پێدەکەم.

لە پایزی تەمەنمدا تەماشادەکەم دەبوو سەرەتا لەخۆمەوە دەستم پێبکردایە.

ئەگەر گۆڕانکاریم لەخۆمەوە دەست پێبکردایە، خێزانەکەم، گەڕەکەکەم، جیهانیشم بەپێی تواناو دەگۆڕی.

تا حکومەت لەخەوی قووڵدا بێت دەستپاکی ناچەسپێت و گەندەڵی بنەبڕناکرێت!

د. ئەحمەد وەرتی

هەرچەنــدە دوور بیــت یــان بــێ لایەن بیت لە سیاســەت و ڕووداوەکان و دەرهاوێشــتەکانیان لە وڵاتــدا، ناتوانیت تووشــی سەرســامی نەبیــت و کاریگەر ودڵتەنــگ نەبیــت لــەوەی ڕوودەدات لەئاڵوگــۆڕی ڕووداوەکان و لێــدوان و هەڵســوکەوت و هەڵوێســتە جۆراوجۆرو دژبەیەکــەکان و گفــت و بەڵێنــی سیاسیەکان.

لەلایەکــەوە زیــاد لە دە ســاڵە باس لــە پابەندبوون دەکرێت بەدەســتووری عێراقــی و هەریەکــە و ئــەوەی تر بە پێشــێلکردنی تۆمەتبــار دەکات و خۆی لێ بەدەردەکات، دەســاڵە موژدە دەدرێت دەســتبەکاربوون بــۆ دروســتکردنی عێراقی نوێ و بەرقەرارکردنی ئاســایش و ئۆقرەیــی بــۆ خەڵکــی عێــراق و حکومەتــداری بە عەدالــەت و دوور لە تایەفەگــەری و قەڵاچۆکردنی گەندەڵی، بەڵام شــتێکی ئەوتــۆ لەســەر زەمینی واقیــع نابینرێــت جێی دڵخۆشــی بێت، ئەگەر نەڵێین پێچەوانەی هەموو ئەوانە راستە لەوڵاتێکی خوا پێ داودا کە لەسەر دەریای نەوت و سامانی سروشتی دایە.

لەهەرێمی کوردســتانیش ســاڵەهایە قســە لەســەر چاکســازی و چەسپاندنی ســەروەری یاســا و بەرەنگاربوونــەوەی گەندەڵی دەکرێت، ڕۆژانە گوێی هاوڵاتیان کاس بــووە بــە ڕاگەیانــدن و لێدوانــی هەردوو بەرەی دەسەڵات و ئۆپۆزسیۆن و هەمووڵایەنەکان و بەڵێن و دروشــمەکان بۆ باشــکردنی ژیــان و گوزەرانی خەڵك و نەهێشــتنی ڕۆتیــن و گەندەڵــی و پیادەکردنــی حکومەتــی هاوڵاتیبوون و شەفافیەت و دادپەروەری!

ئێستاش بەدەستبەکاربوونی دەستەی نەزاهە و ســوێند خواردنی سەرۆکەکەی لەپەرلەمانــی کوردســتان، ئایا تا چەند گەندەڵــی بنەبڕدەکرێــت و نەزاهەت و دەســپاکی جێی دەگرێتەوە لــە کاتێکدا عێــراق و هەرێمــی کوردســتان بەپێی ڕاپۆرتــە نێودەوڵەتیــەکان و لێکدانەوە ناوخۆییەکانیــش لەپێشــەوەی وڵاتــە گەندەڵ و ناشەفەکاندایە ؟!

ئێســتا کەمینەیەکی گەندەڵ حوکمی وڵات دەکات و زۆرینــەش ناچار دەکرێت بــە بێدەنگ بــوون گەرنــا ڕووبەڕووی ســزادان و بێبەشــکردن لەمافەکانیــان دەبنــەوە، ئەوەتــا ماوەیــەك لەمەوبەر (باتریــك کۆبــرون) لەڕۆژنامــەی ئیندپیندنــت-ی بەریتانــی راپۆرتێکی گرنگــی لەبــارەی عێراق بڵاوکــردەوەو باســی لە دیاردەی گەندەڵــی کردبوو و لەســەر زمانی یەکێــك لەپیاوانی کاری ئەمریکی گواســتبۆوە کە مامەڵە دەکات لەگەڵ یەکێك لــە وەزارەتەکانی عێراق و جەختــی لەوە کردبۆوە کە لە ســەدا ١٠ی ئەوانەی کاری تێدا دەکەن گەندەڵن و بەرتیــل وەردەگــرن، ئەوانــی تر کە لەســەدا ٩٠ە ئاگادارن کە چۆن وچەندە ســامانی وڵات لەلایەن ئەو ڕێژەوە(ئەو چەند کەسەوە) بەهەدەر دەدرێت، بەڵام بێ دەنگــی و وەرگرتنــی مووچەکانیان هەڵدەبژێــرن چونکــە بــاش دەزانــن قســەکردن لەدیاردەکە و پەردەهەڵماڵین لەســەر گەندەڵکاران بەهیلاکیان دەبات و نانبڕاویــان دەکات، ئەمە بەنیســبەت هەرێمی کوردستانیش ڕاستە و گەندەڵی و رۆتین و بەرتیــل و بەرتیلکاری بۆتە مۆتەکەی هەرێم..

لەو بارەوە چیرۆکێك دەگێڕدرێتەوە کە منداڵێك پرســیار لــە باوکی دەکات

لەبارەی مانای (گەندەڵی سیاسی)، باوکیشی بۆ ئەوەی بە باشی تێیبگەیەنێت و گەندەڵی سیاسی بۆ راڤە بکات لەرێگەی رێکخستنی خێزانەکەیانەوە نموونەی بۆ دێنێتەوە و خۆی وەك سەرۆکی خێزان و بە سەرمایە و سەری ئەو سامانە رێکخراوە بۆ خێزانەکە دەداتە قەڵەم و دایکی منداڵەکە بەحکومەت حسێب دەکات و منداڵەکە و خوشکە بچووکەکەشی بەگەل و کچە خزمەتکارەکەی ماڵەوەشیان بەهێزی کارو زەحمەتکێش دادەنێت، ئینجا بەکوڕەکەی دەڵێت لەمیانی دەرکەوتنی کەم و کوڕییەك لەرێکخستنی ئەم سیستەمەدا گەندەڵی سیاسی بەدەردەکەوێت.. کاتێ شەوهات ،منداڵەکە گوێی لەدەنگی گریانی خوشکە بچووکەکەی بوو بۆیە رۆیشت بۆ لای دایکی بۆ ئەوەی بزانێت بۆچی بێدەنگی ناکات و ژیری ناکاتەوە، سەیری دایکەکەی کرد لەخەوێکی قووڵدایە، ئینجا گەڕا بەدوای باوکی دا و لەکونی دەرگاوە بینی لە ژووری خزمەتکارەکەیە !

بەیانی کوڕەکە بەباوکی وت : من تەفسیرێکی باشتر و روونترم هەیە لە تەفسیر و راڤەی تۆ بۆ گەندەڵی سیاسی، باوکەکە وتی چۆن ؟ منداڵەکە وتی : کاتێك سەرمایەداریی یاری بەهێزی کارو زەحمەتکێش دەکات و حکومەتیش لەخەوێکی قووڵ دابێت، ئەوا گەل لەسەر گەردانی و پەراوێزخستن و بێهوودەییدا دەبێت و ئایندەشی نوقم دەبێت لەنەگریسی .. !!!

بۆیە تازووە دەبێ دڵسۆزانە بەرپرسانی وڵات خەمی ئایندە بخۆن و چەسپاندنی دەسپاکی و عەدالەت و بەرەنگار بوونەوەی گەندەڵی لەچوارچێوەی بەڵێن و دروشم دەربچێت، دیارە بەردەوامبوونی ئەم حاڵەتە و بێ دەنگبوونی حکومەت و جددی نەبوونی سەردەکێشی بۆ ئەوەی کۆمەڵگا ببێتە دیلی چەند کەسێکی گەندەڵ و لەخوانەترسی مشەخۆر و ئایندەی وڵاتیش پەلکێکشی چارەنووسێکی نادیار دەکات.

خواردن

د/هەڵگورد فتح الله احمد   دکتۆراە لە پزیشکی هەناو ودڵ

مرۆڤ پێویستی بە خواردن هەیە، بەڵام بەجۆرێك خواردن بخوات تابژێیت، نەوەکو وەك ئەمرۆ پێچەوانە بۆتەوە، بۆئەوە بژین تاوەکو بخۆین، بەداخەوە ئەم سیناریۆیە گۆڕاوە، وای لێهاتووە، خەڵکی ئیشی نیە تەنها خواردن نەبێ،چەندکاژمێر لە خواردنگەکان دادەنیشن و هونەری خواردن وخواردنەوە ئاڵوگۆڕدەکەن، ژیانیش ئەمرۆ وای لێهاتووە،هەمووی دانیشتنە، بەهۆی ئۆتۆمبێل و کۆنترۆڵی تەلەفزیۆن وئامێرە کارەباییەکان، هەر دادەنیشین وجووڵە کەمبۆتەوە، سەرەنجام قەڵەوی وماکەکانی کەدەیان نەخۆشین دەبنە میوانمان ،چ لە شەکرە وفشاری خوێن، نۆرەی دڵ و مێشك ... تا دەگاتە شێرپەنجە. بۆیە زۆر گرینگە رۆژانە چەند دەخۆیت ،ئەوەندە بەکاربەیت،چونکە گەر زۆرترت خوارد ئەوا لەلەشدا کەڵەکە دەبێت.

جۆری خواردنیش زۆرگرینگە ،سەوزەو میوە تادەکرێت زۆرتر بخورێت، لەبەرامبەردا چەوری،خوێ،خۆراکی قوتووبەند کەمبکرێتەوە، ئەمەش بەکابانی ماڵ دەکرێت، ئەو بەپلەی یەکەم بەرپرسە لەو خواردنەی ئامادەی دەکات، تاوەکوبکرێت کەرەسەی سروشتی خاو بەکاربێنێ، بۆ ئەوەی ژیانێکی سروشتی دوور لە نەخۆشی بۆ ئەندامەکانی خێزانەکەی دەستەبەربکات.

نووسینی: م. ئاسۆس ئەنوەر سلێمان

چۆن پەیوەندیەکی کارا دروست دەکەین؟

زمان یەکێکە لەو ئامرازانەی پەیوەندیکردن کە چۆنییەتی بەکارهێنانی دەکەوێتە ئەستۆی خاوەنەکەی، دەکرێ بیکاتە مایەی ئاشتەوایی و ڕێز و خۆشەویستی و پتەوکردنی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، یاخود بەپێچەوانەوە بیکاتە سەرچاوەی دوبەرەکی و ئازارو رك و تێکدانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، وەك چۆن چەقۆ ئامرازێکە، دایك خواردنی پێ ئامادە دەکات بۆ منداڵەکانی، کەچی بەدەست مرۆڤی خراپەوە بۆ ئازار و تاڵانکردن بەکاردەهێنرێت. کەواتە بۆ دوو کاری پێچەوانەی یەکتر بەکاردەهێنرێن، بۆیە پێویستە بەر لەوەی قسە بکەین، ئەمانەی خوارەوە لەبەرچاو بگرین:

بۆ قسە دەکەین؟

لە کوێ قسە دەکەین؟

لەگەڵ کێ قسە دەکەین؟

کەی قسە دەکەین؟

یەکەم: بۆ قسە دەکەین؟

ئێمە ڕۆژانە بۆ ڕاپی کردنی کارەکانی خۆمان و دەرچوونمان لە بازنەی تاك، پێویستمان بە دەوروبەر دەبێت و لەڕێگەی زمانەوە ئەم پەیوەندییە دروست دەکەین، ئەوەی لێرەدا گرنگە ئەوەیە، کاتێك قسە دەکەین بیر لە ئامانجی قسەکردنەکەمان بکەینەوە تەنانەت ئەگەر بۆ کات بەسەربردن و پێکەنینیش بێت، چونکە ئەویش ئامانجێکە و پێویستیەکی مرۆڤە و مافێکی تاکەکەسییە لە کۆمەڵگەدا، بۆیە با لەخۆمانەوە قسە نەکەین، پێشتر ئاکامی وتنی ئەو وشەو ڕستانە لەبەرچاوبگرین کە دەیڵێین، تاوەکو بزانین قسەکردنەکەمان پێویستە یاخود نا.

دووەم: لەکوێ قسە دەکەین؟

مرۆڤ لەکاتی قسەکردندا دەبێ

ژینگەی قسەکردن لەبەرچاوبگرێت و بزانێ لەکوێ قسەدەکات، چونکە جۆر و شێوازی قسەکردنمان دەبێ بگونجێت لەگەڵ ئەو شوێنەی کە قسەی تێدا دەکەین، بۆ نمونە: ئەگەر تۆ لە پرسەی کەسێکدا نوکتە بۆ خەڵك بگێریتەوە، دەبێ بزانی کارێکی نابەجێت ئەنجامداوە، چونکە گێرانەوەی نوکتەو بەسەرهات کە پێکەنین دروست دەکەن ناگونجێت لەگەڵ ئەم شوێنە، تەنانەت شێوازی قسەکردن و بەرزو نزمی دەنگمان دەبێت بگۆڕین، بۆ نموونە: ئەگەر لە گەشتێکدا لە گەڵ هاورێکانت بیت بە ئارەزووی خۆت دەنگ بەرز دەکەیتەوە، بەڵام شیاو نییە بۆت ئەگەر لەشوێنێکی وەك نەخۆشخانە یان کتێبخانەو قوتابخانەدا بەمجۆرە قسەبکەیت.

سێیەم: لەگەڵ کێ قسە دەکەین؟

دوای ئەوەی بڕیارماندا قسە بکەین، دەبێ بزانین لەگەڵ کێ قسە دەکەین، چونکە قسەکردنمان لەگەڵ کەسایەتی جیاوازدا بەیەك شێوە نابێت، بۆیە دەبێ ڕەچاوی بەرامبەر بکرێت، بەشێوەیەك هەریەك لە تەمەن و پلەو پایەی کۆمەڵایەتی و زانستی و ڕەگەز و.....هتد دەبێ بکرێن بە پێوەر بۆ هەڵبژاردنی وشەو ڕستەکانمان تەنانەت شێوازی دەنگ و ڕادەی بەرز و نزمی و سەدای قسەکرنمان، بەنموونە، کاتێك قوتابی لەگەڵ مامۆستایەکی خۆی قسەدەکات دەبێ ئەوپەڕی ڕێز بنوێنێت نابێت بەمشێوەیە قسە بکات وەك چۆن بۆ هاوڕێیەکی نزیکی خۆی دەدوێت.

چوارەم: کەی قسە دەکەین؟

دەوترێت گوێگرتن زانستێکی قورسترە لە قسەکردن ،هەندێك جار باشترین وەڵامە بۆ هەندێك پرسیار، بۆیە جوانترین شتە کاتێك پابەند دەبین بە گوێگرتن لەو کاتانەی کە پێویستە، بۆیە لە قسەکردندا وەك چۆن ماف بەخۆمان دەدەین، دەبێ بۆ هەمان مەبەست پێشێلی مافی بەرامبەریش نەکەین، تەنانەت دروست وایە زیاتر گرنگی بە گوێگرتن بدەین، قسە بە بەرامبەر نەبڕین.

خودای گەورە دوو گوێ و یەك دەمی پێ بەخشیوین، هەربۆیەش لە هونەری قسەکردندا وا پەسەندە لە کاتی پەیوەنیکردندا گوێگرتنمان دوو ئەوەندەی قسەکردن بێت.

هەر لەبەر ئەمەش دوترێت: ((گوێگری باش کەسێکی کارامەیە لە پەیوەندیکردندا)) بۆیە گوێگرتنی باش بە یەکێك لە خاسیەتە هەرە گرنگەکانی کارامەیی پەیوەندیکردن دادەنرێت، کەواتە بۆیە دەبێ فێری ئەوە ببین کەی قسە بکەین.

لە ئەنجامدا دەڵێین: بەکارهێنانی زمان لە دەستی ئێمەدایە، بەڵام کارێکی ئاسان نییەو دەبێ فێری هونەری بەکارهێنانی ببین، تاوەکو لە بایەخی ئەو بەخششە گەورەی خودا کە زمانە کەم نەکەینەوە و بەشێوەیەکی گونجاو لەگەڵ دەروروبەرمان بەکاری بهێنین و جوانترین و بەنرخترین پەیامی پێ ئاڵوگۆڕ بکەین.

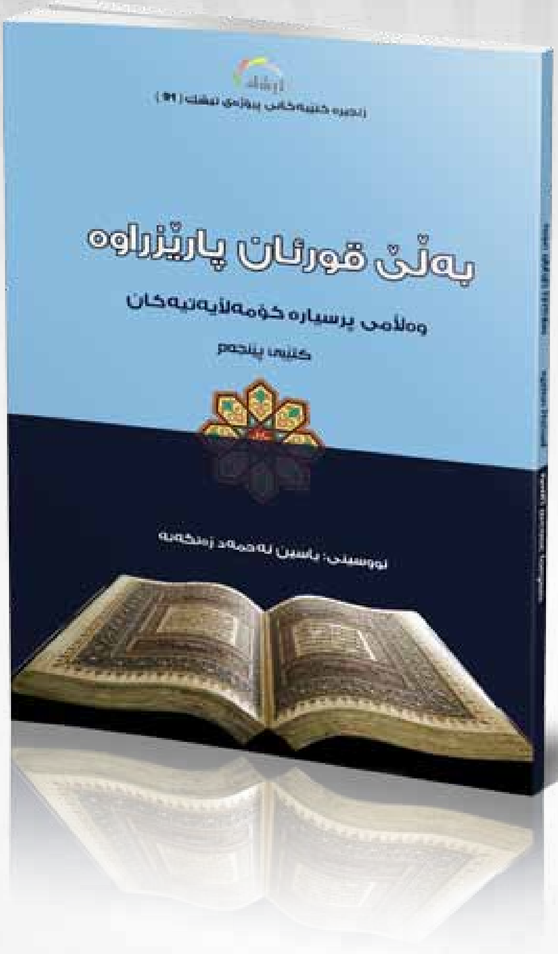

ئەم کتێبە بخوێنەرەوە

بەڵێ قورئان پارێزراوە

نووسینی: یاسین ئەحمەد زەنگەنە

چاپی یەکەم ٢٠١٣

چەند دێڕێك

لە مەڕ هونەری سەرکردایەتی کردن

ئومێد موستەفا

ئامانج لەم بابەتە:

• هەندێك بۆچوونیان وایە کە سەرکردەکان سەرکردەن هەر لەو کاتەی کە لەدایك دەبن، بەڵام توێژینەوەکان سەلماندوویانە کە ئەم بۆچوونە هەڵەیە چونکە زۆرێك لە سەرکردەکان کە بوون بەسەرکردەی مەزن و گەورە، پێشتر دوورەپەرێز و نەناسراوو کەسانی سادەو ساکار بوونە.

• سەرکردایەتی کردن بایەخ و گرنگییەکی زۆری هەیە لەسەرجەم بوارەکانی ژیاندا، هەروەها هونەرێکە دەتوانین فێری بین چونکە خەسلەتەکانی سەرکردایەتی کردن دەکرێ لە کایەکانی خوێندن و فێربوون بخوێندرێت.

• ئەم بابەتە یارمەتیدەرو سوودبەخشە بەشێوەیەکی کاریگەر بۆ فێربوونی کارامەیی و هونەرەکانی سەرکردایەتی کردن و رەگەزەکانی.

هەندێك لەو خاڵانەی کە پێویستە بزانرێت بەر لە دەستپێکردنی سەرکردایەتی کردن:

١- لە توانای کەسێکدایە کە ببێتە جیاکەرەوەی نێوان سەرکەوتن و شکستخواردن لە هەر دامەزراوەیەکدا، هەروەها لە هەمان کاتدا ئەم کەسە دەتوانێت ببێت بە سەرکردە لە داهاتوودا.

٢- یەکێك لە راستییە سەرسوڕهێنەرەکان ئەوەیە کە ئاماژە بەوە دەدات زۆربەی خەڵکی ناتوانن بگەن بە سەرکەوتن مەگەر لە میانەی یارمەتیدانی کەسانی ترەوەبێت، هەڵبەتە ئەم یارمەتیدانەش بەدەستدەهێنرێت لە رێی پیادەکردنی هونەری سەرکردایەتی کردنەوە.

٣- ئەگەر فێری رەگەزە بنچینەییەکان بوویت لە نموونەی جەنگی سەرکردایەتی کردن، ئەوا

ئەوكات دەتوانیت زۆر بەئاسانی سەركردایەتی هەموو رووداو و ئەگەرەكان بكەیت، ئەمەش لەبەر ئەوەی جەنگەكە گەورەترین بەرهەڵستی كردنی سەركردایەتی كردنە لە رووبەرو بوونەوەی مەترسی و توندوتیژی ژیان و گومان و دوودڵی و سزادان لەسەر شكست و پاداشت وەرگرتن لەسەر سەركەوتن.

٤- گەوهەری سەركردایەتی كردن شتێكی سادە و ساكارە، ئەمەش بریتییە لە وروژاندنی خولیا و خۆزگەی تاكەكان بۆ بەگەڕخستنی ئەوپەڕی تواناكانیان لە پێناو هاتنەدی ئەو ئامانجانەی كە دیاری كراوە.

٥- سەركردەكان دروست دەكرێن نەك لە دایك دەبن، جا ئەگەر بتەوێت ببیت بە سەركردە ئەوا پێویستە فێری چۆنییەتی هەمان ئەو رێگایە بیت كە كاراماییەكانی تری لێوە فێر بوویت.

هەشت یاسا گشتییەكانی سەركردایەتی كردن:

١- پابەندبوون ئەمانەتێكی رەهایە:

ئەمە بنچینەی هەموو جۆرەكانی سەركردایەتی كردنە،جا ئەگەر ئەمانەت پارێز نەبوویت زۆر ئەستەمە بتوانین متمانەی ئەو كەسانە بەدەست بهێنیت كەوا سەركردایەتییان دەكەیت.

٢- گەوهەری خۆت بناسە:

شوێن كەوتووان زۆر بەلایەنەوە گرنگ نییە كە چەند لێهاتووی لە سیاسەتی بەرێوەبردنی نووسینگەكەت، بەڵكو ئەو لێهاتوویی و بیلیەمەتییەیان لە تۆ دەوێت كە راپەراندن و تەواوكردنی كارەكان لێی دەخوازن.

٣- هیواو ئومێدەكانت رابگەیەنە:

ناتوانیت بگەیت بە (ئەوێ) تاكو نەزانی ئەم (ئەوێ)یە چیە،پێویستیشە شوێن كەوتووانت لەمە ئاگادار بكەیتەوە.

٤- پابەندبوونێكی نا ئاسایی دەربخە:

ئەگەر بۆخۆت پابەندنەبوویت، ئەوا هیچ كەسێكی تر پابەند نابێت، هەروەها ئەگەر بەشێوەیەكی نائاسایی پابەند نەبیت ئەوا بەهەمان شێوە كەسیش پابەند نابێت.

٥- پێشبینی ئەنجامە پۆزەتیڤەكان بكە:

ئەگەر پێشبینی سەركەوتنت نەكرد، یان پێشبینی شكستت كرد، ئەوا تووشی كارەسات بوویت،بۆیە -هەرچەندە خۆ ئامادەكردنت بۆ رووبەڕووبوونەوەی باردۆخی خراپتر شتێكی ئاسایی و مەعقولە- پێویستە لەسەرت كە پێشبینی بارودۆخی باشتر بكەیت.

٦- بایەخ بە پیاوەكانت بدە:

ئەگەر گرنگی و بایەخت بە پیاوەكانت دا ئەوا بێگومان پیاوەكانیشت بایەخت پێدەدەنەوە، هەروەها پێچەوانەی ئەمەش راستە.

٧- ئەركەكان بخە پێش بەرژەوەندیەكانت:

ئەگەر بڕیارە سەركردەبیت، ئەوا دەبێ ئەركەكان و پیاوەكانت بخەیتە پێش بەرژەوەندییە كەسییەكانت، ئەگەر نا بە سەركردە دانانرێیت وهەژمار ناكرێیت.

٨- لە پێشی پێشەوە بە:

ئەگەر بۆ زانین و بینینی هەر رووداوێك بەر لە هەمووان بۆی چوویتەدەر و بەدواداچوونت بۆی كرد، ئەوا نەك هەر دەزانیت چی رووی داوە و بارودۆخ چییە، بەڵكو شوێن كەوتووانیشت دەرك بە پابەندبوون و خەمخۆریت دەكەن.

چوار لەو هەنگاوانەی كەوا لە خەڵكی دەكەن شوێنت بكەون:

١- وا لەخەڵكی بكە كە هەست بە بایەخ و گرنگی خۆیان بكەن:

خەڵكی ئەوكات بەدوات ئەكەون كە هەست بە گرنگی خۆیان بكەن، نەك بە پێچەوانەوە هەست بە گرنگی تۆ بكەن.

٢- تێروانینەكەت بڵاوبكەوە:

كەس شوێنت ناكەوێت تەنها لەبەر ئەوەی ئارەزووی سەركردایەتی كردنت هەیە، بەڵكو بێگومان دەبێ بیرۆكەیەكی رۆشنت هەبێت سەبارەت بەو ئامانجەی كەدەتەوێت كۆمەڵێك پێیبگەن، جا ئەوكات پێویستە ئەم بیرۆكەیە لە نێو تاكەكانی كۆمەڵەكەت بڵاوبكەیەوەو قایلیان بكەیت بە بە بەرزی و گەورەیی ئامانجەكەت.

٣- مامەڵە لەگەڵ كەسانی تر بكە وەكو ئەوەی كە حەزت لێیە مامەڵەت لەگەڵ بكەن:

ئەمە شتێكی زۆر سەرەكی و بنچینەییە جا لەبەر چی زۆربەمان نایكەین؟ بیهێنەوە یادت: ئایا ئارەزووی شوێن كەوتنی كەسێك دەكەیت كە مامەڵەی خراپت لەگەڵ بكات؟ ئایا شوێن كەوتنی ئەو سەركردانە بەپێش ناخەیت كە مشووری كاروبارەكانت دەخۆن و لە هەستەكانت دەگەن و بە جوانی مامەڵەت لەگەڵ دەكەن؟ بێگومان ئەو كەسانەش هەروا دەكەن كە شوێنت دەكەون.

٤- بەرپرسیارییەتی كارەكانت و كاری كۆمەڵەكەت بخە ئەستۆی خۆت:

ددان بە هەڵەكانی خۆت دابنێ،و ئەوەش بزانە كە تۆ بەرپرسی لەبەرامبەر هەر كارێك كە تاكەكانی كۆمەڵەكەت دەیكەن و ئەوەی نایكەن،بۆیە كاتێك هەڵەیەك روودەدات هەڵگرتنی بەرپرسیارییەتی ئەم هەڵەیە لە بیرمەكە، جا ئەگەر هەوڵتدا نكوڵی لەم بەرپرسیارییەتییە بكەیت و بیخەیتە ئەستۆی كەسانی تر، ئەوا لەم حاڵەتەدا بە سەركردە دانانرێیت.

منداڵ و پشووی هاوین!!

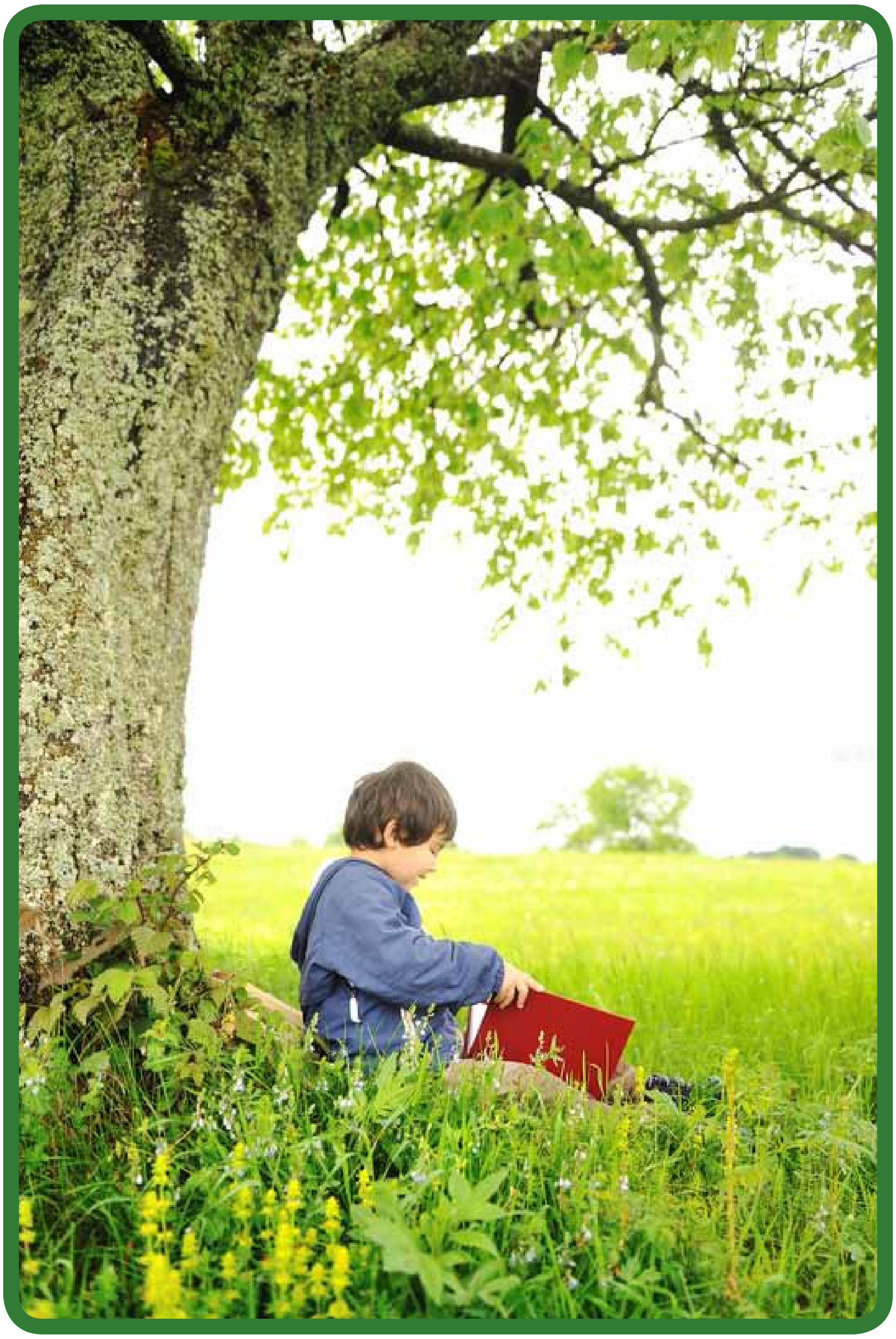

نووسینی: ئارام نبی

منداڵەکانمان سامانی ڕاستەقینەی ئێمەن، ئەوەی دوارۆژی ئەم وڵاتەن، ئایندەی ئەم میللەتە بەستراوەتەوە بەئایندەی ئەوان، پێشکەوتنی کۆمەڵگا وابەستەیە بە ڕۆشنبیری و پێشکەوتنی ئەوان، گرنگیان بەدێرو دوو دێڕ نایەتە باسکردن، بەڵام ئەوەی بابەتی ئێمەیە ئەوەیە کەمنداڵەکانمان چۆن سوودمەندو بەهرەمەند دەبن لەپشووی هاوین؟!.

پشووی هاوین دەرفەتێکی زێڕینە بۆ منداڵە چاوگەشەکان، هەلێکی باشە بۆ بەرزکردنەوەی کارایی و ئاستی ڕۆشنبیریان، بۆیە ناکرێت هەروا بەئاسانی واز لەمنداڵەکانمان بهێنین بۆخۆیان چیان پێخۆشە ئەنجامی بدەن، چونکە ئەوان منداڵن نازانن کامە کار باش و بەسوودە بۆیان، نازانن ئەوەی ئەنجامی دەدەن سەرەنجام بەرەو کوێیان دەبات، بۆیە ئەوان پێویستیان بە ڕێنموونی و ئامۆژگاری کەسانی دڵسۆز و بەوەفا هەیە، پێویستیان بەکەسێک هەیە کات و کارەکانیان بۆ ڕێك بخات، هیچ کەسێکیش هێندەی دایك و باوك پەرۆش نیە بۆ منداڵەکەیان، بۆیە پێویستە هەر دایك و باوکێك هەڵستێت بەرۆڵی سەرەکی خۆی، چونکە بەرپرسیارن لەسەرەنجامی منداڵەکانیان، پێویستە لەسەریان بەرچاو ڕوونی بکەن بۆ منداڵەکانیان، پێویستە بەرنامە و پلانی تایبەتیان هەبێت بۆ منداڵەکانیان، پێویستە ئەوان دەست نیشانی ئەو کارانە بکەن کە منداڵەکان پێی هەڵدەستن.

دایبابی ئازیز... لەم پەڕاوەدا بەکورتی چەند خاڵێکی گرنگ دەخەینەڕوو کە دەتوانیت بیانخەیتە نێو لیستی پلانی کارەکانتەوە، جێبەجێ کردن و ئەنجامدانی ئەم کارانە دەبن بە گەواهیدەر لەبەرامبەر خۆشەویستی بێ سنووری ئێوە بۆ جگەرگۆشەکانتان.

* داکبابی خۆشەویست... دەبێت منداڵەکانت بپارێزیت لەکاری هەرەمەکی و بێسەروبەرو بێ سوود، بەشێوەیەکی گشتی ئەوەی تێبینی دەکرێت ئەوەیە کە منداڵەکانمان لەپشووی هاویندا بەکارانێکەوە سەرقاڵن نەك هەر سوودیان پێناگەیەنێت، بەڵکو بەهۆیەوە زیانی زۆریان پێدەگات، وەکو (ئەتاری، تۆپێن، سەیرکردنی تەلەفزیۆن، کەلایانێ، ڕەسم ڕەسمانێ، پایسکلسواری، گەڕانو سوڕان لەناو کوچە و کۆڵانەکاندا،....تاد)، وابەستەبوون بەم کارانەوە منداڵ تووشی نەهامەتی و دەردیسەری دەکات، بۆیە تۆ وەکو داکبابێکی دڵسۆز دەبێت ڕێگری بکەیت لەوەی کە نەهێڵیت منداڵەکەت ئالوودەی ئەم کارانەبێت، سوپاس بۆ خوا لەئێستادا زۆرن ئەو سەنتەر و ناوەندانەی کەکار بۆ پێگەیاندن و ڕۆشنبیرکردنی منداڵان و لاوان دەکەن، بەکردنەوەی خولە فێرکارییە جۆربەجۆرەکان، ئێوەش دەتوانن منداڵەکانتان ڕەوانەی یەکێك لەم خولانە بکەن: (خولی قورئان، خولی زمان، خولی پەرەپێدانی کەسی، خولی بەرنامەکانی کۆمپیوتەر، خولی وەرزش، ...تاد).

* داکبابی ئازیز... مرۆڤ بەردەوام دەگۆڕێت بۆ ئەوشتە کەڕاهێنانی بۆ دەکات، تۆش منداڵەکەت ڕابێنە لەسەر خوێندنەوە، ڕۆژانە خوێندنەوەی نیو کاژێر پەرتووك لەلایەن منداڵەکەتەوە کاریگەریەکی ئەفسووناوی جێدەهێڵێت لەسەر داهاتوویان، چونکە خوێندنەوە خۆراکی مێشکە، خوێندنەوە ئاوەزی مرۆڤ بەهێز و فراوان دەکات، خوێندنەوە ڕەوشتی بەرز و زمانی پاراو بەمنداڵەکانت دەبەخشێت. کتێب هۆکارێکی گرنگی پەروەردەییە، بەهۆی کتێبەوە منداڵەکەت کەسێکی تایبەتمەند و جیاوازی لێدەردەچێت.

بەڵام ئاگاداربە، دەبێت بزانیت چی دەخەیتە بەردەم منداڵەکەت بۆ خوێندنەوە، نابێت کتێبێکی سەد بۆ دووسەد لاپەڕەیی بدەیتە منداڵ بۆ خوێندنەوە، چونکە ئەم جۆرە کتێبانە بۆ ئەوان وەکو شتێکی بێزارکەر هەراسانکەر دێتە بەرچاو، خوێندنەوەی کتێبی گەورە بۆیان ئەستەمە، بۆیە کارێك مەکە منداڵەکەت ڕقی لەکتێب ببێتەوە، پێویستە لەسەرت ئەو نامیلکە و کتێبانە پێشکەشی منداڵەکەتی بکەیت کە جوان و ڕازاوە و ڕەنگاو ڕەنگ بێت، ئەو نامیلکانەی کەتایبەتن بەبابەتی منداڵان، بۆ دەستخستنی ئەم جۆرە نامیلکانە هیچ پاساوێك نیە چونکە بازاڕ پڕیەتی لە نامیلکە و کتێبی منداڵان.

* داکبابی بەڕێز... یەکێکی تر لەو خاڵانەی کە گرنگی تایبەتی هەیە، یاریکردنە، نابێت بەشێوەیەکی وا منداڵەکەت بخەیتە ژێرفشارەوە کە دەرفەتی یاری و گەمەکردنی لێ زەوت بکەیت، ئەمە کارەسات دروست دەکات!!.

یاریکردن ڕۆڵی گرنگی هەیە لەپێگەیاندن و نەشونماکردنی منداڵ، نەك هەر ئەوەش بەڵکو ڕۆڵی بەرچاوی هەیە لەگەشەی عەقڵ و جەستەی منداڵ، بۆیە هەرگیز نابێت منداڵان قەدەغەی یاری بکرێن، سروشتی ئەوان وادەخوازێت حەزیان بەیاریکردن و هەڵبەز و دابەزە، بەڵکو ئەگەر دەتوانیت و بۆت دەگونجێت ئەوا پێداویستی یاریکردنی بۆ بێنە ماڵەوە، لەگەڵا ئەمەشدا با چەند هاوڕێیەکی ماڵەوەی هەبن بۆ یاریکردن، چونکە بەتەنها یاریکردن تام چێژی ئەوتۆی نیە و زوو وەڕس بوونی لێدەکەوێتەوە، بەوهۆیەشەوە منداڵەکەت دەپارێزیت لەچوونە کۆڵان و سەرجادە!!.

* داکبابی دڵسۆز... یەکێك لەشاکارە دیارەکانی پشوو، گەشت کردن و چوونەدەرەوە و پیاسەکردنە، هەروەکو چۆن منداڵەکەت پێویستی بەوەرگرتنی زانیاری و خوێندنەوە و یاریکردن هەیە، بەهەمان شێوە پێویستی بەگەشت و گەڕان هەیە، هەوڵبدە گەشت کردن بخەیتە لیستی بەرنامەکەتەوە، گەشتێك بەمنداڵەکەت بکە بۆ شارێکی کوردستان کەنەیبینیبێت، یان گەشتێك بۆ سەیرانگایەکی دڵگیر و خۆش، ئەگەر لەتواناشتدا هەیە ئەوا گەشتێکی دەرەوەی وڵات بەمنداڵەکەت بکە، ئەگەر هیچ یەکێك لەوانەی باسکران ناتوانیت ئەنجامی بدەی ئەوا منداڵەکەت ببە بۆ پارکێکی ناوشار کەمنداڵەکەت حەزی پێبکات، چونکە منداڵ پێویستی بەوە هەیە لەگەڵا خێزانەکەی بەکۆمەڵ بچن بۆ گەشت و سەیران، چونکە منداڵ چێژ لەهەریەك لەمانە وەردەگرێت و هەست بە بەختەوەری و ئاسوودەیی دەکات، هەروەها هۆکارێکیشە بۆ فراوانبوونی ئاوەز.

* دیاردەیەکی دزێو.... بەداخەوە دیاردەیەکی زۆر ناپەسەند و نەشیاو هەیە لەناو کۆمەڵگاکەمان کە باوك بەرامبەر منداڵەکەی دەکات ئەویش ئەوەیە هەرکە پشووی هاوین هات، منداڵی بەستەزمان دەبێت لەگەڵ باوکی مل بداتە ئیش، ئەمە ستەمە لەمنداڵ دەکرێت، تۆ بەو کارەتەوە حەز و ئارەزووەکانی منداڵەکەت زیندانی دەکەیت، دەرفەت و کاتی بەشداربوون لەخولەکان و یاری لێت زەوت دەکەیت، بەمەش منداڵەکەت ناتوانێت سوود لەپشووی هاوین وەربگرێت.

لەکۆتاییدا دەڵێم: منداڵەکەت خەریك بکە، ئەگینا بەخۆیەوە خەریکت دەکات، منداڵەکەت بەکارانێکی باش و بەسوود سەرقاڵ بکە، بەکارانێك کەدەرئەنجامەکەی لای خۆت ڕوون و ئاشکرابێت، تۆ بەرپرسی سەرەکیت لەفەراهەم هێنانی ژینگەیەکی لەبار بۆ پەروەردەی منداڵەکەت.

لە عەقڵیەتی فەردیەوە بۆ دامەزراوەیی

عبدالحكيم زراری

بێگومان کاری دامەزراوەیی یان (کارکردن لە میانی دامەزراوەیەك) یان (کارکردن بە عەقڵییەتی دامەزراوەیی) فۆرمێکە لە فۆرمەکانی گوزارشتکردن لە: هاوکاری کردن لە نێوان خەڵك یان ئەوەی پێی دەڵێین کاری هەرەوەرزی (Collaborative Work)، هەروەها ئارەزووێکە بۆ قەبوڵکردنی کاری دەستەجەمعی (Teamwork) و مومارەسەکردنیەتی لە رووی فۆرم و ناوەرك،و تێکست و رۆحەوە، هەمدیس ئەداکردنی کارەکانە بە هەماهەنگیەکی رێکوپێکی هەڵچنراو لەسەر بنچینەو بنەماو پایە و بەها رێکخراوەییە دیاریکراوەکان (Organized Work).

کاری دامەزراوەیی بەم سروشتەوە تەنیا ئۆپشنێك نییە لە جیهانی ئەمرۆماندا، بەڵکو زەرورەتێکە بۆ مانەوە و پارێزگاری کردن لە بوون، هەر بۆیە کێبڕکێکردن لە پێناو پێشکەشکردنی باشتر بە جۆرێکە هیچ شوێنێکی بۆ کاری فەردی (بە مەفهومی ئەفسانەیی) نەهێشتۆتەوە.

کاری دامەزراوەیی بە کردەیی کردنی پرانسیپ و بەها بەرزەکانی ئایینی ئیسلام و وەرگێڕان و شۆڕکردنەوەیەتی بۆ نێو واقیعی ژیانی کۆمەڵگا. هەروەکو هاتووە: (وتعاونوا علي البر و التقوي)، (ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا)، (واعتصموا بحبل الله جميعا)، (يد الله مع الجماعة ومن شذ فقد شذ الي النار).. هەروەها گەلێك ماناو دیمەنی تر دووپاتی زەرورەتی کاری دامودەزگایی یاخود دامەزراوەیی لەسەر بنچینە دیاریکراوەکان دەکەنەوە. هەڵبەتە کاری دامەزراوەیی بایەخێکی لە رادەبەدەری هەیە چونکە کارەکان لە فەردیەوە دەگوازێتەوە بۆ دەستەجەمعی، هەروەها لە گەرەڵاوژەییەوە بۆ نەخشەدانان، و لە تەمومژاوییەوە بۆ روونبوونەوە، و لە داهاتی سنووردارەوە بۆ فرە داهات، و لە کاریگەرە دیاریکراوەکان بۆ کاریگەرە بەرفراوانەکان، و لەدۆخی دابونەریتییەوە بۆ شەرعییەتی یاسایی.

کەواتە لەسەردەمی ئەمرۆی پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیاو بەیەکەوەبەستنی تەواوی جیهان لە رێگای تۆڕی پەیوەندیەکان کە بەرهەمی ئەو شۆڕشە زانیاریە یونیڤێرسالیە گەورەیەیە کە هەیمەنەی بەسەر تەواوی پانتایی دونیادا کردووەو هیچ سووچ و گۆشەیەك نەماوە نەکەوتبێتە ژێر سێبەری ئەم گۆڕانکارییانە.

کەواتە لە سۆنگەی ئەو بایەخ و گرنگەی کە کاری دامەزراوەیی هەیەتی،حیزبی سیاسی بەبێ بوونی رێکخستنێکی بەهێزی رەگداکووتاو کە بەشێوەیەکی دامەزراوەیی کاریگەرو هەماهەنگ و گونجاو لەگەڵ یەکتری و نەخشە بۆ کێشراو کارو چالاکیەکانی رادەپەڕێنێت، ناتوانێ وەڵامی مەهامی ئەو قۆناغە بداتەوە کەتیایدا دەژی، جا ئەگەر حیزب لە لوتکەوە لەسەر فۆرمی دامەزراوەیی رەگدانەکوتێ و سەرجەم کاروبارەکان نادیدە بگرێ، ئەوا لە داهاتوودا رەنگدانەوەیەکی مەترسیداری

دەبێت لەسەر کاروانی خەبات و تێکۆشان.

ئەو کارو چالاکیانەی کە لێرەو لەوێ ئەنجام دەدرێت پێویست بەوە دەکات لە کەناڵە فەرمیەکانی حیزب کۆبکرێنەوە لە پێناو گەیشتن بە دارشتنی نەخشەیەکی سەرتاسەری و گشتی، بۆ ئەوەی هەنگاو بە هەنگاو چالاکییەکان بەرەو پێشەوە بڕوات، جا ئەو سەنتەرە یان ئەو کەناڵە پێویستی بە کۆکردنەوەی زانیاری و داتا هەیە لەسەرجەم دەزگاکانی حیزب کە لە بنکەوە دەست پێدەکات بۆ ئۆرگانەکانی سەروو لە پێناو دەستەبەرکردنی توانا و ئیمکانیات لەسەر دانانی پرۆژە دوور مەوداکان، بۆیە بەبێ بوونی ئەم زانیاریە ڕاست و دروست و سەرتاسەریانە ئەوا چەندەها هەڵەو کەموکوڕی ڕوودەدەن کە لەدەرەنجامدا کاردەکەنە سەر بارودۆخی حیزب یان دامەزراوە گشتیەکە لە ڕووی سەرکەوتن و شکستهێناندا.

لە کاتی تێڕوانینمان بۆ واقیعی ئێستای حیزبە سیاسییەکانی کوردستان لە ڕووی ئەم هەڵسەنگاندن و پێوەرانەوە، دەبینین بۆشاییەکی گەورە لەم بارەیەوە هەیە، لەبەر ئەوەی حیزبە سیاسیەکان لە بواری ڕێکخستنەوە (مەبەست شێوازی ڕێکخستنی سەرجەم ئۆرگانەکانی حیزبە) دوورن لە حەقیقەتی ڕێکخستنی هاوچەرخ بە شێوەیەك پێوەرەکانی ڕێکخستن بەسەرچوونەو بەکەڵکی ئەم ڕۆژگارە نایەن، جا لە کاتێك بەرژەوەندیەکان تێکگیردەبن و جووت نایەنەوە ئەوا مەرجەعییەت بۆ تاکەکەسە نەك ئەو بنەمایانەی کە ڕێکخستنی حیزبی لەسەر دامەزراوە، ئەمەش بێگومان ناکۆکی و کاریگەرییەکی نێگەتیڤی زۆر دەخوڵقێنێت بەسەر خودی حیزبەکەوە. لێرەدا چەند کەسانێك شوێنی دامەزراوەکە یاخود ڕێکخستنەکە دەگرنەوە و هەر شتێکیش لەوانەوە دەربچێت بەناوی دامەزراوەکەوە دەبێت، بێ ئەوەی ئەوەی جێبەجێی دەکەن قەناعەتیان پێی هەبێت، ئەمەش پرسیارگەلێك لە عەقڵ و هۆشی خەڵکی دەوروژێنێت و ئاراستەی حیزبە سیاسیەکانی دەکەن و هەتا لە ڕووی ڕێکخستنیشەوە ڕەخنەی لێدەگرن بەوەی کە ڕێکخستنی ڕاستەقینە تائێستا لە واقیعدا بوونی نییە، واتە زۆربەی کاروبارەکانی ڕێکخستن وکاری دامەزراوەیی لە ژیانی کردەییدا کاری پێناکرێت و ئەکتیڤ نیە، بەڵکو ئەوە تاکەکەسە هەڵوێست لەسەر پرس و بابەتەکان وەردەگرێ نەك دامەزراوە، بەمەش کارەکان ڕۆژ بۆ ڕۆژێ بەسەر یەکتری کەڵەکە دەبن بەجۆرێك وای لێدێت زۆرێك لە پرسە گرنگەکان هەر لەبیر دەکرێن، و بەدوایدا ناگەڕێن و لێی ناکۆڵنەوە مەگەر لەلایەن ئەو کەسانەوە نەبێت کە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بەم پرسەوە هەیە ڕەنگە بۆی بگەڕێنەوەو هەڵوەستەی لەسەر بکەن، ئەویش کاتێك لەوانەیە زەمەنەکەی بەسەردا تێپەڕی بووبێ و دەرفەتەکە لەدەست چووبێت.

عەقڵیەتی کوردی بەشێوەیەکی گشتی عەقڵیەتێکە دوورە لە کاری دامەزراوەیی، هەتا ئەگەر زۆرێك لە دامەزراوەش هەبن بەلام هەر ناوی بێ ناوەڕۆك دەمێننەوەو وەکو مەرجەعی سەرەکی کاریان پێناکەن و بەهەندی هەڵناگرن، هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی یاخود لاوازی ڕۆشنبیری تەنزیمی (Organizational Culture)، ئەمەش وای لێدەکات توانای ئەوەی نەبێت ڕووبەڕووی مەهام و ئەو پرسانە ببێتەوە کە خودی حیزبەکە یان ڕێکخستنەکە مومارەسەی دەکات و لەگەڵیدا دەژییت، بەڵکو ئەوەی کاری پێدەکرێ و جێی بایەخە تاکەکەسە واتە هەموو کاروبارەکان لە کۆتاییدا هەر بۆ ئەو دەگەڕێنەوەو ئەو هەر بەتەنها هەموو شتێکە لەم ڕێکخستنە یان دامەزراوەیە و هەرخۆشی دەبێتە ئامرو ناهی بەسەر ئۆرگانەکەیدا.

جا ئەگەر واقیعی ئەو ڕیکخستن و دامەزراوانەی هەن لە گۆڕەپانی کوردستاندا بەهەند وەربگرین، دەبینین زۆرێك لە ڕێکخستنەکان دامەزراوە یان لیژنەی زۆریان تێدایە، بەڵام لە مومارەسەی عەمەلیدا دەردەکەوێت کە ئەو کەسانەی لەناو ئەو دامەزراوەیە یان ئەو لیژنانەدان، بەهیچ جۆرێك هۆشیاری دامەزراوەییان بۆ خودی دامەزراوەکەی خۆیان نییە و هیچ لە ئەلف و بێی کاری دامەزراوەیی نازانن، بۆیە ئەم حالەتە سەردەکێشێت بۆ کارنەکردن بەم پرانسیپەو تەواو فەرامۆشکردنی، دیارە هۆکاری ئەم تێنەگەیشتنەش لە بایەخ و ئەهمیەتی کاری دامەزاراوەیی دەگەڕێتەوە بۆ بوونی ئەو بۆشاییەی کە لە دامەزراوەکە هەیە لەتەك لاوازی ئەزموونی ڕێکخراوەیی لەلایەن ئەوانەی لە دامەزراوەکە کاردەکەن.

ڕەنگە هەندێك هەبن لە ناو دامەزراوەکە لەم ڕووەوە خاوەن ئەزموون بن، بەڵام مەخابن ناتوانن یاخود توانای ئەوەیان نییە کە ئەوانەی لە دامەزراوەکە یان لیژنەکە کاردەکەن ئەکتیڤیان بکەن و بەگەڕیان بخەن، بۆیە لە دواجاردا هەر خۆیان کاروبارەکان ڕادەپەڕێنن بێ ئەوەی هیچ دەستپێشخەریەك بۆ لیژنە یان دامەزراوەکە بەجێبهێڵن بەڵکو بەپێچەوانەوە هەموو شتێك بەخۆیانەوە گرێدەدەن، بەم حاڵەوە دامەزراوەکە دەبێتە شتێکی شکلی بێ ئەوەی کارو چالاکی هەبێت، بگرە سەرجەمی چالاکیەکان بە توانای تاکەکەسی بارگاوی دەبێ و هەر تەنها مۆرکی ئەوی پێوەدەبێت، لە دۆخێکی ئاواشدا ئەم دامەزراوەیە دووچاری کۆمەڵێك ئاریشەو گرفت دەبێتەوە کە لە قسەو قسەلۆکی پاش ملەوە دەست پێدەکات بۆ ساردبوونەوە لە کاروچالاکی و تادەگاتە پەرش و بڵاوی و بچووکبوونەوەو حەسوودی و نەمیمی، بە دوای ئەمەشدا دامەزراوە یاخود لیژنەکە دەبێتە سەرچاوەی لاوازی و فەرامۆشکردن و گەڕانەوە دواوە لە ڕووی کارو تێکۆشاندا لە جیاتی چالاکی و زیندوویەتی و داهێنان و پەرەسەندن و پێشکەوتن.

لە هەمان کاتدا بە پێچەوانەوە زۆرێك لە دامەزراوەکان ڕۆڵێکی نێگەتیڤ دەگێڕن لە کوشتنی تواناو وزەی تاکەکان و دۆگماکردنیان، ئەویش بەبیانووی ئەوەی کار بە دامەزراوەیی دەکرێت و نابێ توانای تاکەکەسی لە کارو چالاکی و بڕیاردانداڕەنگبداتەوەو زەق ببێتەوە، ئەمەش بێگومان وا لە تاك دەکات بەسەر خۆیدا دابخرێ و گرموڵە بێتەوە وەکو ئەوەی هیچ توانایەکی نەبێ و تەنها لە ڕێی دامەزروەکەوە نەبێت، هەروەها بێ ئەوەی هیچ دەستپێشخەری و پێشنیارێکی تاکەکەسی بەکاربهێنرێت و بەهەند وەربگیرێت، لەو ڕووەوە کە تاك بیردەکاتەوەو ڕاڤەو شرۆڤەی خۆی هەیە لە هەمبەر هەرپرس و کارێك کە هەڵدەستێت بە ئەنجامدانی، ئەوەش هەر تەنها لەبەر ئەوەی بۆنی تاکەکەسی لێدێت و گوایە دژ بە بنەماکانی ڕێکخستنە، جا ئەم جۆرە مامەڵەکردنە لەگەڵ تواناکانی تاك پەیتا پەیتا سەردەکێشێت بۆ تەمبەڵی و لاوازبوونی تواناکان تا دەگاتە خاڵێك کە هیچ توانا وزەیەکی نەماوە لە کارکردن و ئەنجامدانی چالاکی بەمەستی بەرەوپێشچوون و پەرەسەندنی حیزب و ڕێکخستن.

لەبەر ئەوەی ئەم قۆناغەی ئەمڕۆ بە قۆناغی کاری دامەزراوەیی ناسراوە جا ئەگەر گرنگی نەدرێت بە ڕۆشنبیری دامەزراوەیی، کە بەداخەوە تائێستاش عەقلیەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دوورە لەم جۆرە عەقلیەتە، ئەوا ناتوانین سەرکەوتن بەدەستبخەین لەسەرجەم بوارەکان، بۆیە هۆشیاری مەعریفی و سوودوەرگرتن لە ئەزموونەکانی مێژوو زۆر پێویستە، هەروەها زۆریش پێویستە هاوسەنگییەك دروست بکەین لە نێوانی دەستپێشخەری فەردی و کاری دامەزراوەیی بۆ ئەوەی هیچ لایەك بەسەر ئەویتر زاڵ نەبێت، لە پێناو ئەوەی حیزبی سیاسی بتوانێت هەنگاوی ڕاست و دروست بگرێتەبەرو بەئاراستەی سەرکەوتن و گەشەکردن بڕوات بەرێوە.

نرخی مرۆڤێك لای تۆچەندە؟؟!!

وەرگێڕانی: م. سامان

ئاینی پیرۆزی ئیسلام گرنگیەگی زۆری داوە بە ئینسان ولەچەندین شوێنی قورئانی پیرۆزدا ئاماژەی جوانی پێکردووە و بەرز هەڵی سەنگاندووە و ڕێزی لێناوە ئەوەتا خوای گەورە دەفەموێت: (ولقد كرمنا بني آدم)واتە: ئێمە ڕێزمان لە نەوەکانی ئادەم گرتووە گەر خوای گەورە بەو هەموو مەزنیەتی ودەسەڵاتەی خۆیەوە ڕێز لە ئینسان بگرێت زۆر شەرمە بۆئێمە بەچاوی سوك و بێ نرخییەوە سەیری ئینسان بکەین وەك هەندێك لەسەرمایەدارە عیلمانیەکان کە بەئاسانی نرخی مرۆڤت بۆدیاری ئەکەن،بەمەش ئینسان بچوك دەکەنەوە و ڕێزو حورمەتی ناهێڵن و ئەیخەنە قاڵبێکی مادییەوە و بازرگانی پێوە دەکەن.

ئەوەتا یەکێك لەزاناکان شیکارییەکی کردووە لەسەر پێکهاتە بنەڕەتییەکانی لەشی مرۆڤێك کەکێشەکەی ١٤٠ ڕطل بێت پێکهاتەکانی لاشەی بەم ڕێژەیە دابەش بووە لەجەستەیدا:

١- چەوری: ئەوەندە چەوری لەلەشدایە کەبەشی دروست کردنی حەوت صابون دەکات.

٢- کاربۆن: ڕێژەی کاربۆن لە لەشیدا بەشی دروست کردنی حەوت قەڵەم ڕەصاص دەکات.

٣- فسفۆڕ: ڕێژەی کاربۆن لەجەستەیدا بەشی دروست کردنی ١٢٠دەنکە شقارتە دەکات.

٤- ئاسن: ئەوەندە ئاسن لەلەشدایە کە دەتوانرێت بزمارێکی قەبارەمامناوەندی لێدروست بکرێت.

٥- حیبر: ڕێژەی کاربۆن لەجەستەیدا بەشی سپی کردنەوەی کولانەی مریشکێك دەکات.

٦- کبریت: ئەوەندە کبریت لەلەشدایە کە دەتوانرێت جەستەی سەگێکی پێ پاك بکرێتەوە.

٧- ئاو: ڕێژەی کاربۆن لەجەستەیدا بەرمیلێك پڕدەکات کە ١٠ گاڵۆن ئاو بگرێت.

ئەگەر هەموو ئەم مادانەش کۆبکەینەوە دەتوانین لە بازاڕدا بە (٥٠) هەزار دینار بیان کڕیت،ئەمە نرخی مرۆڤێکە ئەگەر بەتێڕوانینێکی مادییانە سەیری بکرێت.

هەربۆیە گەورە سەرمایەدارە عیلمانیەکان پشت بەم شیکارییە دەبەستن و بەدوای سوکیەتی ئینسان دا دەگەڕێن چونکە لەسەربنەمای جەستە ئینسان هەڵدەسەنگێنن،بە پێچەوانەوە خوای گەورە ڕێزی تایبەتی لێدەنێت چونکە لەسەربنەمای ڕۆح هەڵی دەسەنگێنێت و دەزانێت ڕۆحێکی پاکی هەیە(کەبەشێکە لەڕۆحی خۆی) جەستەش قابیلی ڕزانە(دوای مردنی).

نامەوێ ببمە بکوژی منداڵەکەم

و: ئیمان ناصح دەرەشیشی

﴿ وَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا وَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّواْ شَيۡـٔٗا وَهُوَ شَرّٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٢١٦ ﴾

البقرة: ٢١٦

لەوانەیە شتێکتان لا ناخۆش بێت کەچی خێر لەوەدا بێت، هەروەها لەوانەیە شتێکتان پێ خۆش بێت کەچی شەڕ لەوەدا بێت، بێگومان هەر خوا خۆی دەزانێت (خێر لە چیدایە)، ئێوە نایزانن

سالانێکی دوورو درێژبوو چاوەڕێی هەواڵێکی لەم جۆرە خۆشی دەکرد، وەك ئەوەی بڵێی قاچەکانی لەسەر زەوی بڕاونەتەوەو بە ئاسماندا دەفڕێ. دەی ویست خێرا ئەم موژدەیە بدات بە هاوسەرەکەی، دایکی، خزمەکانی، هەموو ئەو کەسانەی کە ئاگادارو هەڵگری خەمەکانی بوون.

بە پەلە پەل بە قادرمەی نەخۆشخانەکەدا دەهاتە خوارەوە، هەر کەسی دەبینی زەردەخەنەیەکی بەڕوودا دەکرد. دەستی کرد بە جانتاکەیداو ٢٠ هەزاری دا بەو منداڵە سواڵکەرەی کە لەبەردەرگای نەخۆشخانەدا دانیشتبوو.

منداڵەکەش لە سەرسوڕمان و خۆشیدا چاوەکانی وەك ئەوەی فلاشی لێبدەی کرایەوەو هاواری کرد: ئەمە زۆر نییە دادە؟

ئافرەتەکە بە زەردەخەنەیەکەوە خێرا چووە ئەو بەری شەقامەکەو دەستی لە تاکسییەك ڕاگرت و بەرەو دوکانی هاوسەرەکەی بەڕێ کەوت.

کاتێ گەیشت بە جۆش و خرۆشەوە خۆی کرد بە دوکانەکەدا لەکاتێکدا کە پڕیش بوو لە موشتەری، هاوسەرەکەی بەبینی ئەم دۆخە پرسی: چی ڕوویداوە خەدیجە؟

خەدیجە: پێویستە بابەتێکی زۆر گرنگت لەگەڵ باس بکەم، لێرەشدا کە نابێت.

هاوسەرەکەی لە دڵەڕاوکێیەکی زۆردا بوو خێرا لەگەڵ خاتوونی خێزانی بەرەو باخچەیەکی نزیك ئەو ناوە بەڕێ کەوتن، خەدیجە خانمیش لە هەوڵی ئارام کردنەوەی مێردەکەیدا بوو وتی: موراد گیان، ئێستا ئارام بە، من هەواڵێکم بۆت هەیە! کاتێ بیستت تکایە بەهیچ شێوەیەك هاوار مەکە.

بەم قسانە زیاتر هاوسەرەکەی توشی خەمباری و ڕاڕایی کرد و وتی: دەی ناتەوێ پێم بڵێی کە چی ڕوویداوە؟

خەدیجە خانم بە چرپە نهێنییەکەی بە گوێی هاوسەرەکەیدا چرپاند: من دووگیانم.

هاوسەرەکەی سەرەتا وەستا، پاشان: ئای خودایە سوپاس بۆ تۆ.

دەستی کردن بەهاوار کردن هەروەك منداڵێك بەرز دەبوویەوەو لە شوێنی خۆی نەدەوەستا جار جاریش هاواری دەکرد. دەی ویست ئاشکرای بکات بە هەموو دونیادا کە ئەو دەبێت بە ''باوك''، خەڵکی ناو پارکەکەش لە بیستنی هات و هاواردا سەریان بەرز دەکردەوەو زەردەخەنەیەکیان بەڕووی خەدیجەو موراددا دەکرد.

موراد: خەدیجە من تەنانەت لە یادیشم کرد، ئەوە چەند ساڵە ئێمە چاوەڕێی ئەم منداڵە ئەکەین؟

خەدیجە: ١٠ ساڵە، ١٠ ساڵە مورادەکەم.

دەستبەجێ موراد دەستی کرد بە تەلەفۆن کردن بۆ دایکی و تەواوی خزمە نزیکەکانیان خەدیجە خانمیش لەولاوە

بە ڕشتنی فرمێسکی خۆشی تەماشای هاوسەرەکەی دەکرد.

وەك ئەوەی خۆشترین ڕۆژەکانی ژیانی هاوسەری خەدیجە بێت هەرچی بویستایە لەبەردەمیدا ئامادە ئەبوو، نانی بەیانیشی بۆ دەهاتە سەر پێخەفەکەی، ئەو شتەی داوای بکردایە جارێکی تر نەی دەوتەوەو یەکسەر بۆی ئامادە دەکرا هەم لە ڕاڕاییو هەم لە دڵ خۆشیدا ژیانی دەگوزەراند.

وەك بڵێی لە ساتێکدا کۆتایی بەکێشەکانی هات لەگەڵ خەسوویدا، وەك دایك و کچییان لێ هاتبوو.

بە مەبەستی پشکنین لە تەمەنی ٣ مانگی دوگیانییدا خەدیجە سەردانی دکتۆری سۆنەری کرد، کاتێك دکتۆرەکە خەریکی سەیرکردنی منداڵەکە بوو لەپڕ ڕەنگیی ڕوخساری گۆڕا.

دکتۆر بە نیگەرانییەکەوە بانگی مورادی کرد، خەدیجەو هاوسەرەکەی زۆر دەترسان بەخۆیان دەوت تۆ بڵێی چی ڕوویدابێت؟

دکتۆر: نامەوێ نیگەرانتان بکەم، بەڵام پێویستە ڕاستییەکانتان پێ بڵێم، ئەم منداڵە وەرەمێك لە مێشکیدایە، گەر لە دایك ببێت دەبێتە هۆی کەمی ژیری، گەر دەتانەوێ هەر ئێستا لە باری دەبەم، یان دەتوانن هەفتەیەك بیربکەنەوە پاشان بڕیاربدەن.

خەدیجە لە شوێنی خۆی تەواو دونیا ڕوخا بەسەریدا هاوسەرەکەشی ئەوەندە توشی دڵەڕاوکێی و خەم هاتبوو تەنانەت چاویشی خەدیجەی نەدەبینی.

ئەو ماڵەی لە پێکەنینی خۆشیدا دەنگی دەداوە لەپڕێکدا مات و کپ بوو هیچ کەس تەنانەت وشەیەکیشی لە دەم نە ئەهاتە دەرەوە.

ئیدی وردە وردە هەواڵەکە بەتەواوی خزم و دۆستاندا بڵاو بوویەوە، هەرکەسیش لای خۆیەوە پێشنیارێکی بۆ دەکردن.

لەلایەك دەیان وت: چۆن دەتوانی بەدەمییەوە بیت، ئێمە وا ناتوانین ئاگامان لە منداڵە مێشك لە سەرەکاندا بێت، بڕۆ لەباری بەرە...

لەلایەکی تر: بڕۆ قسە لەگەڵ مامۆستایەکی ئایینی بکە، گوناهە...

هەندێکی تریش دەیان وت: ناتوانی بەرگەی مامەڵە کردنی هەموو ڕۆژێك بگریت لەگەڵی، لە کۆتاییدا هەر دەست دەکەیت بە مامەڵەی ڕەق لەگەڵی، ئەو کات هەموو ڕۆژێك دەبێتە بکوژی ویژدان، یەك جار لەباری ببەو، یەك جار ببە بکوژ...

وایان لێ هاتبوو ئیتر نەیان دەویست نە کەس ببینن نە لەگەڵ کەسیش قسە بکەن بە پێچەوانەی پێشووەوە تەنانەت لەگەڵ یەکیش قسەیان نەدەکرد.

موراد: خەدیجە، پێویستە زوو بڕیار بدەین.

خەدیجە: چی بکەین؟

موراد: بەڕای من لەبار بردن... دوایی دوبارە خودا دانەیەکی ترمان پێ دەبەخشێ...

خەدیجە بەو قسەیە زۆر تورە بوو: یانی ببمە بکوژی منداڵەکەم؟

موراد: بەڵام ئەم منداڵە کێشەی ژیری یانی عەقڵی دەبێت چۆن چاودێری بکەین؟، چۆن لە دەست خەڵکی ڕزگاری بکەین؟، چۆن بڵێین '' ئەمە منداڵەکەمانە''

خەدیجە بە متمانەیەکی زۆرەوە: نەخێر، من ساڵانێکە داوای ئەم منداڵە دەکەم لە خودا. ئێستا وا پێی بەخشیوین و تاقیمان دەکاتەوە، موراد گیان تکایە با لەباری نەبەم...

موراد: خەدیجە من منداڵێکی کەم عەقڵم ناوێت.

خەدیجە بەدەم فرمێسکەکانییەوە وەڵامی دایەوەو وتی: ڕازی نیت بەوەی خودا پێی بەخشیوویت، بیرتە چەندە دڵ خۆشبوویت بەوەی دەبوویتە باوك، ڕەنگە ژیر بووایەو بێ خێر دەربچوایە.. ئەو کات دەمان وت '' خۆزگە کەم عەقڵ بووایە و بەڵام بێ خێر نەبووایە''، کێ دەزانێ ئەمە بۆ ئێمە خێرێك نییە.تکایە با نەبینە بکوژی منداڵەکەمان.

ئەو شەوە بەدرێژایی کات خەدیجە لە خودا پاڕایەوە، گریا، داوای لە خودا دەکرد: یا ڕەب، مەمخەرە ناو وسیتی نەفسمەوە، ڕێگەم مەدە هەستم بەجێ بەجێ کردنی قسەی خەڵك و ببمە بکوژ، هێزم پێ ببەخشە تا بەرگە بگرم، بێگومان شیفا هەر لای تۆیە.

شەو ڕۆشت و بەیانی هات... موراد: گەر منداڵەکە لەبار نەبەیت ئەوە لەیەك جیا ئەبینەوە.

ئەم قسەیە هێندەی تر دونیای ڕوخاند بەسەر خەدیجەدا، بێ ئەوەی چاوەڕێی وەڵامێك بکات لە خەدیجە خێرا دەرگاکەی کێشا بەیەکداو چووە دەرەوە بۆ ناو ئوتومبێلەکەی، لە خەیاڵی خۆشیدا دەی وت: من لە تۆ جیا نابمەوە خەدیجە، جیا نابمەوە. بەڵام ئەمەوێت تۆ ئەم منداڵە لەبار بەریت، لەباری بەریت.

ئیدی خەدیجە کەلوپەلەکانی کۆکردەوەو بەرەوماڵی باوکی ڕۆشت. لەوێ بابەتەکەی بۆ دایکی باسی کرد،بەڵام ئەوەی چاوەڕێی نەدەکرد ئەوە بوو دایکیشی هەمان بۆچوونی هەبوو: مێردەکەت ڕاست ئەکات، تۆ نازانی کە ئێوە چەندە حەسرەتی منداڵێکتان بوو.

لەولاشەوە نەنە شەفیقە بە دەم خوێندنی قورئانی پیرۆزەوە گوێی لە دەنگی قسەکانیان بوو، وەختێ دایکی خەدیجە بەرەو چێشتخانە چوو دایە گەورەی چووە لای و سەری خەدیجەی خستە سەر ڕانی و وتی: کچم ئەوەی ڕۆژ دەبەخشێ خودایە، وەرگرتنەوەشی مافی ئەوە، مەترسە. خودا بارێك ناخاتە سەرشانی کەسێك کە بۆی هەڵنەگیرێ. کەوایە تۆ ئەمەت بۆ هەڵنەگیرێ بۆیە پێی داویت.ڕەنگە ڕەزامەندیی لەمەدا شاراوەبێت، ئارام بگرەو مەبە بە بکوژ.

لەپاش بڕیاردانی، خەدیجە چووە لای دکتۆر و پێی وت: دەمەوێت منداڵەکەم بژی، ئایا هیچ مەترسییەکی بۆ تەندروستیم ئەبێت دکتۆرە خانم؟

دکتۆرە: نەخێر، دوگیانییەکەت نۆرماڵە، یانی وەك منداڵێکی ئاساییە.

خەدیجە: کەوایە لە باری نابەم

پەیوەندی کرد بە هاوسەرەکەیەوەو زۆر بەدڵنیاییەوە وتی: بەدڵنیاییەوە دەمەوێت منداڵەکەم لە دایك ببێت،

دەترسم لەوەی گەر ئەو کارەم نەکردایە بەرپرسیاربوومایە لەلای خودا، وە من ڕازیم بەم قەدەرە...قسەکانی تەواو کردو تەلەفۆنەکەی داخستەوە.

لە دوای تەلەفۆنی خێزانەکەی پەشیمان بوو لە قسەکانی لەوەی کە گوێی لە کەسانی چواردەوری گرتبوو، بڕیاری دا کە گوێ لە دەنگی ویژدانی بگرێت پاشان بڕیار بدات.

ئێوارە بەرەو ماڵی خەزووری بەڕێ کەوت، چەپکێك گوڵیشی بۆ خەدیجە ئامادە کردبوو لەگەڵ تێبینییەك کە لەسەری نوسرا بوو: منیش ڕازیم بە قەدەری خۆم

دوای تێپەڕ کردنی ٦ مانگ بە ترس و لەرزەوە، ئیدی کاتی لە دایك بوونی منداڵەکە نزیك ببووەوە.

هەم خەمباری چ دڵخۆشی، لەرزو ترس، بێتاقەتی و نیگەرانی یانی هەموو هەستەکان کۆببونەوە.

لە دوای ٤ کاتژمێر لە چاوەڕوانی لە کۆتاییدا موراد لە هۆڵەکەدا بەدەنگی هاواری کۆرپەکەی ڕاچڵەکی

دەستەکانی بەرز کردەوە بەرەو ئاسمان: خودایە خۆشەویستیت و ئارامیتمان پێ ببخشە، یارمەتیمان بدە تا یاخی نەبین.

لەپڕ بە دەنگی هاواری پەرستارەکە نزاکانی بڕی کە دەی وت: مۆژدە بێت کوڕتان بووە.

بە هەردو دەستی فرمێسکەکانی سڕی و منداڵەکەی گرتە ئامێز، لەناکاو زریانی خۆشەویستی لەناخیدا هەڵی کرد ماچێکی کوڵمەکانی کرد، لەپڕ بەبێ ویستی خۆی وتی: بەخێرهاتی ئەی صابر.

بە دەمەدا هاتنی ئەو ناوە توشی سەرسوڕمانی کرد، بەخۆی وت: بەڵێ ناوی صابرە

ڕۆژی دواتر شیکاری تەواو بۆ منداڵەکە کرا، دکتۆر بە شڵەژان و لەهەمان کاتدا دڵخۆشییەوە خێرا بەرەولای خەدیجەو موراد ڕۆشت و ئاگاداری کردن کە: مژدە بێت، منداڵەکەتان زۆر سەلامەتە، وەك ئەوەی ئێمە بیرمان دەکردەوە کەمی ژیری نییە.

ئەم هەواڵە فرمێسکی شادی بەچاوی هەمووانـدا هێنایە خوارێ، مورادیش دەستی کرد بە گریان بە شەرمێکەوە دەپاڕایەوە: خودایە من ببەخشە، لێم خۆشبە.

ڕووی کردە خەدیجەو پێی وت: گەر بەهێزی ئیمانی تۆ نەبووایە گەر سووربون لەسەر بڕیارەکەت نەبووایە ئەوا ئێستا دەبوومە بکوژی منداڵەکەم، تۆش لێم ببورە.

﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذۡنَآ إِن نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحۡمِلۡ عَلَيۡنَآ إِصۡرٗا كَمَا حَمَلۡتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلۡنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعۡفُ عَنَّا وَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَآۚ أَنتَ مَوۡلَىٰنَا فَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾ البقرة: ٢٨٦

خوای گەورە ئەرك ناخاتە سەر هیچ کەسێك مەگەر بە قەدەر توانایی خۆی نەبێت، هەر کارێکی چاك ئەنجام بدات قازانجی تەنها بۆ خۆیەتی و هەر خراپەیەکی کردبێت تەنها یەخەی خۆی دەگرێتەوە و لەسەر خۆیەتی (هەر بۆیە ئیمانداران دەڵێن): پەروەردگارا؛ لێمان مەگرە ئەگەر فەرامۆشیمان بەسەردا هات یان گوناهو هەڵەیەکمان لە دەست قەوما، پەروەردگارا؛ ئەرکی سەخت و کاری گران مەدە بەسەرماندا وەکو ئەوەی داوتە بەسەر ئەوانەی پێش ئێمەدا، پەروەردگارا؛ ئەرکێك مەدە بەسەرماندا لە تواناماندا نەبێت. تووشی بەڵاو ناخۆشییەکمان مەکە تواناو هێزو هەناومان لێ ببڕێت، گوناهمان بسڕەوەو چاوپۆشی بکە لە هەڵەو تاوانەکانمان و دای پۆشە، (داواکارین) بەزەییت بێتەوە پیاماندا، ڕەحممان پێ بکە، هەر تۆ پشت و پەناو یاریدادەری ئێمەیت، جا بۆیە داوا دەکەین سەرمان بخەیت بەسەر قەومی کافرو خوانەناساندا

موراد: بە هەردوو دەستی فرمێسکەکانی سڕی و منداڵەکەی گرتە ئامێز، لەناکاو زریانی خۆشەویستی لەناخیدا هەڵی کرد ماچێکی کوڵمەکانی کرد، لەپڕ بەبێ ویستی خۆی وتی: بەخێرهاتی ئەی صابر

موراد: ڕووی کردە خەدیجەو پێی وت (گەر بەهێزی ئیمانی تۆ نەبووایە گەر سووربون لەسەر بڕیارەکەت نەبووایە ئەوا ئێستا دەبوومە بکوژی منداڵەکەم، تۆش لێم ببورە).

سروشت لای من

محمد نازم

مرۆڤـی دەورە دراو بـە خۆشـی و ناخۆشـی و مرۆڤ و ماددەو سروشت و چەندان سـەیرو سـەمەرەی تر کە وەك مرۆڤ سـەیر نیـن!! هەمیشـە مامەڵە دەکات، کـە هەریەکەیان کاریگەری خۆی هەیە لەسەری.

مامەڵەم لەگەڵ سروشـت ماهیەت و گرنگی تایبەتی خـۆی هەیە، بەجۆریك دەکریـت بڵیـم زۆرم خـۆش دەوێ، کە هەمـوو جـار وام لێدێـت مامەڵەیکـی دۆسـتانەی لەگەڵـدا بکـەم، زۆر لێـی ئەروانـم، ئاسـوودەم لەگەڵـی، وەلێ بۆ ساتێکیش حەز بە دابڕان ناکەم لەگەڵی، هەروەك چۆن ئەو کاتانەشی لێی دوورم ئارەزوی گەڕانەوە دەکەم بۆی.

چـوون هەسـت ناسـکی و جوانی و هەسـت کـردن بە جوانـی و تێرامان و ورد بونـەوە لـە جوانیەکانی سروشـت هەسـتێکی جیـاوازت پێ دەبەخشـێت جیـاواز لەهەمـوو هەسـتێکی ماددی و ڕەق و تەنانەت جیاواز لەو هەسـتانەی مرۆڤەکان پێت دەبەخشن، دەکرێت بڵێم مەگەر سـۆزی دایك هێندەی سروشـت ناسك بێت.

بە بۆچونی من هەندێك لە مرۆڤەکان شـایەنی ئەوەن هاوڕێی سروشـت بن!! چوون هەموو مرۆڤەکان شایەنی نین!

سروشـت ئـەو شـتەیە دڵ و ڕۆحی مـرۆڤ هێشـتا بـە تینویەتـی بـۆی دەمێنێتەوە، ئەو کەسانەی مامەڵەیەکی ماددی ڕەقیان هەیە لەگەڵ سروشت لەم دەربڕینە ڕۆحیانە تێناگەن.

ئاخـر سروشـت بۆخـۆی چەندین مامۆسـتایە، هەموو سـاتێك دۆسـتێکە بەدیهێنەرمان وەبیـر دەهێنێتەوە، ئەو کاتـەی لە ناسـکی پەڕی گـوڵ دەروانم یاخوود لە بەرزایی چیایەکدا لەو هەموو دۆڵ و دارو سـەوزاییە ئەروانـم، یان لە کەنـاری ئاوێکدا دائەنیشـم و چەندین

هەستی شیرین و چەندان دیمەنی دلڕفێن ئەبینم، ئیتر حەز بە دەرچوون ناکەم لێی، هەمیشە حەز بە تەنهایی لەگەڵ سروشت دەکەم! چونکی هەرگیز تەنهات ناکات و بە تەنهایی ناتهێڵێتەوە!!

کاتێك بەیانیان دەم کردنەوەی چرۆی گوڵەکان دەبینم، بەهەڵمژینی ئەو بۆن و هەوا سازە کە لە هاتنی وەرزی بەهار ئەچێت، ئیتر وا ئەزانم بۆ من ئەکرێتەوە، یاخود خورەی ئاو و کانیاوی چێشت هەنگاو و دەنگی ئەو باڵندە رەنگاو رەنگ ودەنگ ناسك و خۆشانە ئاوازی هەرچی نەی و مۆسیقای تر هەیە لەبیرم دەباتەوە، تام کردنی بەرهەم و میوەیەکی مزر یان ترش یان شیرین بە هەموو خواردنە تایبەتیەکانی چیشتخانە تایبەتیەکانی نادەم...

ئێوارانیش هەستی تەنهایی دەڵێی وەرزی پایزە! ئەو کاتانەیە هەست دەکەین لە دنیادا تەنهاین، ئەو هەستەیە هەرچی هاوڕێ و خزم و خۆیشە بەجێیان هێشتوین، ئیدی بەو هەستەوە شەوت بەسەردا دێت، لە جوانی ئەستێرەکان دەڕوانیت و دەروشانەوەی مانگ لەچاواندا دەبریسکێتەوە، ئەمانە هەمووی یادی دروستکەری باڵا وەبیر دێنێتەوە هەرگیز لەیادی ئەو بێیادم ناکات، دەی ئیدی هاوڕێی لەوە باشتر کێیە!! جوانیەکانت پیشان بدات، لەگەڵی ئەو هەستە جوان و ناسکانە بچێژیت، شەوانیشی تەنهایت وەبیر بهێنێتەوە روناکی مانگیش وەك روناکی کردەوکانتە لە یادی ناو گۆڕدا....

ئەم هاوڕێیەم "سروشت" بەبێ زمان قسەم لەگەڵ دەکات و فێرم دەکات، بەجۆرێك فێرت دەکات و پەندت ئەداتێ کە هەرگیز پەیت پێنەبردووە و بە بیریشتدا نەهاتووە، دەی پاك و بێگەردی بۆ ئەو خوایەی بەدیهێنەری ئەم سروشتەیە.

تۆ بروانە چی فێربوین:

(باران)

فیری کردم

چۆن خەمەکانی پێبشۆم

چۆن ژیان تازە بکەمەوە

هەروەك چوون ئەو بارانە گەڵای دار ئەشواتەوەو تازەی ئەکاتەوە؟

(ئەستێرە)

فێری کردم

لەکاتی بونمدا روناکی ببەخشم

لەکەسانی تریش رووناکی وەربگرم

ڕێزی رووناکی دەورو بەریشم بگرم

نەکو بۆ دەرخستنی رووناکی خۆم

هەوڵی کوژاندنەوەی رووناکی ئەوان بدەم

فێری کردم

ژیان جوان بکەم

بە کردەوە رەوشتی جوانم

هەروەك چوون ئەو ئاسمانی جوان کردوە بە دروشانەوەکانی.

(تەم و مژ)

فێری کردم

کە مرۆڤەکان بە کات و ئەزموونی زۆر قورسدا ئەڕۆن

لە کێشەو قەیراندا

بەڵام لە کۆتاییدا هەر روون ئەبێتەوە

ئەوانەی کە دیار نەبوون هەر روون ئەبنەوە

(با)

فێری کردم بە پێچەوانەی ئەوەوە ڕێبکەم

ئەگەر دەتەوێ بەرەنگاری لە نەفس و قورساییەکان بکەی

فێری کردم چەند شت هەیە لە ژیاندا هەندێك بەرەنگاری و بەرەو روو وەستانی ئەوێت

(هەور فێری کردم)

ئەوەی جوانە بیگوازمەوەو ببیەخشم

وەلە خراپەش دوور بکەومەوە

چونکی هەور باران نەبێت هەڵی ناگرێت

(ئەی مانگ چی فێرکردم؟)

فێری کردم

هەموو شتێك دوو دیوی هەیە

دیوێکی رووناك و دیوێکی تاریك

دیوێکی باش(ئیجابی) و دیویکی خراپ (سلبی)

فێری کردم بەردەوام لە دیوە رووناکەکەی بڕوانم بۆ ئەوەی کەسێکی گەش بین بم

(خۆریش فێری کردم)

کەسانێك هەن رێگەمان رووناك ئەکەنەوە

بەردەوام بەدەممانەوەن لە کاتێکدا خۆی لەناودا ئەسوتێت

وەك سوتانی خۆر چەند سەد هەزاران جار، بۆ رووناکی و گەرمی بەخشین بە ئێمە

(دارەکانیش فێریان کردم)

کە چەسپاو بم

لە تەنگانەو ناخۆشیدا خۆگر بم

وەلی ئەگەریش بەردیان تێگرتم

میوەیان پێببەخشم

چونکی ئەگەر چاکەت لەگەڵ خەڵکی کرد

ئیدی ناچاریان دەکەیت بە رێز گرتنت

(رووبارەکانیش لە ژیاندا فێرم دەکەن)

بەردەوام بم و بە ئارامی نەوەستم

ئەگەر چی دارو بەرد هاتە رێم

رێگەی خۆم بدۆزمەوەو بڵیم من کێم

دەی سروشت کە تۆ ئاوها چەندین مامۆستای(وەك بەدیعوززەمان سەعیدی نورسی دەڵێت هەشتا هەزار مامۆستانی هەبووە)، شایەنی ئەوەی پێت بڵێم: تۆ لە ناخی خۆمدا، لە قوڵایترین و راستترینی "من"ی خۆمدا ئەبینمەوە، هەستت پێئەکەم، هەموو کات هەست بە تام و چێژی تۆ ئەکەم، هەمیشە تۆ لە بۆشایی تەنهای خۆمدا بۆن ئەکەم.

هەموو کاتەکان لەگەڵتدا هەنگاو بە هەنگاو، هەرگیز بەجێت ناهێڵم، لە هەموو شوێنێکداو لە هەموو کاتێکدا من و تۆ لەلای یەکدا ئەبین .....

ئیتر ئەبێت خامەم لەنوسینی ئەم باس و بابەتەش هەڵگرم، دەنا باسەکە هێندە زۆرە تەواو نابێت، هیوادارم پەیامی خۆشەویستیم بۆ سروشت گەیشتبێ کە خۆشەویستی خوای باڵادەستم لا زیاتر ئەکات...

خودایە بە خۆشەویستانی خۆتمان بگێرەو بە خۆشەویستی خۆشەویستانت شادمان بکە.

چۆن دەبیتە خاوەن ئیرادەیەکی بەهێز؟

ڕاهێنەری گەشەپێدانی مرۆیی

(زانا ڕۆستایی)

rostay969@yahoo.com

ئیرادە یان ویست ئەو نهێنیە گەورەیە کە کاریگەری ئەفسوناوی هەیە لەسەر گۆرینی هەڵسوکەوتی مرۆڤ و دروستکردنی خاڵی وەرچەرخان لە ژیانیدا، زۆربەی گرفتەکانمان لەوە سەرچاوە دەگرن کە خاوەنی ئیرادەیەکی بەهێز نین، دوودڵی و ڕارایی و شەرم و پاشەکشێ کردنمان و نەتوانینی چارەسەریی کێشەکانمان و زاڵ نەبوونمان بەسەر کۆسپەکانی ڕێگا و واز نەهێنانمان لە خووە خراپەکان لەهەموو ئەوانەدا تاوانباری یەکەم ئیرادە لاوازیە .

ئەوەی ناتوانێ واز لە جگەرەکێشان بێنێت، ئەوەی ناتوانێ ئامانجەکانی دەستنیشان بکات، ئەوەی ناتوانێ سەرکەوتن بەدەست بێنێت، ئەوەی ژیانێکی بێ بەرنامە دەباتە سەر کێشەی ئەوانە هەموویان بریتیە لە نەبوونی ئیرادەیەکی بەهێز.

هەموو کەس ئیرادەی هەیە چونکە خوای گەورە دادگەرە و ئیرادەی بە هەمووان بەخشیوە، بەڵام هەموو کەس ئەو ئیرادەیە بەکار ناهێنێت، یان نازانێت بەکاری بێنێت، یان وەکو پێویست بەکاری ناهێنێت، ئەوانەی سەرکەوتنی گەورەیان لەم ژیانە تۆمار کردووە هەموو ئەوانەن کە بە ئیرادەیەکی بەهێزەوە هاتونەتە مەیدان، چیرۆکی کەسە سەرکەوتوەکان بخوێننەوە نمونەی ئەوانەتان زۆر بەرچاو دەکەوێت، لە فەرهەنگی ئیسلامەتیدا باس لە نیەت دەکرێت تەنانەت پێغەمبەری ئازیزمان صلی الله علیە وسلم دەفەرموێت (انما الاعمال بالنيات وانما لكل امريء ما نوي...) واتە کردەوەکان بەپێی نیەتەکان حیسابیان بۆ دەکرێت و هەرکەسێکیش چ نیازێکی هەبێت ئەوەی بۆ دەبێت، ئەگەر ڕاڤەکەی بە جۆرێکی تر بکەین وەك ئەوەوایە کە ئاماژە بێت بۆ ئەو ڕاستیەی کە جێبەجێکردنی هەر کردارێك بەندە بە نیازی کەسەکە ئەگەر نیاز و ئیرادەت هەبێت دەتوانیت کردارەکە بکەیت و هەموو کەسێکیش ئەوەی نیازی لێیەتی دەتوانێ بیکات..

ئیرادە وەکو شەکری ناو چایەی شیرینە هەموومان ئەو شەکرەمان هەیە بەڵام کەی چایەکە شیرین دەبێت؟ کاتێك بە کەوچك شەکرەکەمان جوڵاند، ئێمەش کەی ژیانمان بەتام و چێژ دەبێت و سەرکەوتن تۆمار دەکەین ؟ کاتێ ئیرادەمان خستە گەڕ. بۆیە زانایانی بواری گەشەپێدان دەڵێن (ئیرادە وەستاوە بە دەربڕین دەکەوێتە گەڕ و بە نوسینەوەی جەختی لەسەر دەکرێتەوە) بۆیە بەڕێزان پێویستە ئیرادەکەتان دەربڕن و نیەتی لێ بێنن و پڕ بە زاری خۆتان ئەوە بڵێن کە دەتانەوێت پاشانیش بینووسن ...من دەمەوێت ئەو کارە بکەم ...، ئیتر لەو ئیرادە ڕاستەقینە کاری سەرسوڕهێنەر ڕوو دەدەن درێژەی ئەو باسە لە خولێکی تایبەت فێر دەبین کە خولی (هێزی ئیرادەیە) و یەکێکە لە خولە گرنگەکان لەبواری گەشەپێدانی مرۆیی.

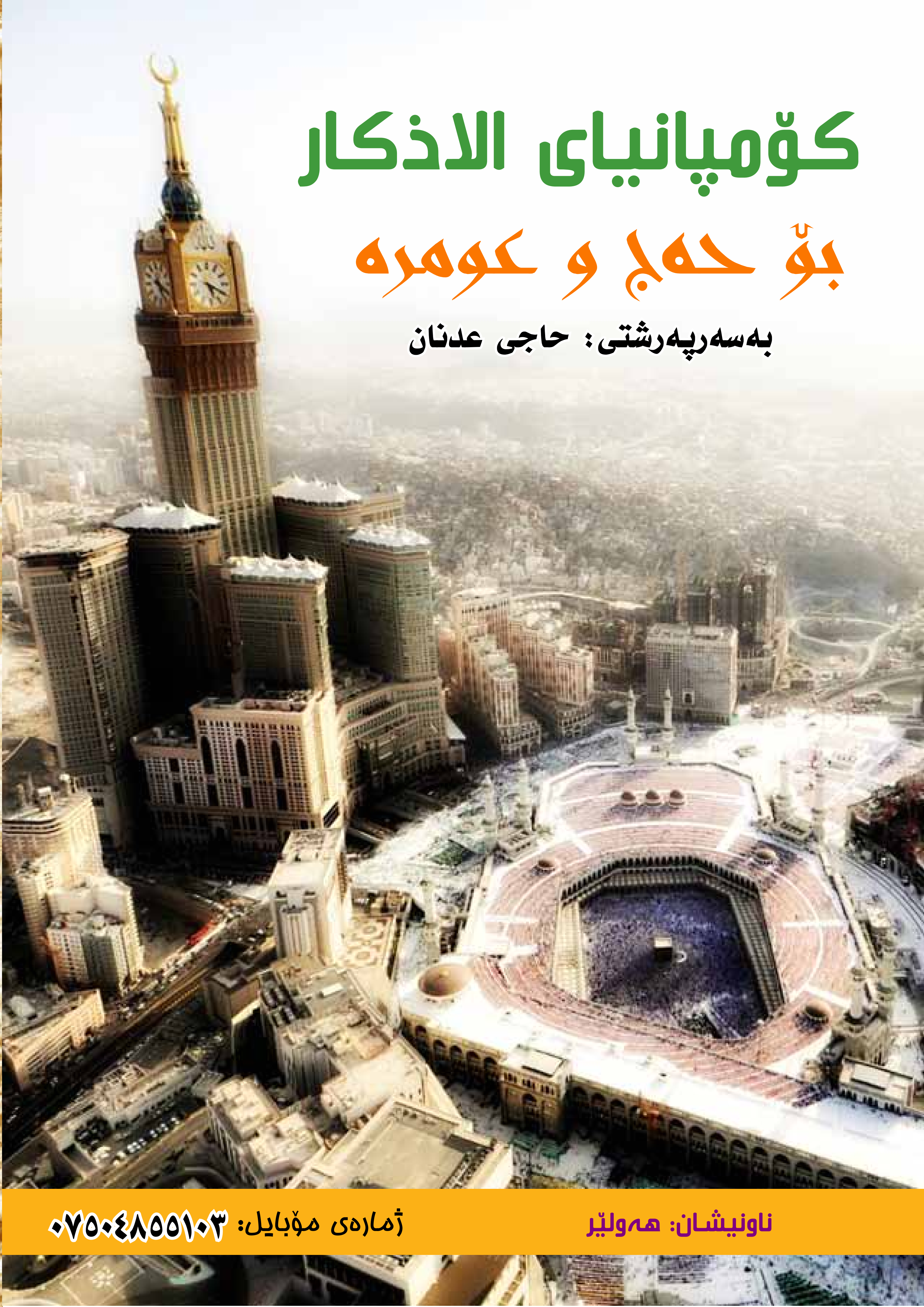
کۆمپانیای الاذکار
بۆ حەج و عومرە
بەسەرپەرشتی: حاجی عدنان
ناونیشان: هەولێر
ژمارەی مۆبایل: ٠٧٥٠٤٨٥٥١٠٣

زەڕەنگەری زەمان

Zaman goldsmith

بەسەرپەرشتی: حسێن بازرگان

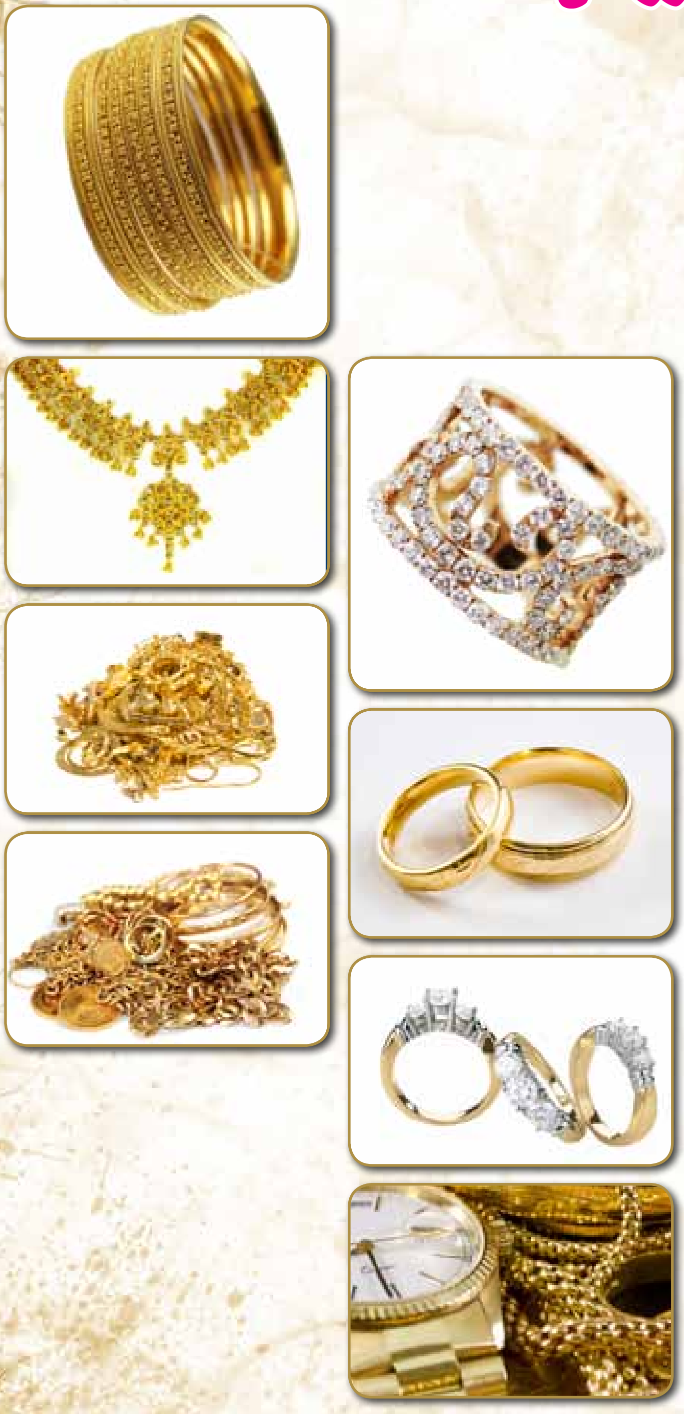

بۆ زانین

کڕین و فرۆشتنمان

بەپێی نرخی ڕۆژو

ئۆنسەی جیهانییە

ژمارەی مۆبایل: ٠٧٧٠١٥٨٧٥٩٥ - ٠٧٧٠١٥١٠٠٩٠ - ٠٧٥٠١٥١٠٠٩٠

سلێمانی - بازاڕی نەورۆز

کاری ڕێکخراوەیی ودروستکردنی ڕێکخراو ئەرکێکی ئاینی و نیشتیمانییە!

عەلی ئیبراهیم حەسەن

هەرێمی کوردستان بەقۆناغی گواستنەوەدا گوزەردەکات، هەموو سەرچاوەکانی خۆشگوزەرانی و خۆشبەختی و لە ژێرزەوی و سەرزەوییەکەیداهەیە. کۆمپانیازلهێزەکانی بواری نەوت وگازو پیشەسازی وبازرگانی پێشبرکێ دەکەن بۆ وەبەرهێنان وکارکردن لەهەرێمی کوردستان.

بەگوێرەی ئامارەکان لەساڵی ٢٠١٤-٢٠١٥دا مەزەندە دەکرێت داهاتی هەرێمی کوردستان بگاتە نزیکەی (٣٠ تا ٤٠ ملیاردۆلار)، بەووتەی بەڕێز(شوان زولال) راوێژکاری نەوت لە چاوپێکەوتنێدا لە کەناڵی گەلی کوردستان.

کەواتە هەرێمی کوردستان لەئێستاوە بۆداهاتوو پێویستی زۆری بەکاری دەستە جەمعی و ڕێکخراوەیی هەیە لە هەموو بوارەکاندا، بوونی یاسای ڕێکخراوەکان دەروازەیەکی باشە بۆخەم خۆران و رۆشنبیران ومامۆستایانی زانکۆو زانایانی ئاینی و خاوەن بڕوانامەو پسپۆڕەکان کەبەشێوەیەکی زانستیانە خۆیان ڕێکبخەن و لەسەر چەند تەوەرێکی گرنگ ڕێکخراوو دەزگای مەدەنی دروست بکەن کەبۆ ئێستای کوردستان زەرورەتێکی بەرچاوو بەرجەستەن لەوانە:

١- ڕێکخراو لە بواری هۆشیاری سامانە سروشتیەکان و وزە.

پێویستە شارەزایانی بواری وزە ومامۆستایانی زانکۆ چەند ڕێکخراوێکی کارا دروست بکەن بۆهۆشیاری هاووڵاتیان لەسەر یاسای نەوت وگازوکانزاکان وگرێبەست و شیرینیەکانی نەوت وبڕی داهاتەکان وچۆن لەئێستاوە ئەم داهاتانە تەنها بۆ نەوەی ئێستانەبێت وپشك وبەشی نەوەی داهاتوو لە سامانی نەوت وگاز لەبەرچاوب گیرێت ولەگەڵ پەرلەمان ودەزگاکانی ڕاگەیاندن هەوڵی دانانی ستراتیژی نیشتیماتی بۆ باشتربەکارهێنانی سامانە سروشتیەکان نەخشەڕێژی بۆبکرێت .

٢- ڕێکخراولەبواری داهات وخەرجی و بودجە.

هاووڵاتیان بە گشتی زۆر پێویستە شارەزاو هۆشیاربکرێنەوە لەسەربڕی بودجەی هەرێمی کوردستان و شێوازەکانی خەرجکردنی وچۆنیەتی بەکارهێنانی بودجە لەبواری وەبەرهێنان وکەمکردنە وەی بودجە ی بەکاربردن و کەمکردنەوەی دیاردەی بن دیوار لە دامودەزگا حکومیەکان وپیادەکردنی وەسفی وەزیفی ولابردنی خانەنشینی بۆژمارەیەك لەپۆست وپلەی تایبەت کەساڵانە بودجەی هەرێمی تووشی نەزیفی (خوێن بەربوون)، کردووە و سیاسەتی (سك گوشینی-تقشف) پیادە بکرێت وبودجە بۆژێرخان ودروست کردنی کارگەی بەرهەمهێنان خەرج بکرێت.

٣- ڕێکخراو لەبواری شەفافیەت وبنبڕکردنی گەندەڵی.

باشترین کارێك، کەخزمەت بەشەفافیەت وبنبڕکردنی گەندەڵی ئیداری بکات پێویستە بەرپرس و بەڕێوەبەرەکان لەڕێگەی (ڕاگەیاندنی پۆست) وپاڵپشت بە(وەسفی وەزیفی) و لەسەربنەمای ستانداری کارگێڕی بەڕێوەبەرو بەرپرس بۆدام ودەزگاکان دیاری بکرێت، وەرێکخراووگروپی فشاروکەمپین دروست بکرێت بۆدانانی سنورێك بۆرێگرتن لە بەڕێوەبەری کەمتەرخەم ولاواز لە خزمەت گوزاری وگرنگەکانی حکومەت وکردنەوەی خولی تواناسازی بۆپێگەیاندنی بەڕێوەبەری سەرکەوتوو، وهۆشیارکردنەوەی

هاوولاتیان لەبوارەکانی گەندەڵی وچۆنیە تی سنورداركردنی لەدامودەزگاكانی حکومەت.

٤-ڕێـكـخـراو لـە بـواری ڕۆشـنـبـیری بەکارهێنانی کـارەبـاو ئـاوو چۆنیە تی مامەڵەکردن لەگەڵ خاشاك.

پێویستە هەموولایەك دان بەوڕاستیەدا بنێین کەبەهەدەردانێکی زۆر لەکارەباوئاوو زیدەڕۆیی لـەخـواردن هەیەوپێویستە لە وتاری هەینی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بەچالاكیەکانیان کەمپین وگروپی فـشـاردروست بـکـەن بـۆئـەوەی بـەجـدی کاربکرێت بۆسوود وەرگرتن لەزبڵ وخاشاك.

٥- عـەزیـزنـەسـیـن وئـامـۆژگـاری ڕێنماییەزێرینەکانی بۆکاری ڕێکخراوەیی .

لەچاوپێکەوتنێکی ڕۆژنـامـەنـووسی ڕەخنەگری ناودار (دۆغان هیزلال)

لەگۆڤاری (گۆستیری)، دەربارەی کاری ڕێکخراوەیی وگرنگی ڕێکخستن دەڵێت:

أ- (ڕێکخستن- هەرڕێکخستنێك بیت- دووئـەرکـی سـەرەکـیـان هـەیـە، یەکەمیان مرۆڤ لەگۆشەگیری ڕزگاردەکات، دووەمیان پاڵەپەستۆی دیموکراتی پتر دەکات.ئەگەر، ڕێکخستن بۆخەڵکی سـادە (هـاکـەزایی) پـێـویـسـت بـێـت، بـۆرۆشـنـبـیـران دەبـێـت بەزۆرەملێ).

ب- لـە وڵاتـە پـێـشـکـەوتـووەکـانـدا ڕۆشنبیری بێ ڕێکخستن نادۆزیتەوە، بەڵام لێـرەد((تـورکـیـا)) دەوڵـەت بـێ ڕێکخستن دەوێت ؟؟:

* چونکە خەڵکانێکی بێ ڕێکخستن لێخورینیان ئاسانە.

* سەدکەسی ڕێك نەخراو تەنها سەد دانە کەسن.

* بەڵام سەد کەسی ڕێکخراو هێزێکن ((گالتەیان پێناکرێت)).

* بۆیە، کە دەوڵـەت ناتوانێ ڕێگەی ڕێکخستن بـگـرێ هـەوڵـی پـەیـداکـردنی ڕێکخستنی لاواز دەدات.

بەڵێ لە وڵاتی دیکتاتۆر حزبی کارتۆنی و ڕێکخراوی ژێرچەترو گۆڤارو دەزگای میدیای سێبەر پـارەی بۆخەرج دەکرێت وخەڵکی دڵسۆزوخەمخۆرو خاوەن پرۆژەش دژایەتی دەکرێن ووسوك سەیر دەکرێن و پەراوێز دەخرێن.

دزی خەونەکان

بەهەشت عەلی

کەسانێکی زۆر لە دەورو بەرتدا هـەن، هـەوڵ دەدەن کە بـاوەڕت پێ بکەن کە واز لە خەون و ئارەزووەکانی داهاتوت بهێنی، هەندێك جار پێت دەڵـێـن کـە تـۆ شێتیت و ئـەوەی دەتەوێ بە دەستی بهێنی شتێکی نا مومکینە، وە کەسانێکی تریش هەن پێت پێ دەکەنن و گاڵتەت پێ دەکەن هەوڵ دەدەن کە دات بەزێننە ئاستی نزمی خۆیان، (مۆنتی ڕۆبێرتس) ئـەم کەسانە نـاو دەبـات بـە (دزی خەونەکان)، بۆیە هەرگیز گوێیان بۆ مەگرەو ئاوڕیان بۆ مەدەرەوە.

کاتێك (مۆنتی ڕۆبـێـرتـس) لە قوتابخانە بوو، ڕۆژێك مامۆستاکەیان ئەرکێکی پـێ سـپـاردن کـە بریتی بوو لەوەی هەر قوتابییەك بنوسێت لەسەر ئـەو ئـارەزوەی کە خەونی پێوە دەبینێت بۆ داهاتوی کە گەورە بـوو، مۆنتی نوسیبووی: کە ئاواتم ئەوەیە کە کێڵگەیەکی زۆر فراوانم هەبێت و کە تیایدا ژمارەیەکی زۆر لە ئەسپی پێشبرکێی تیادا پەروەردە بکەم، مامۆستاکە نمرەیەکی زۆر کەمی بەخشییە(مۆنتی) چونکە پێی وابوو ئەم ئاواتەی کە مۆنتی هەیەتی و خەونی پێوە دەبینێت بۆ داهاتووی شتێکی نا واقعیە بۆ کورێکی هەژار کە تەنانەت خانووشیان نیە بەڵکو لە سەیارەکەیدا هەر ڕۆژێ و لە شوێنێك دەخـەوێـت، بۆ ئـەم کەسە شتێکی ئەستەمە کە بتوانێت ڕووبەرێکی زۆر فـراوان لە زەوی و ئەسپێکی گران بەهای زۆر و کـەل و پـەل و پێویستیەکانی پـەروەردە کردنیان بکرێت.

بـۆیـە مـامـۆسـتـاکـەی هەڵێکی تری بەخشییە مۆنتی کە لە سەر کاری داهاتووی بنوسێت بۆ ئەوەی نمرەیەکی بەرز وەربگرێت لە لایەن مامۆستاکەیەوە، بـەڵام مۆنتی بە مامۆستاکەی ووت:

((تۆ نمرەکانت هەڵگرە بۆ خۆت، خەونەکەی منیش بۆ خۆم))

ئێستا مۆنتی خاوەنی کێڵگەیەکی زۆر فراوانە لە کالیفۆرنیا کە ئەسپی پێشبرکێی تیادا پەروەردە دەکات و ئاواتەکەی هێنایە دی لە بەر ئەوەی: ڕێگەی نـەدا کـەس خەونەکەی بدزێت.

ئەتەكێتی بەخشینی دیاری

ئا: یاسین ئەحمەد زەنگەنە

دیاری لەروانگەی ئاینی پیرۆزی ئیسلام و داب ونەریتی رەسەنەوە كاریكی خوازراو و دروستە، هەروەك پێغەمبەری ئازیز (صلى الله علیه وسلم) لەم بارەیەوە فەرمویەتی (تهادوا تحابوا).

دیاری پەیامێكی ناسكەو مانایی سۆز و خۆشەویستی دەگەیەنێت، و یارمەتی توند و تۆڵ كردنی پەیوەندیە كۆمەلایەتیەكان دەدات لە نێوان كەسوكار و هاورێیاندا، هەر بۆیە ئاینی پیرۆزی ئیسلام جەختی لەسەر دەكات . بۆ ئەم مەبەستە ئاماژە بەسەر دێرێ چەند خاڵێك دەدەین سەبارەت بە ئەتەكێتی بەخشینی دیاری بە هیوای سود ببینین و پابەندبوون پێوەی:

* گەر دەتەوێت دووربەرەكەت هەست بەوە بكەن كە بایەخیان پێ دەدەیت، ئەوا دیاریەكی سادەیان پێشكەش بكە، تا بزانن كە جێ بایەخی تۆن.

* گرنگ نییە دیاری گرانبەها بێت، بەڵام پێویستە سەرنج راكێش و كاریگەر بێت، دەشێت دیاریەكە سادە بێت، بەڵام وێنەیەك بخاتە روو، ئاستی رێزت لای ئەو كەسە دەربخات.

* دەكرێت دیاری پێشكەش بكرێت لەهەموو بۆنەكاندا، وەك یادی لەدایك بوون، ژنهێنان، وە دەكرێت بەبێ بۆنە دیاری ببەخشیتە دۆست و هاوەڵێكت كە پێویستی بەیارمەتی هەیە.

* هەڵبژاردنی دیاری بەپێیی بۆنەو كەسایەتی و تەمەن و رەگەز دەگۆڕێت.

* دەشێت پرسیار لەكەسەكە بكەین حەز بە چ جۆر دیاریەك دەكات.

* چەپكە گوڵ وەك دیاری شیاوە بۆ هەموو كات و بۆنەیەك بۆسەردانی و داوەت و سەردانی نەخۆش و پیرۆزبایی و... هتد.

* گەر لەبۆنەیەكدا دیاریەكیان پێ بەخشیت ئەوا بە خەندەو رەزامەندی و سوپاس و خۆشحاڵیەوە بەدەمیەوە بچۆ .

* گەر ویست دیاریەك بكرێت بۆ كەسێكی دیاری كراو، هەوڵبدە بزانی ئەو كەسە حەزلەچی دەكات و پێویستی بەچییە ؟

* لەكاتی كڕینی دیاریدا لەپاكەتی گونجاوو شایستەدا، بەجوانی بپێچەرەوە، بە پێیی سروشتی شتەكە.

* گەر ئەو كەسەی دیاریەكەی پێشكەش دەكەیت كەسایەتیەكی رۆمانسی بوو، چاك وایە دیاریەكە جوانیەكی تایبەتی هەبێت و ناسكی و رۆمانسیەتی پێوە دیاربێت.

* گەر ئەو كەسەی دیاریەكەی پێشكەش دەكەیت كەسێكی كرداری بوو، چاك وایە دیاریەكە بەهادار و سودی كرداری هەبێت و بتوانرێت بەكاربهێنرێت بە بەردەوامی لە ماڵ و ئۆفیسی كاردا.

* گەر كەسایەتیەكی پارێزكار بوو، چاك وایە دیاریەكە خۆشەویستی نیشتیمان و خاك و نەتەوەی پێوە دیاربێت و، جێ پەنجەی مێژوویی رەسەن لەخۆبگرێت، بەشێك بێت لەكەلەپوری نیشتیمانی ولاتەكە.

* گەر كەسایەتیەكی رۆشنبیر بوو، چاكترین دیاری بریتیە لەكتێبێك یان چەند كتێبێكی دەگمەن، یان بەشداری ساڵانەی گۆڤارێكی رۆشنبیری ئەدەبی تایبەت بە پێیی ئارەزووی ئەدەبی و زانستی كەسەكە.

* دیاری هەرچەندە تایبەتمەندێتی

تیدا بێت ئەوەندە کاریگەرێتیەکەی زیاترە. بۆ نموونە دڵخۆشی ئافرەت بەگوڵ زیاترە لە دیاری گرانبەها، چونکە ئافرەت عاتیفیەو هەستی دەبزوێت بۆ شتی وا، بەڵام پیاوان حەزیان زیاتر لە دیاری مادی بەسودە.

* چاك وایە دیاری جۆرێکی باش بێت و ئەو کەسەش پێویستی بەو جۆرە دیاریە هەبێت.

* پێویستە رەچاوی چۆنیەتی پێشکەشکردنی دیاری بکەین، لەوانە رەگەزی(کوت و پری) لە پێشکەشکردنیدا، چونکە جوانترین شت لای مرۆڤ ئەوەیە کە ئازیزێکی لەناکاودا دیاریەك یان بەخشینێکی مادی یان مەعنەوی پێ بگەیەنێت.

* لەکاتی بەخشینی دیاریدا نرخی دیاریەکە لابدە، لەسەر دیاریەکە، چونکە ئەمە مەرجێکی سەلیقە جوانیە، بونی نرخ لەسەر دیاریەکە وەك ئەوە وایە داوای بەهاکەی لێ بکەیت.

* گەر دیاریت بۆ دوو برا یان دوو خوشك، دوو کەسی نێومالیك برد، رەچاوی ئەوە بکە دیاریەکان وەك یەك نەبن، بەڵام هەمان نرخ و بەهایان هەبێت.

* گەر دیاریەکت پێشکەش کرا ناشێت بیگەڕێنیتەوە، یان بیفرۆشیت یان بیدەیتە کەسێکی تر.

* بەخشینی دیاری بە مندالان پێویستە لەگەڵ تەمەن و حەزو خولیاو رەگەزیاندا بگونجێت.

*بەخشینی دیاری بە بۆنەی هاوسەرگیریەوە چاك وایە دیاریەك بێت، بەسود بێت بۆ خانەوادەکە.

* گەر دیاریەکە بریتی بێت لە برێك پارە، پێویستە بخرێتە نێو زەرفێکەوەو بەجوانی پێشکەش بکرێت.

* دەکرێت بەچەند شێوەیەك سوپاس و ستایشی ئەو کەسە بکرێت کە دیاری پێ بەخشیویت وەك سوپاس کردن بە ئاخاوتن، یان بە تەلەفۆن، بە نامە، ئیمەیل، هەر هۆکارێکی تر.

بروا وریا بایز

رۆژێك بەردتاشێك کە لەکاری خۆی نارازی بوو و هەستی بەسوکی دەکرد لەنزیك ماڵی بازرگانێکەوە تێپەری. دەرگا کراوەبوو و ئەویش چاوی بەماڵی پڕ شکۆ و باخ و نۆکەرەکانی کابرای بازرگان کەوت و ئیرەیی پێ برد و لەگەڵ خۆیدا وتی: ئەم بازرگانە چەندە بەهێزە! و ئاواتی خواست وەکو بازرگان بێت. لەپڕ دوای ماوەیەك بوو بە بازرگانێکی بەشان و شکۆ تا ماوەیەك وای دەزانی لە هەموو کەس بەهێزترە، تاوەکو رۆژێك حاکمی شار لەوێوە تێپەری، کابرا بینی کە هەموو خەڵکەکە رێز لە حاکم دەگرن، تەنانەت بازرگان بەخۆی وت: خۆزگە منیش حاکم دەبووم، ئەو کاتە لەهەموو کەس بەهێزتر دەبووم! بۆیە دوای ماوەیەك بازرگان بوو بە حاکمی دەسەڵاتداری شار لەکاتێکدا لەسەرتەختێکی تایبەت دانیشتبوو و خەڵکی رێزیان لێ دەگرت، هەستی کرد کە تیشکی خۆر ئازاری دەدات، بیری لەوەکردەوە کە خۆرە تاو چەند بەهێزە.

ئەو هیوای خواست کە خۆر بێت خێرا بووبە خۆر هەوڵی دا بەهەموو توانای خۆی زەوی گەرم بکاتەوە پاش ماوەیەك هەورێکی گەورەو رەش هات و پێشی بە تیشکەکانی گرت کە ئینجا بەخۆی وت هێزی هەور لەخۆر زیاترە بۆیە دەست بەجێ بوو بەهەورێکی گەورە، هێندەی پنەچوو کە بایەك هات و پاڵی پێوەنا بۆ ئەملاو ئەولا، ئەمجار ویستی ببێت بە (با) بۆیە خێرا بوو بە (با) بەڵام کاتێك لە تاشە بەردێك نزیك بۆوە ئیتر توانای جوڵاندنی تاشەبەردی نەبوو. بەخۆی وت بەهێزترین شت لە دنیادا تاشە بەردە خێرا بووبە بە تاشەبەردێکی گەورە،هەروەك سفت و سۆڵ وەستابوو لەپڕ گوێی لەدەنگێك بوو هەستی کرد وا خەریکە ورد دەبێت سەیرێکی خوار خۆی کرد و بەردتاشێکی بینی کە بەچەکوش و قەڵەم کەوتۆتە گیانی!

بخوێنەوەو چێژ وەربگرە

ابراهيم برهان

گلەوگازندەی کتێب بۆ نەوەی سەدەی بیست ویەکەم.

کتێب بەزمانی حاڵ پێمان دەڵێت:
منم ناوت بەرزدەکەمەوە و لەپشت هەر سەرکەوتنێکی گەورەی تۆدام،منم چرای هزروبیرت رووناك دەکەمەوە، هێزت پێدەبەخشم و ئەبمە هۆی بەهێزکردنت لەتوانای وەڵامدانەوەی پرسیارەکانتدا، بەهۆی منەوە لەخوای گەورەنزیك دەبیتەوە، منم کلیلی زانست وزانیاری، جاران چاکترین هۆگر بووم، هەرکات و ساتێك منیان چنگ کەوتبا وەك برسیەك پەلاماریان دەدام وهێندەی نان و ئاو پێویستیان پێم بوو، ژیانیان لەسایەوە سێبەرم بەسەردەبرد، بەڵگەم بۆ ئەم قسانە ئایا کەس لەئێوە هەیە ناوی (جاحظ)ی گەورە زاناو نوسەری نەبیستبێ؟ (جاحظ)ی شەهیدی کتێب، تەنانەت لەم پێناوەدا گیانی خۆی بەخشی.

ناوی تەواوی باوکی (عوسمان عەمرو بن بەحر) کە یەکێکە لە گەورە پێشەوایانی ئەدەب، ئیمامی زەهەبی لە کتێبی (سیر اعلام النبلاء) وتەی کەسێکمان بۆ دەهێنێتەوە کەلەسەردەمی ئەودا ژیاوە دەڵێت: (نەبینیومەو نەگوێ بیست بوومە هیچ کەسێك وەکو (جاحظ) کتێب وزانستی لاخۆشەویست بێت هەرکاتێ کتێبێکی چنگ کەوتبایە وەکو برسیەك موتاڵای دەکرد، بەشێوەیەك تا تەواوی نەکردبا دەست بەرداری نەدەبوو، بەڵام ئەمڕۆ وەك دەڵێن: (کەنوێ هات کەون خەڵاتن)، ئەمڕۆ سەردەمی تەکنەلۆژیاو زانیاریەکان لەگەڵ زۆربوونی میدیاو ناوەندەکانی راگەیاندن وەك (ئەنتەرنێت، فەیسبووك، رۆژنامەو گۆڤار، سەتەلایت تەلەفزیۆن رادیۆ) رێژەی دۆستانم رۆژ لەدوای رۆژ لەدابەزین و کەمبوونەوە دایە، بەڵام تا ئێستا گرنگی خۆمم لەدەست نەداوە، نەوەی سەدەی بیست ویەك خۆیان لەمن تۆراند بەبێ ئەوەی هەڵەیەکم کردبێ، جێگای منیان لەق کردووە ،خۆیان لەمن تۆراندووە ،بێئاگان لەوەی خۆیان و گەلەکەیان بەوە گەشەدەکەن، دەتوانن هاوشان لەگەڵ وڵاتە پێشکەوتووەکان بڕۆن کاتێ لێم نزیك بوونەوەو منیان کردە هۆگرو هاورێی خۆیان، بەڵام بەدوورکەوتنەوەیان لەمن دەبنە گەل ومیللەتێکی بێ گیان.

ئەوەت بیرچوو گەر خواردن وخواردنەوە خۆراکی لاشە بێت من خۆراکی گیانم، بەخۆبواردنتان و بێ نیازبونتان بە هەریەك لەمانە ژیانتان لەنگەری تێدەکەوێت هاوسەنگی لەدەست دەدات ناتوانن پەیامی خۆتان بگەیەنن، واوەیلاو کارەسات بۆئێوە ئەگەر نەگەرێنەوە سەر بەرنامەی نەوەی رابردوو، کەخوێندنەوە بەشێك بوو لەژیانیان، چێژی خوێندنەوەی جاران کەلە نەبوونی کتێبدا بڵێین ژیان هیچ مانایەکی نیە، بۆیە هەرچی زووە خۆتان لەگەڵ من ئاشنا بکەنەوەو بمکەنە هاورێ و لێم دوورمەکەونەوە، تاوەکو هەمان هەست و تام و چێژی جارانتان بۆ بگەرێنمەوە، لەگەڵ روح و ناختان تێکەڵ بم، ئەبێ دروشمی بەکلتورکردنەوەی خوێندنەوە بەرزبکەنەوە،بەشێوەیەکی ئەکتیف و زانستیانە موتاڵا بکەن، واتەخوێندنەوەکەتان بەپێی پلانێکی پێشوەختەبێ.

پاشان بزانن بۆچی موتاڵادەکەن، ئامانجتان چیە لەخوێندنەوە، ئەو موتاڵایەی کەدەیکەن دوورو نزیك چ سودێکت پێدەگەینێت، دەتگەیەنێتە کوێ، یا ئەوەتە بەس کاتت بۆ پردەکاتەوە.

دوای هەموو ئەمانە رژدو سوربوونتان لەسەرخوێندنەوە،بەجۆرێك هیچ رۆژێکتان بەسەردا تێپەرنەبێت کە نەخوێننەوە پەرییەکتان ئاودیو نەکردبێت، چونکە ئەگەر تەنها (٣) رۆژ لەمن و لە خوێندنەوە دووربیت قسەکانت تام وبۆو رەونەقی تێدانابێت، بەڵام ئەگەر رووت لەخوێندنەوە کرد زانیاریت بۆ پەیدادەبێ وتوانای قسە کردنت بەشێوەیەکی رەوانترو بە بەکارهێنانی وشەی رازاوەو جوانتر تێدا بەرجەستە دەبێ، کەواتە هەرچی زووە وەڵامی ئەم پرسیارانە ئامادەبکە تاوەکو خوێندنەوەکەت ئامانجێکی هەبێ؟!!!!!

چی بخوێنمەوە؟
بۆچی دەخوێنمەوە؟
لەکوێ بخوێنمەوە؟
کەی بخوێنمەوە؟
چۆن بخوێنینەوە؟

دکتۆر عەبدولکەریم بەکار دەڵێت:
(القاريء الجيد لايقرأ كتبا كثيرة لكنة اذا قرأ كتابا قرأه بطريقة جيدة)، خوێنەری باش ئەوە نیە کەزۆر کتێب دەخوێنێتەوە ،بەڵکو ئەگەر کتێبێکی خوێندەوە بەشێوەیەکی رێك وپێك دەیخوێنێتەوە.

ئامانج وکاریگەری لەژیانی مرۆڤدا

توێژەری دەروونی:
بەختیارئەحمەد
ئەڵقەی دووەم

گرنگی چاندنی ئامانج لەقۆناغی منداڵی ولاوێتیدا

ئــەوەی زۆرجــێـگـای هەڵوێستە لەسەرکردنە لای ئێمەگرنگی نەدانە بە بەهرەو توانای ئامانجەکانی قۆناغی مـنـداڵی کـەگـرنـگـتـریـن قـۆنـاغـە بۆ جێگیربوونی زانـیـاری وئامانجەکان هەروەکوعەرەب دەڵێن: (العلم فی الصغر کاالنقش علی الحجر) واتا فێربوونی زانـست لە قـۆنـاغـی منداڵیدا وەکو هەڵکەندنی نەخش وایە لەسەربەرد، ئێمە دەبینین ناونوسین بەشێوەی هـەڵـکـەنـدن لەسەرکێلە بـەردەکـانـی گۆڕی مردووەکان بۆچەند سەدەیەك دەمێنێتەوە،لەبەرئەوەشە پێشینانمان ووتـوویـانـە خانووبناغەکەی گرنگە،

بۆمرۆڤیش هەروایە، پەروەردەکردن وچاندنی ئامانجەکان لە قۆناغی منداڵیدازۆرگرنگە.

هەروەك ئاشکرایەئامانجەکانی مرۆڤ بەپێی قۆناغەکانی گەشەو تەمەن فراوانترو زیاتردەبن بۆ وێنە مرۆڤ لە قۆناغی منداڵیەتی ساواییدا گرنگترین ئامانج وپێداویستی تەنها لایەنی فسیۆلۆجییەکانن وەکو خواردن وخواردنەوەو خەو...هتد.

منداڵ کاتێ قۆناغی شیرەخۆری تێپەڕکردو چوو بۆ باخچەی ساوایان و قۆناغی بنەڕەتی وقۆناغەکانی ئامادەیی وپاشان پەیمانگاو زانکۆو خوێندنی باڵا، ئەوا ئامانج وپێداویستەیەکانی زیاترو فراوانتردەبن، پلەپلە بۆسەرجەم قۆناغەکانی ژیان مرۆڤ ئامانج وداواکاری خۆی هەیە، ئەگەرمنداڵێکی باخچەی ساوایان بەجیبسێك یان بسکیتێك ڕازی بێت ئەوا لە بنەڕەتی تا قۆناغی ٩ بەشەربەت وکێکیش ڕازی نابێت، ئەگەر تادوێنێ بەباسکیلێك ڕازی بوبێت ئەمرۆ بەئۆتۆمبیل نەبێت ڕازی نابێت ...

زانایانی دەروونزانی زۆرپێداگیری لەسەرقۆناغی منداڵی دەکەن بۆ دروستبوونی کەسایەتیەکی باش بۆئایندە، بەتایبەتی لەتەمەنی پێنج ساڵیدا، بەڵام ئەمە پێویستی بە پرۆسەیەکی پەروەردەیی هۆشیارانە هەیە، بەتایبەت لەپرۆسەی پەروەردەی خێزان وقوتابخانەدا، چاندنی ئامانج لەم قۆناغەدا گرنگییەکی بێ وێنەو کاریگەری هەیە، بەڵام بەداخەوە کاتێك کۆمەڵگەیەك گەورەکانی بێ ئامانج بژین چ ئامانجێك چاوەڕوان دەکرێت بچێنرێت لەهزرومێشکی منداڵەکانیاندا؟!

لێرەدا بەشیاوی دەزانم بە نمونەیەك ئەو ڕاستیە نیشان بدەین، کەچاندنی ئامانج لە قۆناغی منداڵیدا چ ڕۆڵ و کاریگەرییەکی هەیە لەسەرمنداڵ وداهاتووی کۆمەڵگە، کاتێك سیناتۆر ئۆباما وەك سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا هەڵبژێررا شارەزایانی بواری پەروەردەو گەشەپێدانی مرۆیی بە(پرۆفایل) ژیاننامەی ئۆبامادا چوونەوە تاوەکو بزانن چ هۆکارێك وای لێکردووە پیاوێکی ڕەش پێست سەرۆکایەتی سپی پێستەکانی ئەمریکابکات، لەقۆناغی سەرەتاییدابووە پرسیاریان لەئۆباماکردووە،کە بە هیوای لەئاییندەدا ببیت بەچی؟ئامانجت چییە؟ لەوەڵامدادەڵێ : دەمەوێت ببمە سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، لەوڕا ستی دابوو بەسەرۆکیش!!

بەڵام نابێت ئەوڕۆڵ وکاریگەریە گەورەیەی ئافرەت لەبیربکەین کە لەپشت پەروەردەی ئۆباماوە بوون، چوار ئافرەت زۆرکاریگەریان هەبووە لەسەرپەروەردەی ئۆباماویارمەتی دەربوون، یەکێکیان دایکی بووە، بەڕاستی دایك زۆرگرنگە، یەکێکیان نەنکی بووە ڕۆڵی داپیرەی باش بەگێرانەوەی چیرۆکی پاڵەوانەکان کەمترنیە لەهی دایك، یەکێکی تریان هاوسەرەکەی بووە، زۆربەی پسپۆرانی دەروونزانی سەردەم لەوبڕوایەدان کە هاوسەر بۆکەم کردنەوەی خەم ودڵەڕاوکێ و بەهێزکردنی متما نەی یەکتر زۆرگرنگە بەتایبەتیش کەژن زۆرپشتی پیاوەکەی بگرێت،هەرلەبەرئەوەش لەمێژینەیە ووتویانە(لەپشت هەمووپیاوێکی گەورەوەئافرەتێکی گەورەهەیە!!) ئەوەی تریشیان هیلاری کلینتۆن بووە...!!

ئەوە سەبارەت بەقۆناغی منداڵی، مرۆڤ دوای ئەوقۆناغە دەچێتە قۆناغێکی زۆرهەستیاروگرنگ، ئەویش تەمەنی هەرزەکارییە، هەروەك ئاشکرایەئامانج وئارەزووەهیواکان زیاتردەبن، لەبەرئەوەی لەم قۆناغەدا لاوو هەرزەکاران هۆشیاریان زیاترەو ئامادەگیان بۆ تێگەیشتن لەشتەکان باشترەو خاوەنی تواناو ووزەیەکی زۆرن..

لەبەر ئەو هۆیانەی باسمانکرد ئێمە بەگونجاومان زانی زیاترتیشك بخەینە سەرقۆناغی هەرزەکاری و بەتایبەتیش قۆناغی گەنجیەتی کەدوای قۆناغی هەرزەکاری دێت، ئەمەلەلایەك لەلایەکی تریشەوەگەنج لەووڵاتی ئێمەدا گرفت گەلێکی زۆری هەیە، دەبێت ئەوڕاستی یە بزانین گەنج ولاوەکانمان گرنگترین توێژی کۆمەڵگەکەمانن و سەرچاوەی ووزەو هەمووشۆڕش و داهێنان وگۆڕانکاریەکان وئومێدی داهاتوون.

سەرەڕای ئەوەش ئاینی پیرۆزی ئیسلام گرنگیەکی زۆری بەچین و توێژی گەنج ولاوەکانداوە، ئەگەرچاوێك بەمێژوود ابگێرینەوە لەڕوانگەی قورئانی پیرۆزەوە، دەبینیت زۆربەی پێغەمبەران (علیهم السلام)لە قۆناغی گەنجیەتی دا ڕووبەڕووی ستەم وبێدادی بونەتەوە، وەخوا لەبەرچەندگەنجێك یاسای سروشت دەگۆڕێت ،ئەگەرسەیری گەنجانی ئەشکەوتی(کهف) بکەین،لە نوستنی ئاساییەوە کەشەوێك زیاترنیە زیاترلە (٣٠٠)ساڵ خەو دەیانباتەوە بە فەرمانی پەروەردگار، تاوانی ئەوان چی بوو؟!

ئەوان تەنهاڕووبەڕووی زوڵم وبت بەرستی بوونەتەوە، وەك خودا دەفەرموێ:

﴿ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ ﴿١٤﴾ ﴾ الكهف: ١٣ - ١٤

واتەبەڕاستی ئەوانە لاوانێك بوون باوەڕی پتەوودامەزراویان بەپەروەردگاریان هەبوو هەربۆیە ئێمەش زیاتر لەنورو هیدایەت بەهرەدارمان کردن ئێمەش دڵەکانمان دامەزراندنو ترسمان تێدانەهێشت. بەڵێ گەیشتن بەئامانجەکان نەخشەدانان وکۆچ وقوربانیدانی پێویستە لەسەرجەم قۆناغەکانی ژیاندا....

پێنج ستراتیجی گرنگ بۆ ژیرانە کارکردن لە بری زۆر کارکردن

ناصح برزنجی

ئەمڕۆ جیهان بە دوو باڵ دەفڕێت: ئەوانیش خێرایی و داهێنانە، پێویستە مـرۆڤ دەرکـی ئەمە بکات بۆ ئـەوەی شەمەندەفەری جیهان جێی نەهێڵێت.

د. إبراهيم الفقي

لەم ڕۆژانەدا هەر تاکێك و خاوەن کار و بازرگانان و بەڕێوەبەرانی جێبەجێکار بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان سەعاتێکی زۆرو د ڕێژ سەرقاڵی کارن، ئەگەر ئێوە ناچار بن سەعاتی زیاتر لە ڕۆژێکی ئاسایی بۆ تەواوکردنی کارەکانتان کار بکەن لە ئەنجامدا کارەکە بە هەڵە ئەنجام ئەدەن، لێرەدا پێنج ستراتیجی گـرنـگ بـۆ هـاوکـاری ئـێوە بـۆ ژیرانـە کارکردن لە بری زیاتر کارکردن باس ئەکەین:

١- ستراتیجی یـەکـەم: تەرکیز (ووردبوونەوە)

هەست ئـەکـەن چـەنـد خـولـەك لە یەك کاژێری کار بە شێوەیەکی گشتی تەرکیزتان هەیە؟ لەوانەیە ئەم ماوە کەمە بۆ ئێوە جێی تێرامان بێت، لێکۆڵینەوەکان دەریـان خستووە کە زۆرترینی کەسەکان ئەتوانن لە نێوان (٥ تا ١٠) هێندە لە کاژێری کاری کاریگەرتر بن، ئەگەر وا دەزانن کە ئەم ووتەیە موبالەغەیە ئەتوانن ئەم تاقیکردنەوە سادە ئەنجام بدەن...

تیانوسێك و قەڵەمێك لە تەنیشت خۆتان دابنێن و دەست بکەن بە ئاگابوون لە ڕادەی تەرکیزتان، هەر کات زانیتان کە لە سەر کارەکەتان تەرکیزی تەواوتان نیە ماوەی ئەو کاتەی کە بیرتان لە سەر خۆ نەبووە بنوسن، ئەگەر ئەم ڕاهێنانە بە باشی ئەنجام بدەی دواتر خۆتان بە باشی ئـەدۆزنـەوە، ئەگەر ئێوە بتوانن لێهاتوویی دروستبوونی تەرکیزی تەواو لە کاژێری کارتان پەرەپێبدەن لە ڕێژەی بەرهەمهێنانتان سەرتان سوڕ دەمێنیت.

٢- ستراتیجی دووەم: جوڵێنەر

جوڵێنەر: هونەری سوود وەرگرتنە لە پێداویستی و کەلوپەلی زیادکردنی جۆری کار یان سوودوەرگرتن لە کار، ئەم پێداویستیانە ئەکرێت تەکنۆلۆجی بن وەکو :بەرنامە و سۆفت وێری کۆمپیوتەر یان ئەتوانرێت ستراتیجی ڕێکخراوەیی سیستەمە باشەکانی تـر بـێـت، ئێوە ئاسایی لە چ کەلوپەلێك بۆ زیاتر کردنی ئەنجامی کارەکانتان سوود وەردەگرن؟

بۆ نموونە فرۆشیارێك کە لە ڕێگەی سیمینار یان کۆنفرانسی تەلەفزیۆنی شت ئەفرۆشێت ئاشکرایە بەرانبەر کەسێك کە بە تاك شت ئەفرشیت ڕێژەی فرۆشی زیاترە، چ کارێك ئەتوانن ئەنجام بدەن تا کات و زانین یان لێهاتوییتان جوڵێنەری ئێوە بێت؟

٣- ستراتیجی سێیەم: گرنگی هەڵبژاردن

بەشێکی تایبەتی جوڵێنەر گرنگی هەڵبژاردنە، واتە بەکارخستنی کەسانی دیکە بۆ ئەنجامدانی بەشێك لە کارەکانتان تاوەکو کاتتان بۆ چالاکی سوودبەخشی تر ئازاد بێت، با جارێکی

دیکە سەیری نموونەی فرۆشیارەکە بکەین، ئەگەر فرۆشیارێکی تایبەت لە بەستنی گرێبەستی فرۆش شارەزا بێت لەوانە هەستێت بە پێدانی کاروباری فرۆش بە کەسانی دیکە تا بتوانێت وەکو فرۆشیارێك کاتی زیاتر بۆ گرێبەستەکان تەرخان بکات، ئەگەر قازانجی بەرهەم هاتوو لە زۆربونی فرۆش زیاتر بێت لە بڕی پارەی پێشکەشکردن کەواتە ئێوە سیستەمێکی گونجاوتان هەیە.

هەمیشە بیستنی ئەم خاڵە لە نێوان گلەیی خاوەن کار و بازرگانەکان زۆر باوە کە فرۆشیارانیان لە دووربینی بێزارن و لە بارەی ئەوەوە هەستێکی خراپیان هەیە، لە چالاکیە بازرگانیەکان پێویستە کەسی دووربینی پسپۆڕ دامەزرێنن و کات بۆ تیمی فرۆش ئازاد بکەن تاوەکو ئەوان کارێك کە لە توانایاندایە ئەنجامی بدەن.

٤- ستراتیجی چوارەم: بەڕێوەبردنی کات

زۆر جار ئەبیستین کە خاوەن کارەکان ئەڵێن کە ژمارەی کارمەندی بەشی تایبەتی زۆرە چونکە ئەوان هەموو کات کاتێکی زیاتر بە فیرۆ ئەدەن تا کارەکە ئەنجام بدەن، بۆچوونی من پێچەوانەی ئەم بابەتەیە ئەگەر ئێوە ناتوانن لە رۆژێکی ئاسایی کارەکەتان ئەنجام بدەن کەواتە لای ئێوە لەوانەیە لێهاتوویی تەرکیز و جوڵێنەر و گرنگی هەڵبژاردن وون بێت یاخود بەڕێوەبەرێك کە لە بەڕێوەبردنی کات دا لاوازە.

بەڕێوەبردنی کات هونەری رێکخراوەیی خۆتانە تا بتوانن هەموو کارەکانتان لە رۆژێکی کاری ستاندەر ئەنجام بدەن، ئەگەر ئێوە بەڕێوەبردنی کات لە گەڵ لێهاتوویی تر تێکەڵ بکەن، دواتر دەتوانن سوودی بەرزتر لە رۆژی کار بەدەست بهێنن و پێویستتان بە کاتی زیاد نیە.

رێکخستنی رۆژی کاری ئەمرۆ لە کۆتایی رۆژی پێشتر دەست پێدەکات، ئەگەر ئێوە ئەم کارە لە کاتی پشوودا ئەنجام بدەن مێشکتان یارمەتیدەدرە کە کارامەتر بن، تەخمین کراوە کە ٥٠ لە سەد لە کاتی پشوو بۆ رێکخستنەوەی مێشك و ئاراستەکردنی زانین و ئەزموونەکانە لە ماوەی رۆژەکەدا.

ئەگەر ئێوە کاری رۆژی دواتر بەرنامە رێژی بکەن ئەبینن کە رێکارە ئاساییەکانی بیرتان لە کاتی پشوودا لە گەڵتان کار ئەکات، و لە بە ئەنجام گەیاندنی بەرنامەکانتان هاوکارە، بنەماکانی بەڕێوەبردنی کات فێر بن و هەموو رۆژێك سوودی لێ ببینن.

٥- ستراتیجی پێنجەم: مەیلی قایل بوون لە نێوان چالاکیەکان

دلنیام کە ئێوە یاسای ٨٠/٢٠ ئەزانن کە ٨٠٪ لە ئەنجامی کارتان لە ٢٠٪ ی کۆشش تان بەدەست هاتووە، هۆی ئەوەی کە ئەم پرسە لە بارەی زۆر کەسەوە راستە ئەوەیە کە ئەوان ئەزانن کە کامە کۆششیان باشترین ئەنجامی بۆ بەدەست هێناون ،ئەگەر ئێوە ئەنجامەکان تۆمار بکەن دواتر ئەتوانن یاسای ٨٠/٢٠ بگۆڕن و بۆ ئێوە بە شێوەی کاریگەرتر کار ئەکات، ئەگەر ئێوە لە رابردوو ئاگادار بوونایە کە کام ٢٠٪ لە چالاکیەکانی ئێوە باشترین ئەنجامی دەبوو دواتر ئێوە دەتانتوانی خۆتان رێکبخەنەوە تا کاتێکی زۆرتر بۆ ئەو کارە تەرخان بکەن، کەواتە قازانجتان لە هەر سەعاتێکدا زیاتر دەبوو .ئەگەر ئێوە تایبەتمەندی ٢٠٪ کریارەکانتان کە ٨٠٪ تیجارەتی ئێوە ئەگرێتەوە بزانیبا کەواتە دەتانتوانی ئەو بەشە لە کریارەکانتان بکەنە ئامانج.

(فرانك بتگر) بە سوود وەرگرتن لە یاسای ٨٠/٢٠ لە نوێنەرێکی کۆمپانیایەکی داروخاوی دڵنیایی بۆ بەهێزترین کۆمپانیای دڵنیایی لە ئەمریکا گۆڕا کتێببەکەی ئێستاش لە بەردەستدایە و بەهایەکی باشی بۆ خوێندنەوە هەیە.

ستراتیجی ئێوە بریاردانە بۆ جێبەجێکردنی ئەم (٥) ستراتیجیەیە بۆ کار، ئێوە ئێستا ئەم (٥)ستراتیجیەتان هەیە، هەموو ئەو کارانەی کە پێویستە ئەنجامی بدەن ئەوەیە کە تەماشابکەن ئەو رێگایانەی کە ئەتوانرێ لەمیانەیەوە ئەم ستراتیجیانە بۆ خۆتان و کارتان بەکاربێنن.

(فرانك بتگر) بە سوود وەرگرتن لە یاسای ٨٠/٢٠ لە نوێنەرێکی کۆمپانیایەکی داروخاوی دڵنیایی بۆ بەهێزترین کۆمپانیای دڵنیایی لە ئەمریکا گۆڕا کتێببەکەی ئێستاش لە بەردەستدایە و بەهایەکی باشی بۆ خوێندنەوە هەیە

با بەهاری بین

ڕۆشنا صاڵح

با بەهـاری بین و جیاوازییەکانی یـەك جوانمـان کات نـەك لەغەمدا داغانمان کات.

وەرزی بەهار شاوەرزی ساڵ وەرزێکە پڕەلە جوانی بوژانەوە و ئاودێرکردنی رۆح وبیـر وهزرمان تالێی وردبینەوە، شـتی جوانتـر ئەبینیـن وهەسـتی پێدەکەیـن، ئـەوەی مـن دەمەوێـت ئامـاژەی پێبکەم ئەو جیاوازیانەیە کە لەبەهاردا پێش چاومان دەکەون.

هۆکاری جوانکردن وخۆشەویسـت کردنی ئەم وەرزە لامان، کەسەرنجی دەشـت وکێـوەکان دەدەیـن هەمـوو ڕازاوەو نەخشـین بە چەندین، جۆر گوڵ وگیـای جۆراو جـۆر وهەروەها درەختەکانیش هەریـەك بەجۆرێك چرۆدەکـەن ودوبـارە زیندوێتـی خۆیانامان بۆدەسەلمینن.

لـەڕوی ئاوو هەواشـەوە سـەرنج بدە زۆر کات لەگەڵ ئەوەی خۆرەتاوە بارانیشـە ودیمەنـی پەلکەزێرینەش جاروبار خۆی دەنوێنیت.

ئەمانـە هەمـوو پێکـەوە دیمەنێکـی شـادی هێنـەرو ئـارام بەخشـمان پێدەبەخشن بەهار ڕازاوە وخۆشەوسـتدەکەن لەلامـان بریـا ئێمەی مرۆڤەکانیش، کەلە زۆر شتدا لەیەك جیاوازین و ئەم جیاوازییەش ئاسـاییە کەهەبێـت لەمرۆڤەکانـدا جیاوازییەکانمـان پێکەوەژیانمانـی جوانتر وپرلەڕەنگ تر دەکرد.

یەکترمان قبوڵ دەکرد بەجیاوازی بیـر و فکرەکانەوە هانـدەری یەکتر دەبـوون بۆ ئەوەی ئەو بەهرەی کەلە بەرامبـەردا هەیـەو لەخۆماندانییە پـەرەی، پێبدات وولاتمان پێش بخات بە بەهرەکـەی بەرامبەریش بۆئێمە بەهەمان شێوە گەر مرۆڤەکان هەموو یـەك بەهـرەو خولیایـان هەبووایا ئـەوکات، دونیا واپێـش نەدەکەوت، ئـەم بەرەوپێشـچونەی ئێسـتامان ودونیا زدەی بیر وخەیاڵ وبەرهەمی هەمەجۆری مرۆڤەکانـە کەهەریەك بەشێوەیەك، خزمەتی مرۆڤایەتییان کردووە و داهێنانێکیان پێشـکەش بە مرۆڤـەکان کردووە، کەواتە با لەبری ئەوەی بەرامبەرەکانمان ئیسـتیغلال کەین وکارەکانییان بەکەم و بێبایەخ لەقەڵەم بدەین یان لاسای کەسانی کە بکەینـەوە و ببینە کۆپیـان بابببینە وهاوکارییـان وهاندەریان بین تاکاری باشـتر بکەن ولات ئـاوەدان، و ڕازاوە بکەن ونیشتمانیکی بەهاری وهەمیشە ئاوەدانمان هەبێت.

چیرۆکی قاوەو کوپەکان

و: هاوڕێ یاسین

کۆمەڵێـک لــە دەرچوانــی زانکۆیـەک لـە زانـکـۆکان لەماڵی یەکێک لە مامۆستـا بەساڵاچووەکەیاندا پێکگەیشـتن، ئـەوان ساڵانێکی زۆر بـوو کورسـی خوێندنیـان جێهێشـتبوو، سـەرکەوتنی گـەورەیـان بەدەسـتهێنابوو لـە ژیانـی ڕۆژانەیاندا و ژمارەیـەک پۆسـتی باڵایـان وەرگرتبوو وە سـەقامگیریەکی مـادی و کۆمەڵایەتیـان بەدەستهێنابوو.

پاش سـڵاو و ئەحواڵ پرسینی یەکدی، هەریەک لە قوتابییەکان باسـی بێتاقەتی و نیگەرانی خۆی دەکرد، کە بە هۆی فشـاری کار و ژیانـەوە توشـی دڵەڕاوکـێ وپەژارە بوونە.

مامۆسـتاکە بۆ ماوەیەک بەجێی هێشـتن و پاشـان گەڕایەوەو لەگـەڵ خۆیدا کترییەکی گـەورەی قـاوەی هێنا لەگەڵ چەنـد کوپێکی ڕەنگاو ڕەنگ وەک کوپـی چینی بەناوبانگ و کوپی میلامین و کوپی کریسـتاڵ و پلاستیک و کوپی شوشەیی سـادە، هەندێک لە کوپەکان لـە لوتکەی جوانیدا بوون و لە ڕوی دیزاین و ڕەنگ و بەهاوە، هەندێکیشـیان سـادە بوون و لەو جۆرانە بوون کە لەماڵە هەژارەکاندا هەیە.

مامۆسـتاکە بـە قوتابیەکانـی وت:

فەرمـوون هەریەک لە ئێـوە با لەو قاوەیە تێبکا بۆ خۆی، پاشان قوتابیەکان لەسـەر داوای مامۆسـتاکەیان هەستان بە تێکردنی کوپێک قاوە بۆخۆیان.

مامۆسـتاکە وتی: تێبینیتان کردوە کە تەنهـا کوپـە جوانەکانتان هەڵبـژاردووەو وازتان لە کوپە سادەکان هێناوە؟!

شتێکی سروشـتییە هەر کەس لە ئێوە هەوڵـی بەدەسـت هێنانی باشـترین شـت بـدات، ئەمەش بەتەواوی هـۆکاری دوودڵی و بێزاریەکانتانـە، ئـەوەی لەڕاسـتیدا پێویستتانە قاوەکەیە نەک کوپەکان.

بەڵام ئێوە کوپە جوان وگرانبەهاکانتان هەڵبـژارد، پاشان تێبینیـم کـردو بینیم هەریەک لـە ئێوە چاوی لە کوپی دەسـتی هاوڕێکەیەتی.

ئەگەر ژیان ئەو قاوەیە بێت، ئەوا پلەو پایەو ماڵ و پێگەی کۆمەڵایەتی بریتین لە کوپەکان.

هەروەها ئەمانەش تەنها کەرستەو قاپ و دەفرن و ژیان و جۆری ژیان لە خۆدەگرن و تەنهـا قاوەکەیـە ناگۆڕێـت و وەک خۆی دەمێنێتەوە.

ئەگەر بـە تەنها تەرکیز بکەینە سـەر کوپـەکان ئـەو چێـژی قاوەکە لەدەسـت دەدەیـن، بۆیە داواتان لێدەکەم دورکەونەوە لـە گرنگی دان بە کوپەکان و لە بری ئەوە چێژ لە قاوەکە وەربگرن.

لە ڕاستیدا ئەم دەردە زۆر کەس پێوەی دەناڵێنن، هەندێ کەس سوپاسی خوا ناکات لەسـەر ئـەو نیعمەتانەی پێی بەخشـیوە، هەمیشـە چـاوی لەشـتی کەسـانی تـرە، هاوسـەرێکی جوان و ڕەوشت بەرزی هەیە بەڵام باوەڕی وایە کە خێزانی بەرامبەرەکەی باشـتر و چاکتـرە لە خێزانەکـەی خۆی، تەماشـای ئـەو خانـوە دەکات کـە تێیـدا نیشـتەجێیە بەخۆی دەڵێت: کەوا کەسانی تر هەیە لە خانوی ڕازاوەو خۆشتردا دەژین.

لە بـری ئەوەی چێژ لـە ژیان ببینێت لەگەڵ کەسـوکارەکەیدا، هەمیشـە بیر لەو شـتانە دەکاتەوە بەرامبەرەکەی هەیەتی و دەڵێت بریا ئەو شـتانەی کە ئەوان هەیانە منیش هەمبوایە!!

پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه و سلم) دەفەرموێت (من بآت آمن في سـربه معافى فـي بدنه عنده قوت یومه فكأنما حیزت له الدنیا بأسرها) اخرجه البخاري والترمذي وغیرهما.

بەواتـای: هەرکەسـێ لـە نێـو خێـزان و ماڵەکەیدا ئەمین بێت، لەشساغ و تەندروست بـاش بێت، خۆراک و بژێـوی ڕۆژانەی هەبێت، وەک ئەوە وایە هەموو دونیای هەبێت.

یەکێـک لە دانـاکان دەڵێت: سـەرم لە مرۆڤ سـوڕ دەمێنێت!! تەندروستی خۆیان لەدەسـت دەدەن لـە پێنـاوی کۆکردنەوەی پارەدا و پاشان ئەو پارەیەی کۆیان کردۆتەوە خەرجی دەکەن لە پێناوی چاکبونەوەیاندا، بیـر لە داهاتـوو دەکەنەوەو ئێسـتایان لە بیرچۆتـەوە، بەمـەش نە چێژ لە ئێسـتا وەردەگرن و نە بۆ داهاتوودەژین.

دەڕواننە کەرستەو شتی بەرامبەرەکەیان و گوێ بە شـتەکانی خۆیان نادەن، بەمەش نە هی بەرامبەرەکەیان دەسـت دەکەوێت و نە چێژ لەوەی خۆیانیش دەبینن.

بۆ بەندایەتی کردنی خوا دروسـتکراون دونیاشیان بۆ دروستکراوە تا سودی لێببینن، سـەرقاڵ و خەریک بونە بـەوەی کە بۆیان دروسـتکراوە، ئەوەشـی بۆی دروسـتکراون فەرامۆشیان کردوە.

جا پێویستە چێژ لە قاوەکە وەربگریت.

ترس لە لای منداڵ

و: ئەمیر ئەحمەد عەبدولقادر
amirkoy@yahoo.com

منـداڵ هـەر لەکاتی لە دایـك بونیدا وەڵامـی کاریگـەری دەرەکـی دەداتەوە کە دەوری داوە، بـەڵام وەڵام بـە پێـی جۆر و ماوەی کاریگەری دەگۆڕێت، بۆ نموونە ڕوناکی زۆر وا لەمنـداڵ دەکات چـاوی بەخێرایی بجوڵێنێـت، دەنگی بەرز بەرەو گریان و خۆ جوڵاندنی دەبات تـا وەکو بەرگری لە خۆی بکات، ئەم ڕەفتارانە سەبارەت بەم ڕوداوانە پێیان دەوترێت ترس.

ترس هەموو جوڵەو دەنگ و گۆڕینی دەنـگ و فـراوان بوونی گلێنـەی چاوو زیـاد بوونـی لێدانـی دڵ، وە هەمـوو کاردانەوەیەکی جەسـتەیی بریتی یە لە خـۆ ڕزگار کردنی منداڵ لەم کاریگەریە کە هەرەشە لە ژیانی دەکات .

ترس لای منداڵ لە شـێوەی سامێکی قوڵ کە گشت ڕوخسـاری دادەپۆشـێت پاشـان لەرزیـن و هـاوار کـردن کـە لەکۆتاییـدا لەرزینی لێوەکان و تەتەڵەی زمانی لێ دەکەوێتەوە .

ترس تەنها لای منداڵ نیە، بەڵکو لای گەورە و پێگەشـتوانیش هەیە لە ڕێگەی هەندێك ڕووداو کە وەك هێزێکی کارا لە دروسـت کردنی کەسێتی و لە ناوبردنی هێزی ژێری ئەو کەسـە، هەروەك چۆن ئاراستەی دەکات بەرەو ڕێگەیەکی ڕاست و دروست، وە مەترسی لێ دوور دەکاتەوە.

توێژینـەوەکان دەریان خسـتووە کە ئـەو منداڵەی نەترسـێ لـە دەوروبەر ئەوا لـە تاریکیش ناترسـێ هەرچەندە دەسـتیش بدات لە هەنـدێ گیاندار یان باڵنـدە یـان هەنـدێ شـت. وە دەریان خسـتووە بوونی دووشت لای شیرە خۆر تـرس دروسـت دەکات بەتایبەتـی.وەك بونی دەنگێکی بەرز و نەمانی، وە ئەگەر شـتێکی تر بەراورد بکرێت وەك تاریکی یـان گیانداریك یان ئاگرێـك بەیەکێك لـەم دوو هۆکارە ئـەوا ترس ڕوو دەدات لـە بوارەکانـی تـردا بە گشـتی لەگەڵ دووبـارە بونەوەی چەنـد جارێك، بەم کارە دوترێـت (کاردانەوەی مەرجدار)- هەرووەها ترسان لە سەگ هەمان ترسانە لە دەنگی پێش گەستن و پەلامار دانی.

هەر بەم شـێوە هەست کردن منداڵ بـە ترس و سـام، کاتێك بـە تەنها جێ دەهێڵرێـت بۆ یەکەم جـار لە تاریکیدا، خۆ تاریکی هۆکار نیە بەڵکو جیابونەوە و تەنهایی کاریگەری زیاترە لە تاریکی. وە خـودی گیاندار جێگەی ترس نیە بەڵکو دەنگی گیاندارەکە بە تایبەت کاتێك دایك و باوك یـاری منداڵانی دەخەنە بەردەم و پاشان لاسایی گیاندارەکان دەکەنەوە .

با منداڵێك وەك نمونە وەربگرین کە لەگەڵ دایکیـدا دەژی کاتێك دەرگایەکان بەتوندی دادەخرێن وە بەنگی بەرز قسە دەکرێـت، ئەگەر بەشـێیوازێکی جوان خواردنی پێ نەدا ئەوا زۆر ئاسـاییە کە دایکەکە خـۆی جێگەی مەترسـی بێت بـۆ منداڵەکە کـە بە تایبـەت لە کاتی خواردنـدا، هەر بۆیە زۆرێك لە منداڵان خواردن لە دایکیان وەردەگرن بەڵام لە وەرناگـرن، یاخـود بەپێچەوانەوە، یاخود منداڵەکە لەگەڵ کەسـێك ڕادێت و لێـی وەردەگرێت، بەڵام لە کەسـانی تر دەترسـێت، بە زۆری وایە کە منداڵ لە شتێك دەترسێت کە دەنگێکی بەرزی لێ دەربچێت وە بـە دووبارە بونەوەی ئەم کارە دەبێتە ڕاستیەکی چەسپاو لە مێشـکی منداڵەکەدا، وە هەندێ ترسی تـر هەیە لە دەرونی منداڵەکەدا سـەر هەڵـدەدات لەگـەڵ چونەنـاو ژیـان و ئەرکی خێزانەوە.

ماسك پۆشەكان

دیار بەكر

ماسك: بە واتای دەمامك، بە كاردەهێنرێت بە مە بەستی خۆ پاراستنی مرۆڤەكان لە مەترسییەكی دیاری كراو، لە ناوچە یان شوێنێكی دیاری كراودا، وە ك مەترسی (كیمیایی، ژینگەیی، تەندروستی.....).

ئەوەی كە بینیتان پێناسەیەكی سادەی (ماسك) یاخود (دەمامك) بوو، بەڵام لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا هەندێك لە مرۆڤەكان بە شێوەیەكی دیكە و بۆ مەبەستی دیكە بە كاری دەهێنن.

بەهۆی ئەو شەپۆلە فراوان و گۆڕانكاری یە هەمە لایەن و گشتگیرانەی كە ڕووی لە كۆمەڵگاكان كردووە لە ڕووی (ئابووری، كۆمەڵایەتی، ڕۆشنبیری، فكری...)یەوە، هەروەها بە هۆی ئەو پێشكەوتنە بێ ئەندازەیەی كە لە بوارە جیاوازەكانی تە كنەلۆژیادا ڕویان داوە و بەردەوام بەرەو پێشتریش دەچن، لەهەمان كاتدا بەهۆی گەشەسەندن و زۆربوونی ڕێژەی ژمارەی دانیشتوان لە كۆمەڵگاكاندا بە شێوەیەكی نائاسایی بەتایبەت لە پاش سەدەی بیستەوە، دەبینین ئەم هۆكارانە تەنگیان بە ژیان هەڵچنیوە و وردە وردە بەها باڵاكان لە ناو كۆمەڵگاكاندا كاڵ دەبنەوە، مرۆڤەكان لەگەڵ ئەوەی خاوەنی زۆرترین سامان و جوانترین تەلارو باشترین ئامێرو ئامرازەكانی سەردەمن بەڵام ئەمانە دادیان نادات و بەردەوام لە نێوان خۆیاندا لە كێبڕكێ یەكی تونددان و هەوڵ دەدەن زۆرترین وەربگرن بەڵام كەمترین ببەخشن.

بێگومان بۆ ئەوەی براوەی مەیدانەكەش بن بێ گوێ دانە هیچ بەهایەك جۆرەها ڕێگەو شێواز دەگرنە بەر، یەكێك لەو ڕێگایانەش كە ئەمڕۆ مرۆڤەكان كاری لەسەر دەكەن و بەكاری دەهێنن بریتی یە لە گۆڕینی سیما یاخود (پۆشینی ماسك) ی تایبەت بە بارودۆخە جیاوازەكانە، زۆرێك لە مرۆڤەكان ئەمڕۆ بۆ ئەوەی بگەن بە ئامانجە تایبەتی یەكانیان، بۆ ئەوەی بتوانن لە كێبڕكێ كەدا لە ڕیزی پێشەوە و براوەكاندا بن، بۆ ئەوەی دەست بگرن بەسەر ئەو بوارە ژیاری یە جۆرا و جۆرانەی كە مەبەستیانە، بۆ ئەوەی بە كەمترین ماندوو بوون زۆرترین بەرهەمی ژیانیان چنگ بكەوێت، جۆرەها ماسكی تایبەتی دەپۆشن بەڕووی كۆمەڵگەدا، بە شێوەیەك بۆ هەرساتێك ماسكێكیان ئامادەیە، بێگومان ئەمەش خۆی لە خۆی دا ژەهرێكی كوشندە و كارێكی نادروست و ئاكارێكی ناپەسەندە و باجەكەشی تەنها مرۆڤی بەرامبەر و كۆمەڵگەش بەگشتی دەیدات، بۆ نمونە دەبینین ئەم مرۆڤانە لە كاتی كارەسات و كێشە و گرفتی بەرامبەرە كانیان یاخود كۆمەڵگە ماسكی

خەمۆكیان پۆشیوە و بەو جۆرەی كە بیانەوێت نمایش دەكەن، لە هەمان كاتدا ناخیان پڕە لە بێباك بوون لە خەمی دەوروبەر، هەروەها لەكاتی ئاهەنگ و خۆشی یەكاندا باشترین ئەكتەرن لە سەر تەختەی شانۆكە و بەشێوەیەك خۆیان پیشان دەدەن كە ئەو ئاهەنگ و خۆشی یانە شەرەفی بەختەوەر ترین مرۆڤی بەر لە هەركەس بەوان بەخشیوە، بەڵام لەهەمان كاتدا ناخیان تاریك و پڕ لە ئازارە و بۆ هەلێك دەگەڕێن تاوەكو ڕووناكی چراكان بكوژێننەوە و هەستە جوان و دڵە پڕلە خۆشی یەكان لە لێدان بخەن.

مرۆڤە ماسك پۆشەكان هەمیشە لە بۆسەدان و خۆیان لە سەنگەری دژ بە تەواوی كومەڵگە دەبیننەوە، هەرگیز گوێ نادەن بەوەی كە لەگەڵ كێ و لە پێناو چی و بۆچی مەبەستێك مامەڵە دەكەن، لای ئەوان تەنها دوبنەما گرنگە یەكەمیان بەدەستهێنانی ئامانج و بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان، دووەمیان چەواشەكردنی كەسی بەرامبەر بەهەر شێوەیەك بێت بۆ مسۆگەر كردنی ئامانجەكانیان.

كەواتە ئێستا كەم تا زۆر لە مەترسی ئەم جۆرە مرۆڤانە تێگەیشتین، بەڵام ئەوەی لێرەدا جێگەی داخە ئەوەیە كە ئەم مرۆڤانە بەتەواوی كۆمەڵگەدا بڵاوبوونەتەوە و دەتوانین بڵێین لە زۆربەی كایەكانی ژیاندا بونیان هەیە، لە هەمان كاتیشدا دیاری كردن یاخود ناسینەوەیان تارادەیەكی زۆر ئەستەم بووە چونكە وەك وتمان مرۆڤە ماسك پۆشەكان لە كۆمەڵگەی ئەمڕۆدا زۆرن و هەریەك بە شێوەیەك و لە بوارەكەی خۆیدا ڕۆڵ دەبینێت.

كاریگەری یەكانیان لە سەر كۆمەڵگە:

ئەم مرۆڤانە بێگومان كاریگەری گەورە و نێگەتیڤیان هەیە لەسەر كۆمەڵگە كە بەكورتی ئاماژەیان پێ دەدەین ئەوانیش:

١- زۆر بوونی دیاردەی چەواشەكاری و فێڵ كردن لە نێوان تاكەكاندا.

٢- كەمبونەوەی متمانە لە نێوان تاكەكانی كۆمەڵگەدا، كە ئەمەش كۆمەڵگە بەرەو پەرتەوازەیی و داڕوخان و لێك ترازان دەبات.

٣- زۆر بوونی كێشە كۆمەڵاتی یەكان بە هۆی دورکەوتنەوەی بەردەوامی چین و توێژەكانی كۆمەڵگە لە یەكتری.

چۆن خۆمان بپارێزین:

كەواتە بەرێزان لە دۆخێكی لەم جۆرەدا بۆ خۆ پاراستنی هەریەكێك لە خۆمان لە زیان و مەترسی ئەم جۆرە مرۆڤانە پێویستە ئەم هەنگاوانەی خوارەوە بگرینەبەر:

١- هەڵسەنگاندنی مرۆڤی بەرامبەر,پێش ئەوەی هەر جۆرە مامەڵەیەكی لەگەڵدا بكەین.

٢- بە وریاییەوە مامەڵە بكەین لەگەڵ ئەو كەسانەی كە بەردەوام پەیوەندی یان پێوە دەكەین بە هۆی كاری ڕۆژانەوە بێت یان هەر بابەتێكی لەو جۆرە.

٣- بەستنی دۆستایەتی لەگەڵ ئەو مرۆڤانەی كە سود بەخشن لەكۆمەڵگەدا.

٤- خوێندنەوە ی كەسی بەرامبەر بە پێوەری ئاین و بنەما ڕەوشتی و زانستی یەكان، نەوەك بە پێوەری پلە و سەرمایە.

٥- هەوڵدان بۆ نزیك بوونەوە لەو كەسانەی كە هاوڕاو هاو بۆچوون و هاوتێڕوانینمانن بۆ ژیان.

ئەو خاڵانەی كە خستمانە ڕوو چەند هۆكارێكی كورت بوون بۆ خۆپاراستن لە مرۆڤە نمایش كارەكانی ناو كۆمەڵگە كە دەتوانێت ڕۆڵی خۆی بگێڕێت لە وریا كردنەوە و ئاڕاستەكردنمان بەرە و دۆزینەوە و ناسینەوەی مرۆڤەكان و جیاكردنەوەی سود بەخش و زیان بەخشەكان لە دەوروبەرو كومەڵگەكەماندا بەگشتی.

لەكۆتاییدا:

پێویستە وریا و چاوكراوەبین و باڵانسی ژیانمان بە شێوەیەكی یەكسان ڕابگرین لە هەموو بوارەكاندا، بۆ ئەوەی هیچ مرۆڤێكی ناخ ڕەش و بێ هەست و هەل پەرست سادەیی و مرۆڤ دۆستی ودڵسۆزی و خۆشەویستیمان بۆ دەورووبەر و كۆمەڵگە لە پێناو بەدیهێنانی ئامانجە خراپەكانیدا بەكار نەهێنێت.

هەستی كانی

ڕەئوف شوانی

دەروون ڕەنگین هاوسەرەكەم
ئەی نازكێشی دڵتەنگیم

داستانی جوانی ژیانم
نمە بارانی بە هاریم

هاوخەمی ئازاری ناخم
ئەی تریفەی میهرەبانی

نەمامی باخی بیناییم
هەستت پاك هەروەك كانی

ڕۆحم بێ تو خەراباتە
بە تۆوە من ئاوێزانم

پەیامی سۆزو ئەوینم
ڕۆناكی وەرزی خەزانم

شەبەقی پاكژی ڕازم
شا سێبەری خەونەكانم

بێ تۆ ناژیم و بەبێ تۆ
نەكەی بمكەی ڕەنجەڕۆ

کاروانێك بەرەو نوێبونەوەی ئەندێشەی گەنجان

هاوڕێ چۆمانی

سەرکردە پیرەکان بەخیلی بەسەرکردە گەنجەکان ئەبەن (نیتچە)

هەمومان لەسەر ئەوە کۆکین گەنج هێزێکی بەرفراوانی کۆمەڵایەتیە و سەرجەم کایەکانی ژیان بێ بوونی ئەو توێژە چالاك بونێکی ڕاستەقینە و کاریگەر بەخۆیەوە نابینێت.

قۆناغی ژیاری مرۆڤایەتی ئەوە نیشان دەدات ئەرکێکی سەخت و گران کەوتۆتە سەرشانی گەنجان تاوەکو شارستانیەتێکی مەزن و بەهادار بنیات بنێن،نمونە ئەو گەنجانەش گەلێك زۆرن هەر وەك پەیامبەران و پیاوچاکان و سەرکردە میللیەکان و ڕۆشنبیران و هونەرمەندان.

ئەو توانا و وزەیەی کە لە گەنج بەدی ئەکرێت لەکۆی قۆناغەکانی مرۆڤ بەو شێوەیە نیە چونکە گەنجان لەتوانایان دایە روبەروی ئاستەنگ و تەنگ وچەلەمەکانی ژیان ببنەوە و ئاراستەی بارودۆخەکان بگۆرن و نمونەیەکی تر پێشکەش بە مێژووی مرۆڤایەتی بکەن.

مەبەست لەگەنجبوونی مرۆڤ بریتی نیە لەتەمەنێکی دیاریکراو بەڵکو لێرە خاڵی بنچینەیی بۆ دیاریکردنی گەنج بوون بریتی یە لەو هزروبیرانەی کە ڕاستەوخۆ تاك فرێی دەداتە ناو کۆمەلگا و کارلێکێکی هاوچەرخانەی لێوەبەدەست دەهێنرێت، بۆتێگەیشتن لە گەنجێتی مرۆڤ پێویستە سەیری شێوەی مامەڵەکردن و دەرهاویشتەکان بکرێت بەبێ ڕەچاوکردنی کاریگەرییە لاوەکیەکان.

زۆرینەی جار خەون و خەیاڵی مرۆڤ لەتەمەنی منداڵییەوە گەڵاڵە دەبێت وە گونجاوترین دەرفەتیش بۆ کردنیان بە کردار پاش کۆتایی هاتنە بە بەماوەیی منداڵییەتی هەڵبەتە ئەمەش گەنجێتیە، چونکە ئەوکات دەکرێت زەمینە سازیەکی خێرا بەئەنجام بگەیەنێت و دواجار گەیشتنە بەئامانج.

ئاشکرایە کۆمەڵگا پێشکەوتوەکان پڕاوپڕن لە مرۆڤی گەنج بەپێچەوانەی کۆمەڵگا دواکەوتوەکان کەسەرلەبەری بەڕێوبەرانی ڕژێمە کۆمەڵایەتی وسیاسی و ئابوری و فەرهەنگی و تەنانەت بابەتی ئاینیش خاڵی نین لە بیروهۆشی کۆن و لێکچوو لەچاخەبەردینەکان.

هەر رەوتێکی نوێ بێ پاڵپشتی گەنجان ئەستەمە بتوانێت جێی پێی خۆی دابکوتێت هەروەك هەر سیستەمێکی بەرێوەبردنیش لە دەولەت ممارەسەی جۆرێك لە سیاسەت بکات دژ بەخواستەکانی گەنج رووبەری چارەنوسێکی دژوار ئەبێتەوە و دواجار دەچێتە پەردەی نەبوون.

پێویستی گەنجان لە خەبات و تێکۆشان بەستراوەتەوە بەوفاکتەرانەی کە زەمینە خۆشکەرن تیایدا لەگەڵ ئەوەشدا ئەرکە لەسەرگەنجان دژوارییەکان تێبپەرێنن و ئەو رۆلە ببینین کەوەك بەرپرسیاریەتی مێژووی وایە، هەموو ئەمانەش پالپشتە بە ئیرادەو ورەیەکی بەرزو گەورەیە تا کۆمەلگا لە قەیرانێکی جەنجال بگوازێتەوە بۆ کۆمەلگایەکی بەختەوەر و پرکۆشش و پڕاوپڕ لە ئاسایش و ئاشتی کۆمەڵایەتی.

هێزە سیاسیە کۆنەپەرستەکان لەهەوڵی ئەوەدان گەنج لە هاوکێشە گۆرانکاریەکان داببرێن و لەنێوان گەنجان و بابەتە سەردەمیەکان جیهانێکی نامۆ

دروست بکەن بۆئەمەش پەنا بۆ دوو ئامراز ئەبەن یەکەمیان راکێشان و شوێنگرتنەوەیان لەنێوخۆیان ئەمەش جۆرێك لە کارەکتەر بەرهەم دەهێنێت ماناکانی گەنج بەهەموو پێوەرێك نایگرێتەوە،رێگای دووەم هێندەی تر سورمان ئەکات لەسەر ئەوەی بلێین سیاسیە کۆنەپەرستەکان جگە لەپەیامی ستەمکاری ناتوانن بە هیچ زمانێکی تر لەگەل توێژە جۆراوجۆرەکانی تری کۆمەل بکەونە گفتوگۆ کەئەمەش رەتکردنەوە و رەشکردنەوە و نەخوێندنەوەی دیدی گەنجێیەتی دەگرێتەوە،ئەم ئامرازە لەگەل ئامرازی یەکەم رەنگە تاماوەیەك مەودای هێزە کۆنەپەرستەکان لەسەر شانۆی سیاسی و ئابوری و کۆمەلایەتی.... هتد درێژبکاتەوە بەلام ناتوانێت لە ئاست دەنگی گۆرانخوازی و نوێخوازی گەنجان تاوەکو سەر وەکو خۆی بمێنێتەوە،گەر هێزە کۆنپەرست و پارێزگارە چەوتەکان هەر زەبروهێزێك بەکاربێنن ناتوانن ئەو ئیرادە پۆلاینەی گەنجان تێك بشکێنن و لەناوی ببەن،لەوانەیە بۆماوەیەك بتوانن بزوتنەوەی رزگاریخوازنەی گەنجان کشومات بکەن یان بۆ بانگەشە و موزایەدە گەنجخوازانەی خۆیان بکەن بەلام ئایندە و بەرێوبەرانی سیستەمی دەولەت بۆ گەنجە راست و بوێرەکانە.

یەکدەنگی و کۆدەنگی وکارکردنی یەکگرتوانەی گەنجان ئەوانە دەگەیەنێتە مەنزلگا وەبەپێچەوانەوەشەوە ناکۆکی و کێبرکێی ناشەریفانە پێش ئەوەی نەیارانیان بەهێز بکات پالنەرێکی راستەوخۆوکاریگەرە بۆ پەرش و بلاوەکردنی خودی خۆیان.

کۆنفۆشیوس دەلێت: ئەو دەستەلاتدارانەی رێز لە رۆشنبیرەکان ناگرن هەزار ئەبن چجای ئەوەی ئەو دەستەلاتدارانەی گەنجان پەراوێزبخەن و مامەلەکردن و گفتاریان دژە گەنج بێت ئەبێت چارەنوسیان کام زبلدانەی مێژوو بێت؟

لەخۆباییەکی نەزان!

ئومێد عومەر باوەمەردەیی

پیاوێکی لووتبەرزی لەخۆبایی وبێ ئە زموون هە رکەس وکارێکی دەبینی، رەخنەیەکی زبرو روخینەری لێدەگرت، دەیوت: تۆهیچ نازانیت!

ئەم کەسە بەهۆی هەلسوکەوتە قێزە ونەکانیەوە، خەلکی لێی بێزاروناڕازی بوون تەنانەت لەنێومال و خانەوادەکەی خۆشیدا.

رۆژێکیان تووشی زانایەکی بەهرەمەند بوو، کۆمەلێك رەخنەی توندی بێبنەمای لێگرت، وشەکانی سەراپا لەجێی خۆیدا نەبوو.

بەلام زاناکە بەئەدەب و نەرم ونیانی وخۆبەکەم زانینەوە سووپاسی کردو وەلامی قسە بێسەروو بەرەکانی نەدایەوە.

ئەم پیاوە رەخنەی لەزانایەکی ترگرت زۆر بە توندی ولەبەرچاوی چەند کەسێك شکاندی، وتی: ئەم باسەی تۆهیچ نەبوو زۆر لاوازە، زاناکە ووتی: هەموو بابەتەکە، وتی: بەلێ لەوپەری بێ کەلکی دابوو، وتی: بەشێکی زۆری قسەی داناو زاناو فەیلەسووفەکان بوو نەك هی خۆم، بەلام من و تۆ پێشبرکێیەك دەکەین، ئەگەرتۆ زانیت ئەوامن دیارییەکی بەنرخت پێ دەبەخشم بەلام ئەگەر تۆ نەتزانی هیچم لەتۆناوێت، پرسیارەکان بریتی بوون لەمانە:

١- دەتوانیت لەماوەی یەك کاتژمێردا پانزە ئایەت لەبەربکەیت؟ وتی نەخێر.

٢- دەتوانیت دە دێڕ شیعرم بۆبلێی؟ وتی نەخێر

٣- پێنج ووشەی هاوشێوەی یەك مانام پێ بلێ کەجیاوازبێت؟ وتی نازانم.

٤- دەتوانی نیو کاتژمێر بەئارەزووی خۆت وتار لەسەر شتێك بدەیت؟ وتی نەخێر.

بۆیە زاناکە ووتی: تۆخەلك تاقی دەکەیتەوە، بەلام خۆتت تاقی نەکردووەتەوە، خۆت بەزانا دەزانیت بەلام (نازانی کەنەزانی).

زاناکە بەتەواوەتی تێی گەیاند کەچەند بێ تواناو بێ زانست و لەخۆڕازی ولەخۆباییە.

بۆیە پێویستە خۆمان بناسین و رەخنەکانمان لەجێگای خۆی دابێت ودروست کەر بێت نەك رووخێنەر.

سەرچاوەی بەختەوەری ڕاستەقینە!

نووسینی: عبدالقادر حسین

شاعیر لە ئاست دەربڕین بەسەر سەروەرا، مەست و وێڵە، نووسەر لە ئاست خاتەما، دڵگەرمە، پێنووسەکەی قارەمانە، لە ئاست دەربڕینی خۆشەویست وەك سەرکردەیەکی لێهاتوو لە مەیدانی شەڕدا چالاك و بوێرە، هەر هەنگاوێکی ئەم سەروەرە بۆ ئێمە، شاڕێگای ڕێی بەختەوەری و سەرفرازیمانە، خۆشەویستی ئەو بۆ ئێمە پێوانە ناکرێت، خۆ دڵە میهرەبان و پڕ سۆزەکەی ئەو لە مێژە پێوانەی خۆشەویستی شکاندووە، ئاخر دڵێك ئەوەندە شەیدای لوتف و لیقای نوور بێت، ئەوەندە خەمخۆرو خەم ڕەوێنی ئوممەتەکەی بێت، هیچ پێوانەیەك بەرگەی پێوانەکردنی ناگرێت، دڵێکی گەرم و مەست، دڵێکی قارەمان و مەرد، دڵێکی ساف و بێگەرد، دڵێك پڕبێت لە میهرەبانی و ئەوین، لە ڕێزگرتن و تەبایی، لە وەفاو بەڵێن، لە یارمەتی بۆ هەژاران، بۆ بێنەوایان، دڵێك بوونیات نرابێت لە سەر ئاکاری بەرز، بوونیاتنەریشی زاتی بێ هاوتاو میهرەبان بێت، لە گەڵ خاتەم وصادقی ئەمین، کە زاتی بێ هاوتا بە بەرزترین ناو، کە ناوی بەندەیە ناوی هێناوە، ئەم دوو زاتە دەبێ چ شارێکی بێ وێنەیان لە ناو ئەم دڵە بوونیاتنابێت، دەبێ چەندە ڕازاوەو دڵگیر بێت، مەگەر جوانیەکانی بەهار دەتوانن هاوتابن، لەگەڵ ئەم دڵە ڕازاوەیە بەنووری ئیمان!!.

ئەی ئەو دڵانەی کە بێنازن، بێزارن، دڵتەنگ و خەفەتبارن، ناتانەوێت بەژداربن لە پرۆژەی شاری ناو دڵی ئەم میهرەبانە! ئەم سەروەرە، ئەم چرایە، پرۆژەکە هێندە فراوانە، گەر بێیتە ناوی نوقمی سۆزو ئەوینی ڕاستەقینە دەبی، نوقمی دەریایەك لە نوورو ڕووناکی دەبیت، تواناکانت چالاك و بەهێز دەبێ، دێیتە سەر ڕێگای کاروانێك، میهرەبانی خودا لێت دانابڕێت، ئەم میهرەبانە کەمەندکێشت دەکات، بۆ دیداری لوتفی پاکی، بۆ دیداری میهرەبانی و پڕسۆزی، بۆ دیداری لیقاو نووری جەمالی، کەواتە گەر دڵێك دڵنەدات بەم میهرەبانە، دەبێ شایستەی هاودەمی چ دڵێك بێت؟!

گەر سەرچاوەیەکی هەڵقوڵان نەبێت، ڕووبارەکان، کانیاوەکان، لەکوێوە دروست بوون؟! کەواتە گەر بێزارو خەفتبارو بەئازارین، کەواتە بابزانین دڵمان مەستی چ دڵێکە؟ بابزانین هاودەم نییە لە گەڵ سەرچاوەی دڵێکی نەخۆش، پڕبوو لە لوتبەرزیو بچووکبینی خەڵکی، دڵێکی کلۆربوو بە خۆشەویستی بەئازارو درۆین، دڵێك گرفتاری تێربوونی ئارەزووە گڵاوەکانی هەموو مانای ژیانیەتی، ئەگەر دڵمان خۆشەویست و مەستی ئەو دڵانەی باسکرا نییە، کەواتە با دەستی نزامان بەرزبکەینەوە بۆ چەند چرکە ساتێك سوپاسی زاتی بێ هاوتاو پاك بکەین و بڵێین، ئەی ئەو زاتەی کە سۆزو ئەوین و میهرەبانیەکەت، هەمیشە پێشکەوتووە لە پێشەنگە، لە کاتی داواکردنی لێخۆشبوون، لە تاوانەکانمان و دەرچوون لە سنوری میهرەبانیت، کاتێك کە نزاکانمان بەرز دەبێتەوە بۆ لات، لێخۆشبوون و میهرەبانی و بەزەییت، شەرمەزاری بەر دەرگاکەتمان دەکات، ئێمە هەردەم هیواو متمانەمان بەتۆ زۆر بەرزە، بۆیە داوای یارمەتی و بەخشین هەر لە تۆ شیاوە، لە بەر ئەمەیە هەست و سۆزی ئێمە نایەوێت ببێتە هاودەم لەگەڵ هەست و سۆزی کەسانێك کە تۆیان فەرامۆش کردووە، خودایە گیان هەرچەندە دەزانین ئێمە گوناە بارین، کۆڵێك گوناهمان هەڵگرتووە، بەڵام کاتێك دەبیستین و دەبینین بەخشندەیی و میهرەبانیەکەی تۆ بێ سنورە، ناتوانین بوەستین و داوای یارمەتی لە میهرەبانترین و بەخشندەترینی ئاسمان نەکەین، بۆیە داوات لێدەکەین، بە بەخشندەی و میهرەبانیە فراوانەکەت ئێمەش وەك بەندە دڵسۆزەکانت بخەرە ڕیزی دڵسۆزان، تاوەکو ئێمەش بتوانین وەك ئەوان دڵسۆزبین بۆ زاتی پاکت، وە لە نێو ئەم سنورەدا پارێزگاریمان لێبکە، تاوەکو دڵسۆزیمان، ئێمە بە پاکی بەخزمەتی زاتی پاکت بگەیەنێت .

هونەری پەیوەندی هاوسەرگیری سەرکەوتوو

پارێزەر: شاهین خالید

زۆرن ئەوگەنجانەی کە هاوسەرگیری دەکەن بەلاّم لەراستیا پێکەوە ناژین یاخوود پێکەوە دەژین بەلاّم پەیوەندیەکی دروستی هاوسەرگیری نیە لە نێوانیاندا، یاخود پەیوەندی کردنی نێوانیان لەسەر ئەساسی گواستنەوەی وێنەی کەسایەتیان بووە بۆ ناو پرۆسەی هاوسەرگیری کە بەر لە ژیانی هاوسەرگیری بۆیان دروست بووە لە کۆمەڵگادا.

هاوسەرگیری بەرلە هەر شت پێوستە پەیوەندیەکی مۆڤایەتی سەرکەوتوو بێت کە تێیدا هەریەك لە هاوسەران هەڵگری ئێش و ئازارو چارەسەر بێت بۆ بەرەنگاربوونە وەی هەر کۆسپێك کە ڕێگر ئە بێت لە بنیادنانی ماڵێکی لێوان لێو لە ئارامی و بەختەوەری...گومانی تیدانیە هەموو گە نجیك هەوڵ دەدات بۆ بنیاد نانی خیزانێکی سەرکەوتو و بە ختەوەر ئەمش پیوستی بە ناسینی سایکۆلۆژیای رەگەزی بەرامبەر دە بێت بە پلەی یەکەم و پاشان فێربوونی هوونەری ئەتە کێت ومامەڵەکردن .

هیواداریین هەر گەنجێك یاخود هەرژن و مێردێکی بە ڕێز ئەم بابەتە دەخوێنێتەوە، هەوڵبدات ئەم خالاّنەی خوارەوە جێبەجێ بکات و خۆشەویستی بکاتە کالاّی بالاّی هاوسەرگیری و وە دوعاش جوانترین دیاری بێت بۆ هاوسەرەکەی بۆ کۆبوونەوەیان لە دونیادا بە خۆشی و لە دوا ڕۆژدا لە فیردەوسی بالاّدا:

ئیمان کلیلی بەختەوەری هاوسەرانە: هەر کات پەیوەندی مرۆڤ لەگەڵ خودای گەورە پتە و دامەزراو بێت،ئەوا لەگەڵ هاوسەرەکەی و لەگەڵ هەموو گەردوندا بە هە مان شیوە ئە بێت.

هەوڵدان بۆ دروست نە بوونی بۆشایی سۆزو خۆشە ویستی:دروست بوونی بۆشایی سۆزوخۆشەویستی لە ناو خیزاندا ئەنجامەکەی گەڕان و پشکنین و دۆزینەوەی بە ناو خۆشەویستیەك دەبێت کە داهاتووی خێزان دەخاتە مەترسیەوە.

بوونی پلان بۆ ژیانی هاوسەرگیری:بەرەچاوکردنی بنەماو هەنگاوەکانی پلاندانان و تێگەییشتن لەسوودەکانی پلانی خێزانی لە پەرت نەبوونی تواناکان و هەنگاونان بەیەك ئاراستە و لەبەرچاوگرتنی ئەولەویات،ڕۆڵێکی گرنگ دەبینێت لەسەر خستنی خێزاندا.

پەروەردەکردنی منالاّن و ئاراستەکرنیان بۆ ڕیزگرتن لە دایك و باوك: بۆ نمونەکاتیك مناڵ دەگەڕێتەوە بۆ ماڵ باوکەکە پێی بلّێت:کوڕم یان کچم سەلامت لە دایکت کرد! پێت وت هیجت پێویستە! ئەمە وا لە دایکەکە دەکات هەست بەوە بکات کە ڕێزی لیّ دەگیریّ، هەمان شتت بۆ دایکەکە لەگەڵ مندالّکانی بجولّێتەوە سەبارەت بە باوکیان.

ڕێزگرتن لە کەس و کاری یەکتری:سەرەڕای بونی ڕیزو و خۆشەویتی و گرنگی دان بە بیرو بۆچون و هەستی یەکتری،کیبڕکێ بۆ ریزگرتن لە کەس وکاری یەکتری یەکێکی تر دە بێت لەو خالّە بنەرەتیانەی کەوا کەشتی خیزانی بەرەو کەناری ئارامی ئاراستە دەکات.

ئەنجامدانی کاری هاوبەش:یەکێك لەوشتانەی کە خۆشەویستی خیزانی بەردەوامی پێ دەدات کاری هاوبەشە لە نیوان ژن و مێردا بەتایبەت بۆ ئەو خێزانانەی کە کەمتر یەك دە بینن،بۆ نموونە کاتێك پیاو یارمەتی خیزانەکەی دەدات لە کاروباری ناو ماڵ لەلای خێزانەکەی خۆشەویستی زیاتر دە بیت بە پیچەوانەشەوە پیاو پێویستی بە پشتگیری خیزانەکەی دەبێت بۆسەرجەم کاروبارەکانی.....

ئەمانەی خرانە روو چەند ڕێسایەك بوون بۆ بەدیهێنانی پەیوەندیەکی هاوسەرگیری درووست ئەو ئامانجەی هەمووومان هەولّی درووست بوونی دەدەین، جا پێویستە هاوسەران هەنگاوی زیاتر و زیاتر هەڵبگرن بۆ ئەوەی ئالاّی بەختەوەری بەردەوام شەکاوە بێت بەسەر مالّەکانیانەوە، پەیوەندی دروست و خۆشەویستی خیزانی لە میوانی رۆژ و مانگ وسالّەوە ببێتە خاوەن ماڵ و ساتێکیش ئۆغر نەکات.

پشووی بەرەو

زۆربەی کێشەکانمان دەرەنجامی دوو هۆکارە،
هەڵسوکەوت دەکەین بێ بیرکردنەوە، یان
بەردەوام لە بیرکردنەوەداین بێ رەفتارکردن.

ڕۆژێك دادێت شریتی ژیانمان نیشان دەدرێت،
هەوڵبدە ئەو شریتە شایستەی بینین بێت.

لوتکەی توندی و زبری دەرهەق بەخۆت ئەوەیە
بۆ ڕازیکردنی دەوروو بەرەکەت بژیت، ئەوانیش بۆ
شکاندنی هەموو شتە جوانانەکانی تۆ بژین.

ئافرەت وەك کارەبا وایە گەر پیاوەکەی بەچاکی بەکاری هێنا
ئەوا ژیانی پڕ دەکات لە ڕوناکی، گەر خراپیش بەکاری هێنا
ئەوا دەیگرێت و لەوانەیە لەناوی ببات.

لەیەکەم بینیندا حوکم بەسەر خەڵکیدا مەدە.

جیاوازیەك نیە لە نێوان ڕەنگی شەکر و
خوێدا، بەڵام دوای تاقیکردنەوە جیاوازیەکە
دەزانین، هەروەها مرۆڤەکانیش هەروان.

شۆخی و ڕێکپۆشی لە ڕوکەشدا خۆی نابینێتەوە،
بەڵکو ڕێکپۆشی ناوەکی هەیە کە لە ڕێکی زمان و
عەقڵ و دڵ و دەرون و شێوازدا خۆی دەبینێتەوە.

کەسی شیاو بۆ شوێنی شیاو

ئا: کاروان کمال نریمان

تیۆری کەسی شیاو بۆ شوێنی شیاو، چاوپۆشی ناکات لەکەم وکوڕی وحەزوو ئارەزو، سەرکەوتنیشی بەدەستهێناوە لە زۆربەی ئەو کۆمەڵگایانەی کەجێبەجێیان کردووە، کەسەنەشیاوەکان جیادەکاتەوە، پۆستەکان بەپێی لێهاتوویی و بەهرەو توانا دەسپێریت.

ئەم بیردۆزەیە ئەگەر هەر کۆمەڵگایەك چاك فێری ببێت و لێی تێبگات واتە شتەکانی لەجێگەی خۆی داناوە، سوود بەهەموو مرۆڤەکان دەگەیەنێت و بەگوێرەی شایستەیی کارەکان سپێردراوەو مافەکان پارێزراوە، وهەرکەس شایەنی سزابێت ڕێزی لێناگیرێت، بۆیە دەکرێت وەزارەت و دامودەزگاکان بەپێی بەپێوەری لێهاتوویی وبەتوانایی دابنرێت، بەهەماهەنگی وهاوکاری ولەگەڵ لایەنی پەیوەندی داردا، لەچوارچێوەی توێژینەوەی زانستی بەپشت بەستن بە ئەزموونە سەرکەوتووە نێودەوڵەتیەکان چاودێری بکرێت، تۆکمە بکرێت بەدەروازەکانی فێرکاری وبازاڕی کار، کۆکبن لەسەربنەمای شەفافیەت، هەلی باش بڕەخسێنرێت بۆ هاوڵاتیان بەیەکسانی، ئەوکات شکۆمەند دەبن و خەمخۆری نیشتیمان دەبن، کەئەمەمانای تەواوەتی فەلسەفەی دانانی کەسی شیاوە لەشوێنی شیاو.

ئەم پێوەرانە هەموو کەرتێکی گشتی وتایبەت کاری پێبکرێت. نەوەك پۆستێك بدرێت بەکەسێکی نزیك کەشایەنی نەبێت! لەو نێوانەشدا کەسی لێهاتوو دوربخرێتەوە!

لەگەڵ ئەوەشدا وەبەرهێنانی مرۆیی بەپێی جۆرو سەرچاوە کارێکە دەبێت دەوڵەت بایەخی پێبدات و لەپلانی گەشەپێدان دایبنێت.

هیچ جیاوازیەك نەکرێت لەگەڵ ئەوەی کە ناو دەنرێت بە (لادێ) و (شاری)، لێهاتوویی بکرێتە پێوەری چەسپاندنی دادگەری لەدابەشکردنی پلەو پۆستە حکومیەکان بەپێی داواکاری حکومەت بێت، لەهەمووی ترسناکتر ئەوەیە کە تیۆرەکە بەهەڵەونەزانی پیادەبکرێت، ئەگەر ئەسپەکە خراپ تاوبدرێت لەنەبوونی چاودێری داهەمووماندا چاودێربین هەرچاودێرێك بەرپرسە لەڕاسپاردەکەی ئەگەر ئەم پێوەرانە جێبەجێکران بەشێوەیەکی ئاشکرا بیردۆزەکە ڕەگدا دەکوتێت لەشادەماری کۆمەڵگەدا، ئاشوب وگەندەڵی کەم دەکاتەوە لەم سەردەمی زانستەدا دەبێت وەك مافێکی مرۆڤ بەردەوام دووبارە بکرێتەوە، پێویستە گفتوگۆی نیشتیمانی سازبکرێت هۆزگەری وناوچەگەری سنورداربکرێت و نەبێتە کۆسپی بەردەم یەکێتی نیشتیمانی، دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ڕۆڵیان هەبێت بۆ گەڕانەوەی شکۆمەندی وهاوسۆزی بۆنیشتیمان یەکێتی گەل پتەو دەبێت وباری ئەمنی جێگیر دەبێت، خزمەتکردن لەسەر هەمووان پێویستە مافی هەموانیشە کەلەخێرەکانی سوودمەندبین، نیشتیمان خۆشەویست بێت لامان.

دوو ڕوو

ڕابەر ئەحمەد وەرتی

لەم سەردەمی فیتنەیەدا کەسی وا هەیە نەك دوو ڕوو بەڵکو چەندان ڕووی هەیە و بەچەندین شێوە خۆی نیشانی خەڵك دەدات و خۆی دەنوێنێت.

ڕوو هەیە وەکو نورە، کەچی لەدوای نورەکەوە ئاگرە، هەیە بێدەنگە و دەبێت لێی بترسین، هەیە شارەزاو پسپۆڕە و دکتۆرای هەیە لەهەڵخەڵەتاندنی مرۆڤەکان، هەیە زمانەکەی ڕەنگێکە و کردارەکەی ڕەنگێکی تر، یان قسەی ڕەنگاو ڕەنگ دەکات و خۆشی ڕەش و سپییە، هەشە پەیوەندی بەهیچ شتێکەوە نییە و تاکە کێشەی تەنها قیامەتە..

بەگشتی هەموو جۆرە مرۆڤێك لەم سەردەمەدا دەستدەکەوێت، ئێمە لێرەدا باسی دوو ڕوو دەکەین.. کاتێك کەسێك یەکێك دەناسێت و دواتر بۆی دەردەکەوێت کە ئەو کەسە دوو ڕوو و مونافیقە، ویژدان و هەستی بەرامبەری ئاڵۆز و پەرت دەبێت، کەسانێکی تریش هەن کە ناتوانن بەرامبەرەکەیان بناسن و بگرە ڕەنگە ئەوانیش سیفاتی دوو ڕووەکان وەربگرن!

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێت) فەرموویەتی (نیشانەی " دوو ڕوو " سێ شتە، کاتێ قسەی کرد درۆ دەکات، کاتێ بەڵێنی دا نایباتە سەر، کاتێ سپاردەیەکی لا دانرا خیانەتی تێدا دەکات) صحيح البخاری، کتاب الإيمان، باب ٢٤، ژمارە ٣٤ و ٤٥٩ و ٣١٧٨. وصحيح مسلم، کتاب الإيمان، باب ٢٥، ژمارە ٥٩.

ئەم فەرموودەیە هەموو شتێکی براندەوە، خۆشەویست ١٤٠٠ ساڵ پێش ئێستا وای فەرمووە و ئێستا ژمارە و ئاماریان زۆرتر و بەرزترە بەداخەوە..

خەڵك زۆرن کە قسەدەکەن و دەشڵەژێن و نازانن بڵێن چی هەتا درۆیەك دەکەن. زۆرن بەڵێن دەدەن و هەربیریان نامێنێ، گەر بیریشیان دەهێنیتەوە درۆیەکی تر دەکەن و یانیش قەرزدارت دەکەنەوە. زۆرن کاتێك سپاردە و ئەمانەتێکیان لادادەنرێ خیانەتی تێدا دەکەن و بەئارەزووی خۆیان دەستی لێ دەدەن و بیریان دەچێتەوە کە موڵکی خۆیان نییە و بۆیان نییە وا مامەڵەی لەگەڵدا بکەن.

خودایە! لەوانەمان نەژمێریت کە بەزمان بانگەشە بۆتۆ دەکەن و بەدڵانیش لێت دووردەکەونەوە، ئەی بەڕێزترین کەس لەلامان، نەمانکەیت بە بێڕێزترین کەس لەلای خۆت (اللهم امين). نزایەکی یەحیای کوڕی موعازی ڕازییە.

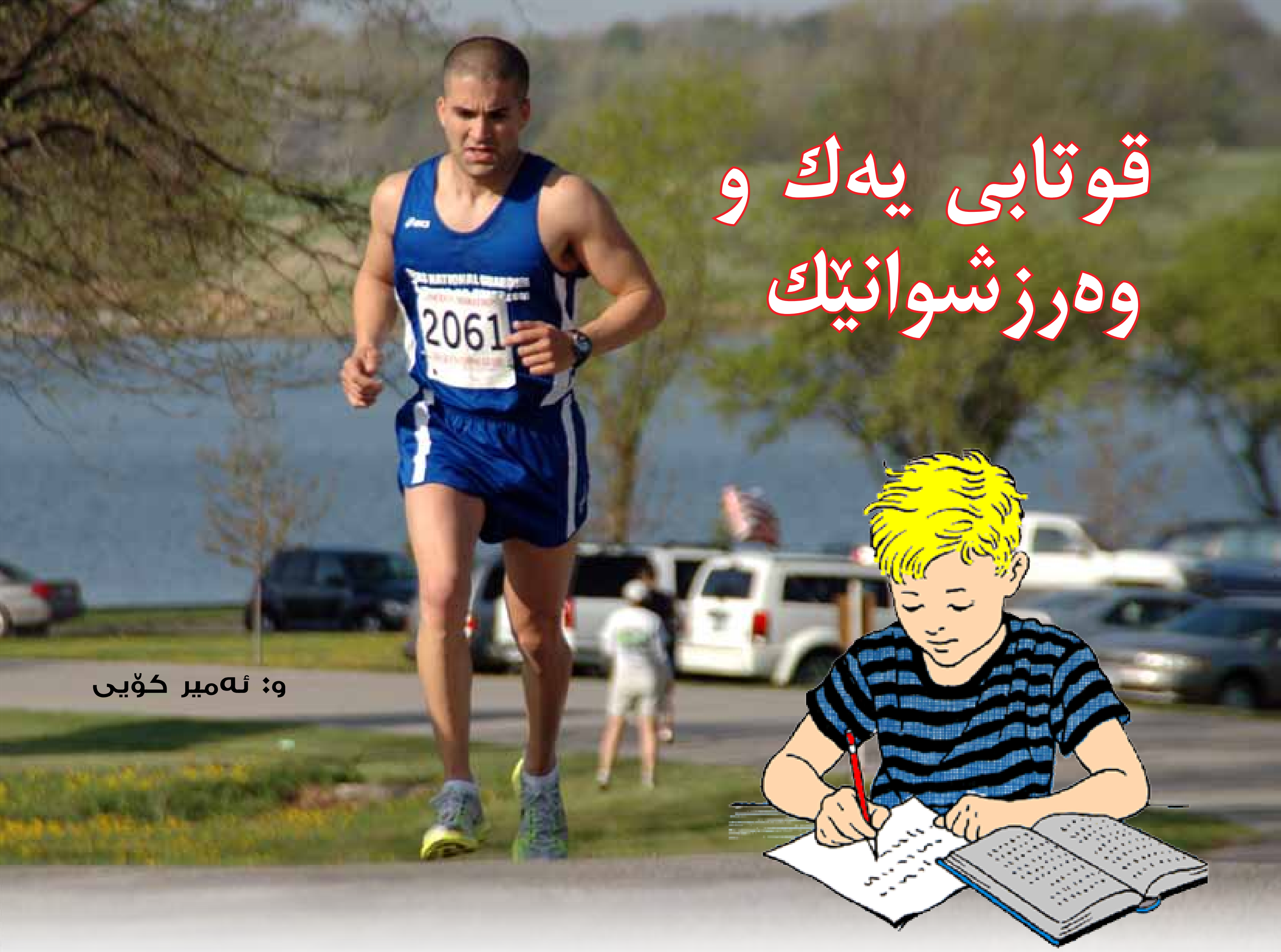

قوتابی یەك و وەرزشوانێك

و: ئەمیر کۆیی

- لە یەکێک لە زانکۆکانی کۆلۆمبیا یەکێك لە قوتابییەکان ئامادەی وانەیەك بوو لە بابەتی بیرکاری، ناوبراولە پشتەوەی هۆڵەکە دانیشت و(بەئارامی خەوی لێ کەوت) لە کۆتایی وانەکە بە دەنگی قوتابی یەکان خەبەری بۆوە.. تەماشای تەختە ڕەشەکەی کرد بینی مامۆستاکەی دوو پرسیاری لەسەر نوسیوە بە خێرایی نوسییەوە و لە هۆڵەکە چووە دەرەوە و کاتێك گەڕایەوە ماڵەوە دەستی بە بیرکردنەوە کرد بۆ شیکارکردنی ئەم دوو پرسیارە..

ئەو دوو پرسیارە زۆر گران بوون بۆیە ڕووی کردە کتێبخانەی زانکۆ و چەند سەرچاوە یەکی پێویستی وەرگرت.. دوای چوار ڕۆژ توانی پرسیاری یەکەم شیکار بکات..

قوتابیەکە لە ومامۆستایە زۆر بێ زار و دڵتەنگ بوو کە ئەم ئەرکە قورسەی داوە بەسەریاندا!!!

بۆیە چوو بۆ لای و پێ گوت: ئەی دکتۆر چوار ڕۆژە خەریکی شیکارکردنی تەنها پرسیارێکم لە چوار لاپەڕەدا شیکارەکەیم نووسیوە..

مامۆستاکە وتی: ئەو دوو پرسیارەی کە لەسەر تەختە ڕەشەکە نووسیبوم نموونە بوون بۆ قوتابیەکانم نووسیبو لەو پرسیارانەن کە زانست نەیتوانیوە تاکو ئێستا شیکاریان بکات!!

بێ گومان ڕازی بونی نەرێنی وای لە زۆرێك لە زانایان کردووە بیرنەکەنەوە تەنانەت لە هەوڵدان بۆ شیکارکردنی پرسیارەکە..

ئەگەر ئەم قوتابی یە بەخەبەر بوایە و گوێبیستی ڕاڤەکردنی دکتۆر بوایە بیری لە شیکارکردنی ئەم پرسایرە نەدەکردەوە. بەڵام ڕەنگە خەوێکی سوود بەخش بوبێت...

تاوەکو ئێستاش ئەم پرسیارە لە چوار پەڕاودا نمایش کراوە لە زانکۆکەدا.

وەرزشوانێکی لێهاتوو

پەنجا ساڵ بەر لە ئێستا بۆ چونێك هەبوو لە نێوان وەرزشوانانی ڕاکردن.. کە ئادەمیزاد ناتوانێك ماوەی میلێك ببڕێت لە کەمتر لە چوار خولەکدا.. وە هەر کەسێك هەوڵ بدات ئەو ژمارە ببەزێنێت ئەوا دڵی دەتەقێت!!

بەڵام یەکێك لە وەرزشوانان پرسیاری کرد ئاخۆ کەس هەوڵی داوە و دڵی تەقیوە، لە وەڵامی ئەواندا وتییان نەخێر کەس نەبووە؟؟

بۆیە دەستی بە جێ دەستی کرد بەمەشق و ڕاهێنان تاکو توانی ژمارەکە ببەزێنێ ئەو ماوەیە ببڕێت لە کەمتر لە چوار خولەك..

لەسەرەتادا خەڵکی وایان زانی کابرا شێت بووە یان کاتژمێرەکەی دروست نییە بەڵام دوایی ئەوەی بینیان باوەڕیان پێ کرد و هەر لەو ساڵەدا زیاتر لە سەد وەرزشەوان توانیان ئەم ژمارە ببەزێنن؟؟

بێ گومان ڕازی بونی نەرێنی وای لێ کردبوون نەتوانن هەوڵبدەن، وە کاتێك ئەم قایل بوونە نەما توانیان داهێنان بکەن..

بۆ ئەوەی خۆشەویست بین!

هەڵسوکەوت و مامەڵەکردن لەگەڵ خەڵکیدا هونەرێکی ناوازەیە، چونکە مرۆڤەکان جیاوازن لە سروشت و پێکهاتەو حەزو خولیایاندا. کارێکی سادەو ئاسان نیە هەروا رێزو خۆشەویستی خەڵکی بەدەست بێنین، بەڵام لە بەرامبەردا زۆر ئاسانە دۆستان و ئازیزانمان لە دەست بدەین بەهۆی هەڵەو کەمتەرخەمی خۆمانەوە، چونکە هەردەم روخان لە دروستکردن زۆر ئاسانترە.

گەر توانیت مامەڵەیەکی جوان و تەندروست بکەیت سەرەتا خۆت ئاسودەوخۆشحاڵ دەکەیت، هەست دەکەیت بەو هۆیەوە خەڵکی خۆشیان دەوێیت و حەز بە هاورێیەتی و دۆستایەتیت دەکەن، جا بۆ ئەوەی ئەم بەهرەیە بە دەست بێنین پێویستە رەچاوی ئەم خاڵانە بکەین:

١- چۆن حەز دەکەیت قسەکەرێکی باش بیت، لە بەرامبەردا هەوڵبدە گوێگرێکی باشیش بیت، ئەوانەی لە گەڵتا دەدوێن گوێیان بۆ شلکەو قسەیان پێ مەبڕە تا زنجیرەی بیرکردنەوەیان نەپسێت، بەم شێوەیە کەسەکە هەست بە متمانەو خۆشی دەکات و خۆشتی دەوێت.

٢- هەوڵبدە وشەو دەستەواژەکانت هەڵبژێرە جوانترین و ناسکترینیان بەکاربێنە، بابەتێك بۆ گفتوگۆکردن دیاری بکە کە بەلای دەورووبەرەوە بەسودو گرنگ و بایەخداربێت، خۆت لەو باس و بابەتانە بپارێزە کەمایەی بێزاری و نیگەرانیە، بزانەگفتوگۆکانت ئاوێنەو بەڵگەی کەسایەتیتە.

٣- هەوڵبدە روخۆش و لێو بەخەندەبیت، ئەمە وادەکات لای خەڵکی پەسەند بیت تەنانەت لای ئەوانەشی کەباش ناتناسن، چونکە بزەو روخۆشی رێگای خۆی دەکاتەوە بۆ نێو ناخودڵ و دەروون.

٤- هەوڵبدە جەخت لەسەرشتە جوانەکان بکەیتەوە، گەر کەسێك هەڵەو کەموکورتیەکی هەبوو ئەوا ناراستەوخۆو بە نەرمونیانی لەگەڵیدا بدوێ وەك ئەوەی باسی کەسێکی تر دەکەیت، ئەوکات کەسەکە لەناخی خۆیدا بەراورد دەکات و لە وتەو ئامۆژگاریەکان تێدەگات و بە خۆیدا دەچێتەوە.

٥- بەپێی توانا هاوکاری و یارمەتی کەسانی تر بدە، بەتایبەت ئەوانەی داوای یارمەتیت لێدەکەن، خۆت بە دوور بگرە لە فەرمانکردن بەسەر کەسانی تردا چونکە رەفتارێکی بێزراوو نەشیاوە.

٦- هەوڵبدە گاڵتەو سوعبەت کردن کەم کەیتەوە، چونکە کەسایەتی و پێگەت دەروشێنێت، ئەمەو سوعبەتکردن لای هەموو کەسێك مایەی قبوڵ نیە، ئەمەو دەشێت لەکاتی گونجاودا سوعبەت بکەیت.

٧- لەمامەڵەو هەڵسوکەوتەکانتدا روون و ئاشکرابە، خۆت بەدووربگرە لە دووڕوویی و رەنگاو رەنگی، هەرچەندە سەرکەوتنی کاتی بەدەست بێنیت بەڵام رۆژێك دێت ئاشکرا دەبیت و ریسەکەت دەبێتەوە بەخوری.

٨- بە پێی ئاست و بەهرەو توانای خۆت هەڵسوکەوت بکە، گەر لە ئاستی هەندێك کەسدا نەبووی شەرم مەکە چونکە ئەمە نەنگی نیە، شورەیی ئەوەیە کراسێك بپۆشیت هی خۆت نەبێت یان بۆت نەشێت.

٩- رێز لەکات بگرەو پابەندبە بە وادەو بەڵێنەکانتەوە، بەوە رێز لە بەرامبەر دەگریت و ئەویش رێزت لێدەگرێت.

١٠- کاتی گونجاو هەڵبژێرە بۆ سەردان و میوانداری و بەرامبەرەکانت نیگەران مەکەو پلان و بەرنامەیان مەشێوێنە.

١١- خۆت بە دوور بگرە لە هەڵسوکەوتی حەرام و ناشیرین وەك ئاژاوەگێری، غەیبەت، دووزمانی ..... هتد.

١٢- کەسێکی رەوشت بەرزو بێ فیزو سادەبە، بەوە متمانەو خۆشەویستی بەدەست دێنی.

١٣- بۆ دابینکردنی پێداویستیەکانت خەڵکی نیگەران و وەڕس مەکەو زۆریان لێ مەکە باوا نەزانن بۆ بەرژەوەندی کەسی هاورێتیان دەکەیت.